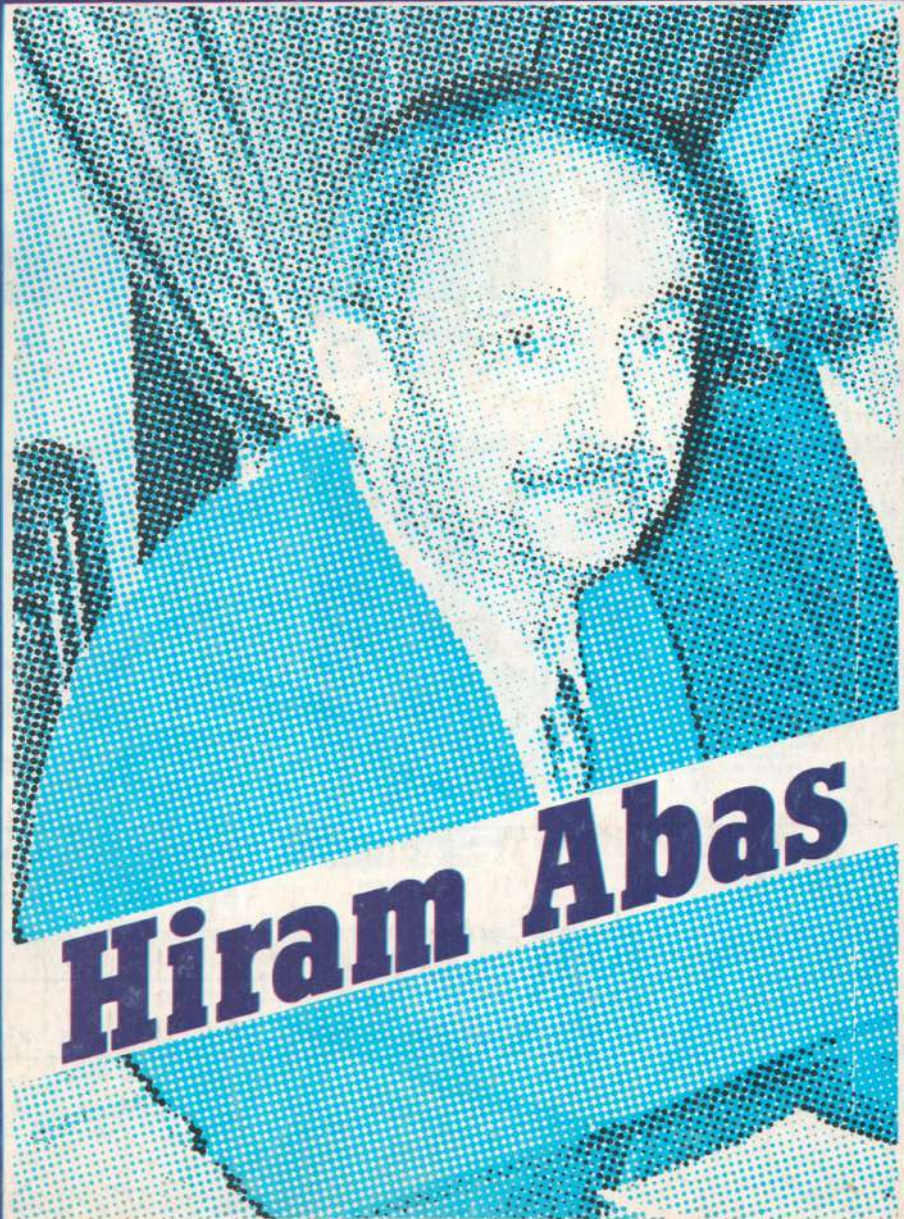

2000
İKİBİN'E DOĞRU

*MİT
Müsteşar
Adayı*

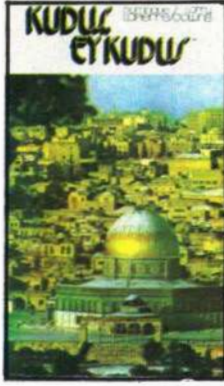
Komutanı
Torumtay'ı anlatıyor.

MİSTER KOMPLO

Belgeler, Bilgiler, Bölgeler Dizisi

KUDÜS EY KUDÜS

Lapierre Collins
3200 TL

BU GECE ÖZGÜRLÜK 2. CİLT

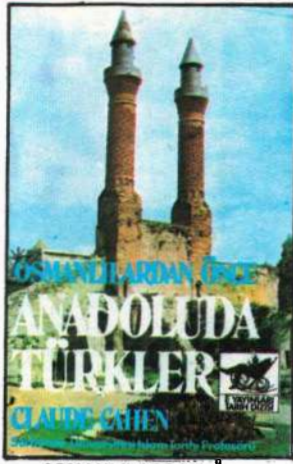
Lapierre - Collins
3500 TL

ÇİN DEYİNCE

M.A. Macciocchi
3200 TL

TARİH DİZİSİ

OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLU'DA TÜRKLER

Claude Cahen
3000 TL

OSMANLI İMP. ve MODERN TÜRKİYE 1. CİLT

Stanford J. Shaw
3000 TL

2. CİLT
4000 TL

Genel Dizi

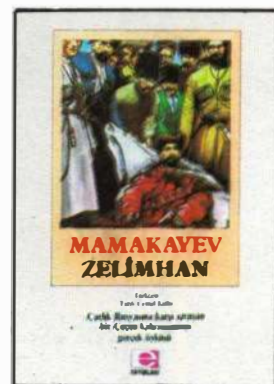
YAŞANTIM

Yevtuşenko
800 TL

SEBASTIAN KNIGHT'IN GERÇEK YAŞAMI

Vladimir Nabokov
1200 TL

ZELİM HAN

Mamakayev
1750

Kitap isteklerinde tutarlarının 14220-4 No'lu Posta Çeki hesabına yatırılarak, P.Ç. fotokopisinin e yayınları A.Ş. PK. 12 İstanbul adreslerine gönderilmesi gerekmektedir. On bin TL'nin üzerindeki isteklerde % 25 indirim yapılır.

yayınları A.Ş.

Cami Sok No: 57/2 Çemberlitaş-İSTANBUL

Tel: 526 49 52

PK: 12 İstanbul

Yıl: 1/Sayı: 31
2-8 Ağustos 1987, 600 TL.

**SİSTEM YAYINCILIK
TİC. ve SAN. A.Ş. ADINA
SAHİBİ**

Kâmil Arslantürkkoğlu

SORUMLU MÜDÜR

Fatma Yazıcı

HABER MÜDÜRÜ

Feyza Zileli

ANKARA TEMSİLCİSİ

Halil Berktaş

İZMİR TEMSİLCİSİ

Ali Karşılayan

ADANA TEMSİLCİSİ

Hüseyin Bülbül

YURTDIŞI TEMSİLCİSİ

Deniz Kavukçuoğlu

YAZAR VE ÇİZERLER

Türker Alkan, Melih Cevdet Anday,
Halil Berktaş, Necati Cumalı, Doğu
Perinçek, Semih Poroy, Cemal
Süreya, Osman Şahin, Hasan Yalçın

Bu sayıda

İstanbul

Ahmet Aka, Şevki Akgül, Süleyman
Akman, Asaf Güven Aksel, Selma
Altun, Tunca Arslan, Asuman
Bayrak, Mustafa Birçek, Rıza Doğan,
Sabiha Erdem, Kâmil Erdoğan, Neyir
Kalaycıoğlu, Çiğdem Karadağ,
Hürriyet Karadeniz, Şule Perinçek,
Özgür Sağnak, Oğuz Sakallı,
Yasemin Saner, Hasan Seçkin,
Ruhsar Şenoğlu, Hüseyin Şimşek

Ankara

Çiğdem Çıdamlı, Aslı Düzgünoğlu, Zihni
Erdem, Aydan Bulca-Erim, Bilal
Bilal Güneş, Bilgehan Murathan,
K. Deniz Ögüt, Aynur Özügür, L. Doğan Tiliç.

İzmir

Saim Gözek

Kapak: Hasan Fehmi Hızal

Pikaj: Baki Başgoze

İDARE MÜDÜRÜ

Mehmet Sabuncu

REKLAM MÜDÜRÜ

Erdal Genç

Reklam için telefon

526 42 93

Dizgi ve Teknik Hizmetler

SİSTEM OFSET, 520 66 27

Basıldığı Yer

HÜRRIYET OFSET A.Ş.
Serfaköy/İSTANBUL

Dağıtım

HÜRRIYET HOLDİNG A.Ş.

BÜROLAR

İstanbul

Başmusaş Sok. No: 16 Talas Han
Kat: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL
526 42 93-511 54 71

Ankara

Necatibey Cad. 94/15
Kızılay/ANKARA Tel: 229 83 80

İzmir

850 Sok. (3. Beyler Sokağı), Danış İşhanı
No: 4, Kat: 3/303
Tel: 13 72 90

Adana

Turhan Cemal Beriker Bulvarı Kat: 7
No: 63 Kalamış/İSTANBUL

Uzunköprü

Gazi Cad. Halit Orhon İşhanı No: 15
Uzunköprü/EDİRNE

Yurtdışı

Mittelweg 25 2000 Hamburg 13
Tel: (040) 44 94 09
FEDERAL ALMANYA

Özal'ın gözdesi: Hiram Abas

Özal'ın Suriye gezisi sırasında manşetlere çıkan bir isim herkesin dikkatini çekiyordu. Adı 12 Mart'tan beri neredeyse MİT'le özdeşleşmiş olan Hiram Abas, şimdi bu örgütün patronluğuna mı oynuyordu? Son günlerde sözü çok edilen, "Özal'ın MİT'i sivilleştirileceği" söylentisinin aslı neydi?

KKK'nın yeni emri: Derhal imha ediniz!

2000'e Doğru'nun 29. sayısında açıkladığı, Doğu ve Güneydoğululara kritik yerlerde nöbet tutturulmaması yönündeki prensip emri, KKK'nın 17 Temmuz 1987 tarihli yeni bir emriyle "çok ivedi" toplanıp imha ediliyor.

Pravda'nın Güneydoğu yorumu: Trajik olaylar

Sovyetler Birliği'nde yayımlanan Pravda gazetesinde Güneydoğu Anadolu'daki olaylarla ilgili bir yorum yer aldı.

21. yılında Çin Kültür Devrimi

Kitleler yönetilmekten yöneticiliğe, sıradanlıktan seçkinliğe nasıl yükseltilecekti? Kültür Devrimi'nin 1960'lı yıllarda gündeme getirdiği bu soru hâlâ tartışılıyor.

Sovyetler Birliği'nde "parti reformu"

Sovyetler Birliği'nde parti ve devlet görevlilerinin ayrıcalıkları, parti içi tartışma gündemine girdi. 2000'e Doğru'nun Sovyet kaynaklarından aldığı habere göre, bu tartışma 1988 yılı Haziran ayında yapılacak olan parti konferansında yürürlüğe konacak "parti reformunun" içeriğini etkileyecek.

Bu hafta

MEKTUPLAR 4

KAPAK

Özal'ın gözdesi:

Hiram Abas 8

TÜRKİYE

Orduda tayinler:

Derecenin cilvesi 16

Pravda: Güneydoğu'da trajik

olaylar 18

KKK emri: İmha edin! 19

1402'likler 20

İşkence Tedavi Merkezi 23

Sosyalist Parti:

Kuruluşu Doğru 24

Sol dergilerde referandum. 26

Mamak Belediyesi:

Usullü, usulsüz

yolsuzluklar 28

OLAYLAR-İZLER 32

Askerde ölüm:

"Oğlunuzu intihar etti" 34

İŞÇİ-SENDİKA

Türk-İş:

Önderliği ele alacak mı?...36

DÜNYA

Sovyetler Birliği:

"Nomenklatura"nın

ayrıcalıkları partide

tartışılıyor 40

UNCTAD Toplantısı:

Üçüncü Dünya'nın

darboğazı 42

TOPLUM

Darülfünun'dan üniversiteye 46

Cinsellik: Telefondaki ses. 48

ÇEVRE

Ekoloji ve Toplum 49

KÜLTÜR SANAT

Sinema:

"Hâlâ senaryosuz filmler

çekiliyor" 50

SPOR 52

Vilnyus'tan İstanbul'a

özgürlük 54

Çin Kültür Devrimi:

Fırtınadan yarına kalan 56

KİTAP 61

BULMACA 62

TELEVİZYON 64

TRT 66

YAZI VE ÇİZGİLERİYLE

Semih Poroy

Karikatür 6

Doğu Perinçek

"İyi baba" mısınız? 7

Cemal Süreya

Perihan Abla 15

Av. Engin Ünsal

Grevler 39

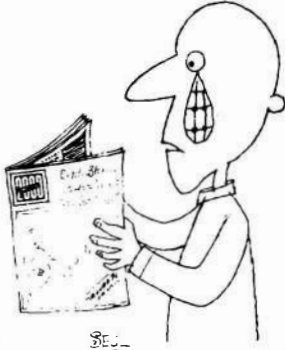
M. Cevdet Anday

Korkunç bir karar 53

Haykırmak geldi içimden

Diyarbakır Cezaevi hakkın-da yazılanları okuyunca göz-yaşlarımı tutamadım ve utan-dım kendimden. Nasıl insan-larız ki bizler, bu kadar işken-ceye maruz kalanlar için hiç-bir şey yapamıyoruz?

Bu satırlarımı yazdığım odama şöyle bir göz attım da, şu an o cezaevinde yatan insanlarımı düşündüm. Acaba şu anda neler hissediyorlar? Gardiyanın ayak sesi onlara, yine başlayacak olan işken-ceyi mi haber veriyor?

Haykırmak geldi içimden, bağırarak. İnsana saygı olma-yan bir toplumda yaşamının acısı çöreklenmiş yüreğime. Artık bir şeyler yapma zamanı gelmedi mi? Bu uzun süren kış uykusundan ne zaman uyana-cağız?

Fatma Yerdelen / İSTANBUL

Bakanlar! Bir gün siz de hapse düşebilirsiniz

17 yaşında, lise üçte öğre-nim gören gençleriz. Di-yarbakır Cezaevi'nde uygulan-an işken-ce ve baskıları deh-şetle okuduk. Kin ve nefret duyguları içinde insanlığı lan-netledik.

İlk olarak cezaevi sorumlul-arı, sizler birer sadist insan düşmanı, zavallı mahluklarırsı-nız. Unutmayın, döktüğünüz bunca kanın, yapılan bunca iş-kencenin hesabı ergeç soru-lacaktır. Ve siz, her fırsatta 'ülkemizin hiçbir cezaevinde işken-ce yoktur' diyen bakan-larımız. Hiç düşündünüz mü, o hapishanelerde bir gün siz-lerin de olabileceğini?

Siz demokrasi diye çırpınan aydınlarımız. İnsan hakları sa-vunuculuğu yapanlar, ilerici dergilerimiz. Cezaevlerinde uygulanan bu insanlık dışı ey-lemeleri nasıl göz ardı edebilir-siniz?

İnanıyoruz ki, insanlık onu-ru mutlaka işken-ceyi yenecek-tir.

Ekber, İhsan, Özgür / İSTANBUL

Kürt Memet'ten mektup var

'Kürt Memet'e nöbet yok' kapaklı sayınızı her zamankin-den daha büyük bir ilgiyle okudum. Çünkü beni çok ya-kından ilgilendiriyordu. Bir defa ben Kürdüm. İkincisi adım da Mehmet. Üçüncüsü Malatyalıyım. Dördüncüsü, kısmet olursa, bu sıfatlarımla bir iki yıl sonra askere gidece-

ğim. Şimdi gel de ilgiyle oku-ma sen.

Düşünün T.Özal, F.Koru-türk, C.Gürsel, Y.Akbulut gi-bi isimler şimdi askere gitseler cephanelikte, benzinlikte nö-bet tutamayacaklar. Ama ay-nı insanlara vatan emanet edi-liyor. Belki bu karar yeni ol-duğundan eskilere şimdilik uy-gulanmıyordur. Ama Malat-yalı olan Öztörün Paşa dabu yüzden gitmiş olmasın?

Neyse, biz Kürt Memetler bu karara çok kırsak da dev-let baba her şeyin iyisini bilir deyip, boynumuzu bükerez. İlk tekmeği şimdi mi yedik ki kızalım.

Mehmet Yılmaz / MALATYA

Ağır işler Doğuluya

Doğulu ayrımı yalnız asker-likte değil, ülkenin Batı bölge-lerinde de uygulanıyor. O ka-dar çok örnek var ki, dergiye sığmaz.

Batı'daki inşaatlara şöyle bir bakalım, ağır işleri kimler ya-pıyor: Doğulular.

Kendi yaşadığım bir örneği de vermek isterim. Antalya'da kalıyordum. İyi kötü bir işim vardı. İdare ediyordum. Bir gün Serik ilçesine hemşe-rilerimi görmeye gittim, git-mez olaydım. Bazı ırkçı gruplar halkı kışkırtıp, Doğuluların il-çeden kovulmalarını sağlamış-lar. Oradaki Doğululara ne iş olursa olsun vermemeyi ve ki-rada oturanların derhal çık-malarını istiyorlar.

Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşen dedelerimizin anısına saygılarımla.

Muzaffer Oğuz / DİYARBAKIR

Tuncelili kursiyerlere iş verilmiyor

Biz 130 kadar arkadaş geçen yıl Tunceli'de açılan beceri ka-zandırma kursuna katıldık. Dört aylık bir dönem sonun-da dönerkepeçe, grayder ve sü-rücü belgelerimizi aldık.

Kursun başlangıcında başta Sayın Vali Muavinimiz Mesut Demirkol ve geçen seneki va-limiz Kenan Güven bize söz verdiler. "Yüzde 90'nıza iş vereceğiz" dediler. Kurstan

sonra çeşitli vesilelerle duru-mumuzu il yöneticilerine bil-dirip, iş istedik. İş vermek şö-y-le dursun, Sayın Valimiz yeni-den kurs açacağını söylemek-te. Türkiye'nin hiçbir yerinde kursiyerlere ikinci bir kurs açılmamıştır.

Devletin televizyonu her gün "kurslardan mezun olan-ların yüzde 90'ına iş verilmiş-tir" diyor. İş verilmeyen yüz-de 10 acaba biz Tuncelili kur-siyerler miyiz? Bir yıldır işsiz ve perişanız. Devlet acaba Tuncelilere ikinci sınıf vatan-daş muamelesi mi yapıyor?

Bir grup kursiyer / TUNCELİ

Bilim kervanına beni de katınız

18 yaşında bilim ve tekno-lojinin aşığı bir gençim. Kü-çüklükten beri bilime olan tut-kum, tüm benliğimi kaplaya-rak size bu mektubu yazma-ma neden oldu.

Tunceli'de doğdum. Beş kardeşiz. Babam bir zamanlar Almanya'da yaşamış, sonra-dan Türkiye'ye yerleşmiş, kendince bir hayat kurmuş. Fakat düzeni umduğu gibi ol-mamış. Alkole olan bağımlı-lığı, hem kendi, hem de bizim hayatımızı zehir edecek bir ya-şamın temeli olmuş.

Kendimi bildim bileli zor-luklar içinde büyüdüm. Küçük yaşta ailemin sorumluluğu omuzlarıma yüklendi. Hayat beni yıldırırdı. Okumayı çok se-viyordum. Fakat liseye geldi-gimde hiç okuyamaz duruma düşmüştüm, üst üste sınıfta kalıyordum. Bana bir imkân verilseydi, neler yapabileceği-mi gösterirdim.

Hocalarım gericiydi. Gö-rüşlerimiz uyuşmadığı için be-ni sürekli sınıfta bırakıyorlar-dı. Bu işken-ceyi çekmek için ne suç işlemiştim? Tek suçum ailemi ve okumayı sevmemdi.

Şu anda dört işte birden ça-lışıyorum. Okumak suya dü-şüyor. Okusam ailem perişan oluyor. Yedi kişiye ben bakı-yorum. Büyük bir çıkmazda-yım. Kendimi boşlukta hisse-diyorum. 15-16 tane projem var. Bunlar için bana imkân sağlansa neler yapabileceğimi ispatlarım. Size projelerimden

ABONE KOŞULLARI

VURTİÇİ

6 aylık: 13.000 TL.
1 yıllık: 24.000 TL.

Abone bedellerinin 149 322 no'lu Kâmil Arslantürk'ü posta çeki hesabına yatırılmasını rica ederiz.

VURTDIŞI

Avrupa ve Ortadoğu
6 aylık: 70 DM
1 yıllık: 130 DM

Amerika ve Uzakdoğu
6 aylık: 55 \$
1 yıllık: 100 \$

Abone bedellerinin T.İş Bankası Çağaloğlu Şb. Döviz tevdiatı hesabı 30 100-573 nolu Kâmil Arslantürk'ü hesabına transferini rica ederiz.

Kıbrıs fiyatı: 700 TL.

Eksik sayılar için adres:

İSTANBUL
Başmuship Sok. Talas Han 16/4
Çağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 511 54 71 - 526 42 93

ANKARA
Dönüşüm Kitabevi, Mithatpaşa Cad. 24/A

bahsetmek istiyorum.

Geliştirdiğim bir cihazla sonsuzluktan enerji elde edebiliyorum. Bu projem gerçekleşirse tarihten petrol sayfası kapanacak. Fakat bunun için bir laboratuvara ihtiyacım var. Ayrıca tüm savunma ve hareket sistemlerini belli dalgalarla etkisiz hale getirecek bir frenleme sistemi üzerinde çalışmalarım var. Bir de ışık ışınlarıyla hareketi sağlayacak bir projem var. Ve bunlar gibi daha birçokları.

Yurtiçinde veya yurtdışındaki bilim adamlarına ve kurumlarına sesleniyorum. Kendinizi gerçekten bilime adanmışsanız, beni de lüt fen bilim kervanına katınız. Ben paraya değil, sadece insanlığa hizmet etmek istiyorum.

Yücel Yaman/TUNCELI

Seçim boykotları ne fayda verdi ki!

Aylık Zemin dergisinin Temmuz sayısındaki "Sosyalistler Referandum'da ne evet ne hayır oyu vermeli" başlıklı yayın kurulu imzalı yazıyı ibretle okudum.

Önce şunu belirtmek isterim ki, biz sosyalistler bu dar ve hatalı tahlile katılmıyoruz.

Geçmişte de denenmiş seçim boykotları sosyalistlere hiçbir fayda getirmemiştir. Referandum bir Demirel, Ecevit olayı değildir. Demokrasiye Evet, yasaklara Hayır olayıdır. 12 Eylül kısıtlamalarına evet mi, hayır mı olayıdır. Yasaklı sosyalistlerin yeniden sahneye çıkmasının ilk adımı olayıdır. Zemin'in, Hayır'ın kazanmasında ne gibi bir fayda gördüğünü doğrusu merak ediyorum.

Sosyalistler Referandum'da Evet oyu vermelidir.

Cumali Karagözü / ANKARA

Adolf ciğerlerde

"Hava kirliliği tehlikeli boyutlara ulaştı."

BASIN

Fincancılar merak edip Adolf Hitler'in ruhunu çağırıyorlar. Havada bir hortum gökyüzüne yükselip, uçuşarak "Ruhum maddeye geçti" diye yazmış.

Dursaliye Bedir/İSTANBUL

2000'den

MIT'le üç dakika

"Arkadaşlarınızla görüştünüz değil mi?"

MIT İstihbarat Başkanı M.Hiram Abas, kendisiyle görüşen 2000'e Doğru'nun Ankara Bürosu görevlisine telefonda böyle diyordu. Abas, 2000'e Doğru'nun kapak dosyasından haberdar olduğunu özellikle hissettirdiği konuşmasını, hiçbir açıklama yapmayacağını vurgulayarak tamamlıyordu. Abas'ın banda aldığımız sesinde yılların deneyimi yankılanıyordu. Üç dakikalık telefon konuşması bir "MIT'çi" portresi çizmesi açısından anlamlıydı. MIT yetkilisi "biz her şeyi biliyoruz" havasında ve ketumdu. Madeni bir ses ve buz gibi bir hava...

Hiram Abas'ın son günlerde gazete manşetlerine kadar yükselmesi bir süredir 2000'e Doğru'nun dikkatini çekiyordu. Yine meslektaşlar arasında Abas'a gönderme yapılarak söylenen, "MIT'in solcu avını iç istihbaratı bırakarak, dışa yöneleceği" sözleri ise, daha da ilgi çekiciydi. 2000'e Doğru konuyu araştırmaya başladığından beri bazı garipliklerle karşılaşmıştı. Hiram Abas'ın sözleri bu garipliklerin adresini gözler önüne seriyordu. MIT iyi ki, "iç istihbarat"la uğraşmıyordu. Aslında 2000'e Doğru MIT'in gölgesini daha yayına başlamadan önce üzerinde hissetmişti. Kimliği belirsiz bazı kişiler 2000'e Doğru'nun banka hesabında yasalara aykırı olarak inceleme yapmışlardı.

Geçtiğimiz günlerde kutladığımız basın bayramında işlenen başlıca tema, MIT'in basın üzerindeki etki ve denetimiydi. Basın özgürlüğü konusunda yazılanların daha mürekkebi kurumamıştı...

Seydişehir grevinden "Evet"

Demokratik kuralların geçerliliğini koruduğu toplumlarda yönetilenlerin, yönetimi etkileyecek, yönlendirecek, seslerini duyuracak araçları (sendikalar, dernekler vb.) olmalıdır. Bu araçlar, halk sınıflarının etkin denetiminde değilse, elinde yoksa, yönetenlerin demokrasileri, demokrasi değil, otoriter bir diktadır.

Ülkemizde, 12 Eylül otoriter yönetiminin, demokratik mekanizmanın işlerliğini sağlayan halk sınıflarının elindeki araçları ortadan kaldırarak yürüttüğü sistem, Türk-İş gibi hakim sınıfların rölantisinde bir aracı kapatma ihtiyacı duymamıştır. Buna rağmen Türk-İş, dipten gelen zorlamalara, yaşam koşullarının dayatmalarına boyun eğerek, sendika örgütünü siyasal iktidara karşı harekete geçirmiş tir.

En tepedeki sendika ağaları, karşı kutba geçtikleri siyasal iktidar karşısında kendileri de işçi sınıfının üzerinde antidemokratik yasalarla var olabilmektedirler. Dolayısıyla

hakim sınıfların DYP'si ile paralellik kurabilmelerinin, sınıf bilincinde olan bizlere şaşırtıcı gelen yanı yoktur.

Kendi varlığının koşulu olarak, sistemin demokratikleş-

mesine HAYIR diyen 12 Eylül-ANAP iktidarı, Seydişehir'de anayasal mücadele silahı, 30 Haziran'dan beri süren GREV'i antidemokratik lo-kavt silahlarıyla kırmak için ellerinden geleni yapmaya çalışmaktadır.

Alınan grev kararı, halk kitlesinin çoğunluğunca desteklenmekte, sistemin görece demokratikleşmesine EVET çağrısı Seydişehir'de yankı bulmaktadır.

Kamuoyunda, Seydişehir Etibank Aliminyum Tesisleri işçilerinin hak alma mücadelelerinin acınma, sızlanma olayı olarak değil, 'hak verilmez, alınır' ilkesinin hayata geçirildiği, örnek alınabilecek bir olay olarak sonuçlanması için GREV'i destekliyor ve demokratikleşme yolunda atılacak adımların başlangıcı olabilecek bir referandumda rengimizi EVET olarak belirliyoruz.

Bir grup grevci işçi / SEYDİŞEHİR-KONYA

“İyi baba” mısınız?

Bir işçi arkadaşım ile konuşuyordum geçende, usta bir işçi, nitelikli. “Çocuklarım için iyi bir baba olacağım, onları iyi yetiştireceğim” diyor. Bu yüzden bir buçuk yıl taksit borcu altına girmiş. Sekiz saat çalışmayla ödemesi olanaksız. Ayrıca günde dört saat mesai yapıyor. İki saat de yollarda tükeniyor (İstanbul için gene de şanslı), etti 14 saat. Eve vardığında, çocuklar çoktan yataktayken uyandırılmak için sessizce öpüyor-muş onları. Ve sabahın köründe bir çift söz bile etmeden gene yollara düşüyormuş tabii.

Bu “iyi baba”ya niçin borçlandığını sordum. Evine mobilyalar almış, eskiden kerevette minder üzerinde oturuyormuş, yemeği de artık eski bir masada ve kuru iskemleler üzerinde yemiyorlar. Çocuklar bir süredir çantalarının esiliğinden utanmıyorlarmış. “Bir dediklerini iki etmemeye bakıyorum” diyor. Bonibon, şokella, tadelle, canları ne çekse alabiliyorlarmış, ceplerinde harçlıkları var.

“Ama çocuklarınla akşam o masanın çevresinde yemek yiyip, iki satır laf edemiyorsun” dedim. Zaten misafir gelince açılıyormuş o masanın örtüsü. “Çocukları sırtına bindirip dolandıramıyor, şakalaşıp gülüşmiyorsun, bir parka gidip onlarla gezemiyorsun, deniz kıyısına inip bir çay bahçesinde oturamıyorsun. Kızınla arada bir karşı karşıya satranç oynamanın tadını paylaşamıyorsun. Bir müzede, bir sergide o çocuk merakının heyecanını tattıramıyorsun, sen de o sıcaklığı yaşayamıyorsun.” dedim. Sustu.

Artık “iyi baba”yı ve “çağdaş büyüyen çocuğu” da televizyon reklamları tanımlıyor. “Bostan beygiri”, toplumumuzdaki en “iyi baba”dır. Dünyayı görüp başının dönmemesi için gözleri bağlanmış, bütün enerjisiyle bostan dolabını çeviriyor ve sahibinin yem torbasının içine koyduklarını da sorgulamadan yiyor.

Dünya kapitalizmi, bize hiçbir zahmet bırakmıyor. Nasıl mutlu olacağımızı, neyi tüketerek mutlanacağımızı da öğretiyor. Bir tüketim humması ile çalışma zorunluluğu arasında koşuşan kalabalığın ortasında, insan ilişkilerinin arasına buzlu camlar girerken, çocuğumuza bile yabancılaştığımızı düşünmeye zaman kalmıyor.

Kapitalizm, mutluluğu bize kiloyla, metreyle, metrekareyle tanımlıyor. Dünya ölçeğinde geçerli anlayışlara göre, ürettiğimiz demir, çelik, lastik, çimento ve kâğıt kadar mutluyuz. Tabii o demirin içinde demir parmaklıklar, o çeliğin içinde panzerler, o lasti-

ğin içinde coplar, çimentonun içinde duvarlar ve o kâğıdın içinde her türden evrak da var. Ama bir an için bunları unutalım. Acaba tükettiğimiz her şey, gerçek bir ihtiyacı karşılıyor mu? Sonra bizim ihtiyaç dediğimiz şeyi kim belirliyor? Yoksa bu ihtiyaçları karşılamak peşinde koşarken, yitirdiğimiz bir şeyler de olmasın?

Doğal olarak sorun, bireysel seçimlerle ilgili değil, bir sistem sorunudur. Kapitalizmin üretimci-tüketimci modeli insanı yıkıma uğrattırıyor. Öyleyse kapitalizmin seçeneği, insanlığın önüne daha çok üretebilmenin ve daha çok tüketebilmenin ötesinde, bu yıkıma son verecek, insanı kendisine bile yabancılaştırmaktan kurtaracak yönelişi getirmek durumunda. Düzenin gerçek seçeneği, yalnız üretimi artırmanın değil, va-

rolan sistemin tüketim ve refah kalıplarını sorgulayarak değiştirmenin yollarını bulmak zorundadır.

İnsanca bir mutluluk kavramının içinde, kuşkusuz kiloyla ve metreyle ölçülemeyen değerler de vardır. Örneğin barış, örneğin toplumsal elbirliği, örneğin dayanışma, örneğin sevgi ve dostluk, örneğin dizginsiz düşünebilmek, örneğin sanat yaratıcılığı... Acaba bu değerlerden ABD ve Sovyetler Birliği'nde ve genel olarak dünyada yılda kaç milyon ton üretiliyor ve tüketiliyor?

Türkiye’de çocuklar, artık harçlıklarını, kuru üzüm-leblebi veya karamela ikilisinin ötesinde çok zengin bir vitrinden beğenerek harcıyorlar. Ama öte yandan çocuklar arasında kıskançlık tüketimi de almış başını yürümüştür. Birbirine çelme takma, arkadaşının sırtına basarak yükselme, başkasının başarısızlığının hasadını toplama, kıran kırana bir rekabet, bütün bunlar toplumdaki yardımlaşma, barış ve sevgi tüketimini de korkunç bir hızla aşığılara çekebilmektedir.

Aslında insanlık, bugün paylaşım kavgasının nedeni olan üretim kitliğini aşmanın eşiğine gelmiştir. Ama bu arada, varolan ilişkilerden beslenen dünyanın beyleri, sistemlerini zorun en gelişmiş yöntemlerini örgütleyerek zırlandırmışlar, ideolojik hegemonyalarını tarihte görülmemiş bir iletişim ağıyla pekiştirmişlerdir. İnsanlık açısından artık rasyonelliğini kaybetmekte olan bir sistem, mantığını küçük azınlıkların çıkarlarından ve zordan alarak daha ne kadar yaşayabilecektir?

Bugünün “iyi babası” 2000’li yılların ufkundaki barışçı, uyumlu, yüreği sevgiyle zenginleşmiş, yaratıcı insanın yanında, yecücle mecüc gibi kalıyor. □

Doğu Perinçek

Özal'ın gözdesi Hiram Abas

Özal'ın "sivilleşme" programının üçüncü hedefi gündemde. MİT'in dizginleri kimin elinde olacak? 12 Eylül'den sonra askeri yönetim, MİT'teki sivillere güvenmiyor ve ipleri bütünüyle kendi elinde topluyordu. Üniversiteye giremeyen paşa çocukları MİT'e dolduruldu. Hiram Abas'ın "özel sektördeki" hizmet yıllarından sonra geçen yıl yuvaya dönüşü, MİT'teki Özal operasyonunun ilk önemli adımıydı. Basamakları tırmanan MİT'in "harika çocuğu" artık zirveye oynuyor. Org. Recep Ergun müsteşarlığa getirilse bile, İstihbarat Örgütü'nün gerçek patronu CIA eğitiminden geçen Hiram Abas olacak. Gelişme, içine girdiğimiz çalkantılı dönemde şiddeti, darbeleri, komploları ve kışkırtmaları göğüslemek durumunda olan demokrasi mücadelesini yakından ilgilendiriyor.

“Metanet, cesaret, sabır lazım.” Başbakan gazetecilerin sivilleşme nasıl gerçekleşecek sorusuna, sözcükleri tane tane vurgulayarak bu yanıtı veriyordu. Başbakanın sözleri, MİT'in "sivilleşmesi", dolayısıyla Hiram Abas'ın günün birinde MİT Müsteşarlığı'na getirilmesi anlamını da içeriyordu. M. Ali Birand'ın itirazı üzerine Özal, muzip gülümsemesiyle "Sen niye her şeyi yazmadın Birand" diyordu. Özal, özel görüşmelerde bir "sivilleşme kahramanı" edasını sık sık takınırdı. "Öztorun operasyonu" ile gazete manşetlerinde alkışlanan "Özalvari sivilleşme", Güneydoğu'da güvenlik güçlerinin sivil süper valiye devrinden sonra, ikinci hedefine ulaşmıştı.

Şam'ın şekeri

Özal sivilleşme için dört hedef belirlemişti. Birincisi, "2000 yılına uzanan

terfi planı'nı geçersiz kılmaktı. İkincisi, Güneydoğu'da ipleri askerin elinden almaktı. Üçüncü hedef, MİT'i sivilleştirmekti. Genelkurmay'ın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması ise son hedefti. İlk iki hedefe oldukça hızlı ulaşılmıştı.

Özal'ın son Suriye gezisinde bir olağanüstülük vardı. İlk kez MİT'in bir üst düzey yetkilisi resmi listeye dahil edilmişti. Protokoldaki yeri ise ilginçti. İki bakan ve müsteşarlarının bulunduğu listede beşinci sırada yer almıştı. Daha önemlisi, Abas gerek uçakta, gerekse otelde gazetecilerle çok yakın ve açık ilişki kurmuştu. MİT Müsteşar Yardımcısı, her türlü soruya çok net cevaplar veriyordu. Teşkilatın elindeki bilgilerin neler olduğunu açıklıyor, bunu basını yönlendirme kaygısıyla yapmadığını belirtecek davranışlara giriyordu. Masasından ve çevresinden gazeteci eksik olmuyordu.

Bir dış gezi olmasına karşın, Dışiş-

leri Bakanı Vahit Halefoğlu ya da Müsteşarı Nüzhet Kandemir gölgede kalmışlardı. Gazeteciler Hiram Abas'ın peşinden koşuyorlardı.

Bebelere balon:

"Solcu avına" son

Hiram Abas, gazetecilere MİT'e ilişkin düşüncelerini bile söylemekten kaçınmıyordu. MİT'in görüntüsü değişmeliydi. Gizli kapaklı işlerle uğraşan karanlık bir örgüt imajı silinmeliydi. Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi yeri, başkanı belli, açık, legal bir örgüt olmalıydı. Abas, bunun yanı sıra MİT'in görev alanının da değiştirilmesi gerektiğini özellikle vurguluyordu. Gazetecilere defalarca "Eskiden olduğu gibi MİT'in görevi solcu avına çıkmak olmamalı, dışardan gelen tehditlere yönelik bir istihbarat çalışması yürütmeli" diyordu. İç güvenliği ve iç istihbaratı emniyet güçleri üstlenmeliydi.

Başarılı reklam kampanyası

Suriye gezisinde Abas'ın gazetecilere gösterdiği yakınlık, şakacı tavırlar semeresini veriyordu. Abas, basın içinde kalpleri kazanmıştı. Kaldı ki Abas'ın gücü bundan ibaret de değildi. Manşetlere çıkan merdivenler önceden hazırlanmıştı. 17 Temmuz tarihli Sabah gazetesi büyük puntolarla, "MİT müsteşarının Şam'da büyük şovu" diye başlık atıyordu. Güneş ve Milliyet Haftaya Bakış, Abas'ın fotoğrafını yayımlıyordu. Mehmet Ali Kışlalı, SBF'den arkadaşı Abas için övgü dolu bir tanıtma yazıyor, basınla kurduğu ilişkideki başarısını ve hiçbir kampın adamı olmadığını vurguluyordu. Hatta Hiram Abas'a "Atatürkçü" madalyası bile takılıyordu. Bunu Atatürk nasıl olsa göremez ve duyamazdı.

Hiram Abas artık "en çok konuşulanlar" listesine girmişti. MİT'in başındaki müsteşar Korgeneral Hayri Ündül ise hemen hemen hiç tanınmıyordu.

Projektörler niçin Hiram Abas'a çevriliyor, flaşlar niçin onun çehresini aydınlatıyordu? Gelenekler altüst edilmiş, Hiram Abas için yapılan reklam kampanyası, deterjan reklamlarını arkada bırakmıştı. MİT'te ne oluyordu? Başbakan'ın kafasında ne vardı?

MİT paşa çocuklarıyla doldu

12 Eylül'de askerlerin en çok güven-sizlik duyduğu kurumlardan birisi de MİT'ti. İstihbarat örgütündeki sivil kadroların, eğitimlerine göre sağ ve sol örgütlere bilgi sızdırdıklarını düşünüyordular. Operasyonların başarısızlığı böyle açıklanıyordu. Bu nedenle 6. Kolordu Komutanı Bülent Türker MİT'in başına getirildi. Türker işin daha çok para ile ilgili yönleriyle ilgilendi. Kısıntılara gitti. MİT'teki askerlerin sayısı sürekli artıyordu. Öte yandan MİT kadroları, liseyi bitirip üniversiteye girememiş paşa çocuklarıyla doldurulmaya başlandı. Bunun üzerine sert bir asker-sivil çatışması başlamıştı. MİT askeri istihbarat alanından uzaklaştırılmıştı. Sivil memurlar durumdan çok rahatsız olmuşlardı. MİT kadroları, korgeneral müsteşar istemiyorlardı. Birinci neden, askerlerin MİT'i kışla gibi yönetmeleriydi. Diğeri ise işi bilmemeleri olarak açıklanıyordu. "Generallerin görev süresi işi öğrenmekle geçiyor, sonra da orgeneral olmak için çekip gidiyor" diyorlardı. Yükselmek için etliye-sütlüye fazla karışmıyorlardı.

Hiram Abas emekli oluyor

Mustafa Hiram Abas 1932'de İstanbul'da doğmuştu. İran - Azerbeycanlı

HİRAMABAS, YILDIRIM AKBULUT VE SAFFET ARIKAN BEDUK'LE ŞAM'DA Reklam kampanyasına diyecek yoktu.

varlıklı bir ailenin çocuğuydu. Babası en yüksek derecede Masondu. Onun için oğluna Yahudi efsanelerinin büyük ustası "Hiram Usta"nın adını koymuştu. Hiram, Saint-Joseph'ten sonra SBF'nin İdari Bölümünden mezun oldu. Yedeksubaylığından sonra MİT'e girdi. Bir süre İstanbul ve Ankara'da çalıştıktan sonra CIA'nın çeşitli okullarında dört yıl eğitim gördü. 12 Mart'ta İstanbul'da çalıştı. İşken-celi soruşturmaların önde gelen simasıydı. Aydınlık gazetesi, 1978 yılında ki yayımlarında, Marmara gemisi ile Eminönü araba vapurunun batırılması gibi sabotajların ve fırtına operasyonlarının arkasındaki beyin olduğunu yazmıştı. Daha sonra Ankara'da MİT'in MAH diye anılan Milli Emni-

yet Hizmetleri Daire Başkanlığı'nda etkili ve önemli bir görevde bulundu. Bir ara da dış istihbarat, karşı casusluk bölümünde çalışmıştı. 1980 sonu veya 1981 başında kendi isteğiyle emekli olmuştu. Bu istekte baş etkenin, askerlerin MİT'teki etkisi olduğu söyleniyordu.

Hem TİSK'in hem Hiram'ın patronu

Abas emekli olunca İstanbul'da bulunan ailesinin yanına geldi. İşadamlarıyla çok yakın ilişkiler kurdu. Hemen Halit Narin'in bir şirketinde yönetim kurulu üyesi sıfatıyla görevlendirildi. Bir sanayici, Hiram Abas'ın iş çevreleri için çok tanıdık bir sima olduğunu söylüyordu. Büyük işadamlarının hemen hemen hepsi onu tanırdı. Narin'in, Abas'ı devletle üst düzey ilişkileri için yanına aldığı söyleniyordu.

Halit Narin, 1981 yılında Konsey üyesi Org. Ersin'i ağırlamak için Muğla Valisi Çetin Birmik'le tartışıyordu. Yanında ise valinin sınıf arkadaşı Hiram Abas vardı. Valinin direnmesine rağmen, Narin, Martı Motel'de Ersin'i ağırlıyordu. Abas, İstanbul'da olduğu dönemde Şükrü Balcı ile de 12 Mart görevlerinde kurulan dostluğu sürdürdü.

İşçi haklarının kaldırılmasında MİT'in rolü

12 Eylül sonrası iş ve sendika yasalarının hazırlanmasında MİT'in sunduğu raporların etkili olduğu biliniyordu. Ulusu hükümetinde bakan olarak bulunan Türk-İş eski Genel Sekreteri Sa-

Özal'ın "sivilleşme" programı

1. 2000 yılına uzanan askeri hiyerarşi planını bozmak (gerçekleşti).
2. Güneydoğu'da bir süper vali aracılığıyla askeri güçleri denetim altına almak (gerçekleşti).
3. "MİT'i "sivilleştirmek" (gündemde).
4. Genelkurmay Başkanlığı'nı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlamak.

HALİT NARİN
MİT'in patronunun patronu

dık Şide, 2000'e Doğru'ya bu konuyu şöyle anlattı:

"Bu kanunlar yapılırken, bizi de çağırıyorlardı. Kanun tekliflerini hazırlayıp sunan, Üruğ Paşa'ydı. Konseyin Genel Sekreteri olmadan İstanbul'da sıkıyönetim komutanıydı. Sendikaların aleyhinde olan yasaların gerekçesi olarak İstanbul'da yapılmış olaylar, vahşet olayları öne sürülüyordu. 'Toplu iş sözleşmesinde şu maddeyi kabul etmedi diye personel şefi otomobili binerken vuruldu' gibi birçok olay. Bu olayların raporları tüm detaylarıyla Üruğ Paşa'ya geliyor. İşte bu olay benim elimde var diyor. Fotoğrafıyla var. Yangından çekilmiş ölen aadamların resimleri. Bunu ortaya koyunca karşısın-

da söz söylemek fevkalâde zor. Artık bu senaryodur, MİT düzenlemesidir demek faydasız. Olaylar belgeli, ama kurulan bağlantı yanlış. Fakat fatura hep işçi haklarına çıkarıldı."

Üruğ'a acaba bu dosyaları kim hazırlamıştı? Bazı ipuçları bulunmakla birlikte, 2000'e Doğru bu soruya henüz kesin bir yanıt bulamamıştı.

Semra Hanım devreye giriyor

1982 yılında MİT Müsteşarlığı'na Korg. Burhanettin Bigalı getiriliyordu. Bigalı bu görevde dört yıl kaldı. MİT'te yeni düzenlemelere gitti. 1983 yılında, MİT kuruluş kanunu değiştirildi. Danışma Meclisi'nin son oturumunda

tartışmasız kabul edilen yasa, MİT'i parlamento denetimi dışına çıkarıyordu. Eski yasadaki örgütün işleyiş şeması bile yer alıyordu. Bütçe Kanunu çıkarılırken, MİT kadrolarının ve ödeneklerinin açık olması problem yaratıyordu. Bigalı, bir yandan da MİT'te bozulan sivil-asker dengesini düzeltmeye çalışıyordu.

Hiram Abas, Bigalı'nın son döneminde geçen yıl göreve gelmişti. Türkiye tarihinde ilk kez bir sivil MİT'te ikinci adam oluyordu. MİT'te üçüncü adam düzeyinde altı daire başkanlığı vardı. Bunlardan ikisi Hiram Abas'ın döneminden kalmaydı. Abas'la çok yakın ilişkileri vardı. Askerlerin MİT'teki hâkimiyetine karşı bu ikisi yoğun bir çabaya girişmişlerdi. Bu çabada Semra Özal'ın özel bir yeri vardı. Önce Semra Özal'la konuşulup mesele anlatılmıştı. Onun yardımıyla Bay Özal ikna edilmişti.

Evren'den evet

Ankara kulislerinden çok iyi haber toplayan bir gazeteci. Özal'ın çeşitli istihbarat örgütlerinin koordinasyonunu sağlamak için önlemler geliştirdiğini söylüyordu. Türkiye'de Genelkurmay İstihbarat Dairesi, Dışişleri İstihbarat Dairesi ve MİT'ten oluşan üç ana istihbarat kuruluşu vardı. Bunların dışında, özel alanlara yönelik birçok istihbarat örgütleri de vardı. Birbirlerini kıskanan, dolayısıyla verimsiz olan bu örgütlerin başıbozukluğu iktidarı rahatsız ediyordu.

Bugüne değin gerçekleşen üç askeri darbeden de hükümetlerin haberi olmamıştı. Buna dikkati çeken bir gazeteci, "Bir korgeneral olan MİT müsteşarı, komutanı olan orgenerallerin

GÖRÜŞME

M. ALİ BİRANDD

"Sonra ne çıkar bilemem"

— Bir MİT üst düzey yetkilisi ilk kez mi resmi bir geziye katılıyor? MİT'teki anlayışın değiştiği yorumu yapılabilir mi?

— Evet. Aslında MİT, yaklaşık iki yıldan beri başka görüntü vermeye çalışıyor. Bu, benim izlenimim. Sık

sık tekrar ettikleri, "Biz, polisin görevini yaparak solcu avlayan bir örgüt değiliz; olmamalıyız. Her ülkede olduğu gibi, belirli görevimiz, dış tehditlere yönelik olmalı. Bu kadar gizli kapaklı işler yapan havayı dağıtmalıyız, sivilleşmeliyiz." Bu özeti,

'Emret Komutanım'ı hazırlarken yaptığım temaslardan, son Suriye gezisinden ve Ankara'daki izlenimlerden edindim. Verdikleri hava bu. Orada, H.Abas, tüm gazetecilerle gayet rahat konuştu, yanında da bakan vardı. Bu rahatlığında bakanın da etkisi vardı sanırım. Bunu, yeni bir görüntü vermenin çabası olarak değerlendirdim.

Abas, teşkilatın görüşlerini açıkladı. İlk kez diyalog kurulabildi. Oysa, eskiden gezilere katılmaz, görünmezlerdi. Çabaları, MİT'in mümkün olduğunca sivilleştirilmesi. "MİT'i askerler değil, siviller yönetmeli" diyorlar. Yeni bir görüntü yaratma çabası çok açık...

— Hiram Abas'ın MİT Müsteşarı olacağı söyleniyor. Gezide bunun

darbe girişimini hiç ihbar edebilir mi” diyordu. MİT müsteşarı ya tümgeneral ya da korgeneral oluyordu, bu nedenle geleceği Genelkurmay’a bağlıydı. Yükselmesi için komutanlarından iyi sicil almak zorundaydı. General müsteşarlar, MİT’in ordu içinde istihbarat toplamasını engelliyordu. Edinilen bilgileri ise başbakana aktarmıyordu.

1986 Ağustos’unda Bigalı’nın yerine yine bir korgeneral olan Hayri Ündül MİT Müsteşarı oldu. Müsteşar Yardımcısı tuğgeneral emekli olmuştu. Yeri üç - dört ay boş bırakıldı. Bu süre içinde Özal iki numarayı sivilleştirme için hazırlıklarını yaptı. Hiram Abas’ın ikinci adam olmasına Konsey’den karşı çıkanlar olmuştu. Evren’in istihbaratçı damadı Erkan Gürvit’in Hiram Abas’a çok yakın olduğu basında yer almıştı. Evren, Abas’a karşı çıkmamıştı. Böylece Hiram Abas MİT zirvesinin ikinci basamağına tırmanmıştı. Bir gazeteci, “Evren’in Özal’a teslim olduğu ilk olay budur” diyordu.

Özal’ın gönlündeki müsteşar

Hiram Abas ayakta idi, kollarını koltuğa dayamıştı. Başbakan’ın koltuğunun çevresi boşaltılmış, gazeteciler bir yarım daire oluşturmuştu. Özal, Suriye dönüşü uçakta gazetecilerin sorularını yanıtlıyordu. Abas’ın pozisyonunu bozmadan, teklifsizce araya giriyor, çeşitli bilgiler açıklıyordu. Gezi boyunca Özal’la Hiram Abas arasındaki ilişki gazetecilerin dikkatini çekiyordu. Abas’ın alışılmış bürokrat davranışlarının ötesinde rahat olduğu ortak gözlemdi.

2000’e Doğru’ya ulaşan haberlere

göre, Abas’ın müsteşar yardımcısı olması için çaba harcayan daire başkanları, eskisi kadar ısrarlı değillerdi. “Abas’ı Başbakana kabul ettirmek için gidip Semra Özal’a yalvaranlar, şimdi o günlerdeki kadar istekli görünmüyorlardı. “Çünkü Hiram, onların istediği düzenlemeleri yapmadı” deniyordu. Dünyada hiçbir istihbarat örgütünün lojmanı yoktu, ama MİT’in vardı. Gene MİT’in servis otoları vardı. Hiram Abas bunları benimsemişti. Abas’ın yaklaşımı farklılaşmıştı. Yorum şöyleydi: “Hiram, özel sektöre benimsedi. Devlette çalıştıktan sonra, bir süre özel sektöre giden böyleleri, geri gelince o kadar faydalı olamıyorlar.”

Gene de Hiram Abas’ın “MİT’te yetişmiş en iyi eleman” olduğu kanısı yaygındı. “Özal’ın MİT’i sivilleştirmede kalkış noktası Hiram Abas’tır” değerlendirmesi herkesçe paylaşılıyordu. Özal “cesaret” ve “metaneti” göstermiş, Abas’ı ikinci adam yapıp Suriye’ye götürmüştü. Artık iş “sabır”a kalmıştı. Bir gazeteci, “Özal gelecek endişesini ortadan kaldırmak için, MİT’i birinci adamdan, yüz beşinci adama kadar sivilleştirmek ister” diyordu. Hiram Abas müsteşarlığa adaydı. Ama henüz o makam boşalmamıştı. Gelecek, korgeneralin iki yıl kalması şeklindeydi. ‘88 Ağustos’unda bir değişiklik olabilirdi. MİT Müsteşarlığı tartışması Recep Ergun’a bir yer bulmak için ortaya atılmıştı.

Özal’ın Ergun’a vefa borcu

Ergun değişik dönemlerde MİT’te çeşitli görevlerde bulunmuştu. Özal’la çok yakın dostlukları olduğu biliniyordu. Düşünce açısından da Özal’a

SADIK ŞİDE

İşçi haklarının ortadan kaldırılmasında MİT’in rolünü anlatıyor

yakındı. Başbakan, Özturun operasyonundan kalan vefa borcunu, Ergun’u MİT Müsteşarı yaparak ödeyebilirdi. General Ergun 2000’e Doğru’ya “Bunu emeklilikte düşünürüm” demişti. Bir emekli yarbay, “Özal’ın MİT’i sivilleştirmesi iki aşamada gerçekleşebilir” diyordu. Önce emekli Ergun Paşa, sonra Hiram Abas gelebilirdi. Ama taraflar kamuoyu yaratma çabasına şimdiden başlamışlardı. Mehmet Ali Birand, iki yıldan beri sivilleşme görüntüsü vermeye çalışıldığını belirtiyordu. Bir emekli albay “Amerika Hiram Abas için çok yoğun çaba harcıyor” diyordu. Özal, Özturun operasyonunda yaptığı gibi basını yanına almak için, sivil ve legal bir MİT yaratma çabasının propaganda-sını başlatıyordu.

“Hiyerarşi önemli değil”

İktidara yakın deneyimli bir gazeteci, MİT’in kısa bir sürede bünye değiştireceğini sanmadığını belirtiyordu. Buna dengeler elvermezdi. MİT müsteşarı Milli Güvenlik Kurulu’nda belirleniyordu. Babıali’nin ünlü bir gazetecisi ise Hiram Abas’ın Cumhurbaşkanının damadıyla ilişkisini belirtiyor, Özal’ın yanı sıra Çankaya’nın da desteğini alabileceğini söylüyordu. Başbakan’ı çok yakından izleyen bir gazeteci daha önemli bir noktaya dikkat çekerek; “Özal için hiyerarşi önemli değil” diyordu. Hiram Abas pekâlâ müsteşar gibi çalışabilir, bilgileri başbakana iletebilirdi. Bir emekli yarbay ise, Abas’ın rolü hakkında şunları anlatıyordu: “MİT, dört paketten oluşuyor. En etkini istihbarat. İstihbarat Koordinasyon Kurulu’nda da konuya en çok hâkim olan kişi istihbarat başkanıdır. MİT’in İstihbarat Başkanlığı’

İşaretleri var mıydı?

— O kadar ileriye uzanamıyorum. H.Abas, bir geziye katılıp gazetecilerle konuşarak müsteşarlığa giden yolu açacak çabaya giremez. MİT Müsteşarlığı, Çankaya-Genelkurmay-Başbakanlık düzeyinde, çok üst düzeyde-halledilen bir konu. Bu noktada, kamuoyu ya da bir kişinin yapacağı reklam çok fazla etkili olmaz. Fakat H.Abas’ın geziye getirilmiş olması, belki bir işaret sayılabilir.

— MİT’in yeni bir görünüm verme çabasında Hiram Abas’ın belirgin bir rolü var mı?

— Kendisini, hakkında bir yargı da bulunacak kadar çok tanımıyorum. Üç-dört kez yaptığım görüşmede bana verdiği izlenim ve diğer gazetecilerin izlenimi, sivilleşmeden ve

dışa dönüklükten yana olduğu. Hiç değilse o grubun başındaki kişi biçiminde. Özetle, “Eskiden olduğu gibi MİT, solcu avlamamalı, dışarıda solcu peşinde koşturamalı, MİT özellikle dışarıdan gelen tehditlere karşı istihbarat yapmalı” yaklaşımı onda hakim. Böyle bir görüntü veriyor ama, sonra bir şey çıkar mı, onu bilemem tabii.

— CIA ile çok sıkı bağlantıları olan birisi olarak biliniyor. Yurtdışında çeşitli operasyonlara katıldığı, CIA ile MİT arasında köprü rolü oynadığı söyleniyor.

— Bizde bu işe girip de CIA ile olsun, Almanlar ile olsun hiç temas etmemiş bir kimseye rastlamak çok güç. Hele üst düzeyde. Bu da şüphe mi güçlendirecek bir nokta. □

nu ele geçiren, bir bakıma devleti ele geçirir. İşte Hiram Abas bu görevdedir" diyordu. Burada bütün bilgiler toplanıyor, üretilen fikirler başbakanla iletiliyordu. Emekli yarbay, "Diğer birim başkanlarının görevi ise icradır" diye ekliyordu.

Aman avcı vurma beni

Hiram Abas MİT'in patronluğuna giden yolda büyük mesafe almıştı. "MİT'in solcu avından vazgeçip, dış güvenliğe yöneleceği" teması, ustalık-

la işlenmiş, Abas'a havadan puan kazandırmıştı.

2000'e Doğru konuyu Hiram Abas'la görüşmek istedi. Bulunan telefon numaraları sürekli değişiyordu. En sonunda Hiram Abas'ın sekreterine ulaşıyordu, ama Abas yoktu. Yarım saat sonra Hiram Abas, 2000'e Doğru'yu telefonla aramak nezaketini gösteriyordu. Ancak Abas, "hiçbir şekilde demec veremeyeceğini" belirtiyordu. "Bir şey söylemem" diyordu. Devletin bazı makamları vardı ki, bunlar yalnız devlet için görev yapardı. Hiram

Bey, ısrarımız üzerine, "Başbakanlık-la görüşün, doğrudan başbakanla görüşün, beni bulmak için gösterdiğiniz çabayı onunla görüşmek için harcasaydınız, başarırdınız" diyordu. Abas, 2000'e Doğru'nun konuyu araştırdığını da biliyordu. 2000'e Doğru muhabiri, "MİT'in reorganizasyonu konusunun basında çok işlendiğini" belirtince, "Teşkilat kendini tanıtmak ister" karşılığını alıyordu. Hem bir sürü müsteşarlık vardı. 2000'e Doğru için MİT'le ilgileniyordu? Abas telefonu kapatırken, "İnşallah bir gün görüşürüz. Başka konularda da görüşürüz" demişti. İstanbul'a geçilen fakstan bu son satırı okuyan 2000'e Doğru görevlisi odalarından beri görüşüyoruz zaten" diye mırıldanmıştı. Abas, tanıdık ve bildik bir simaydı.

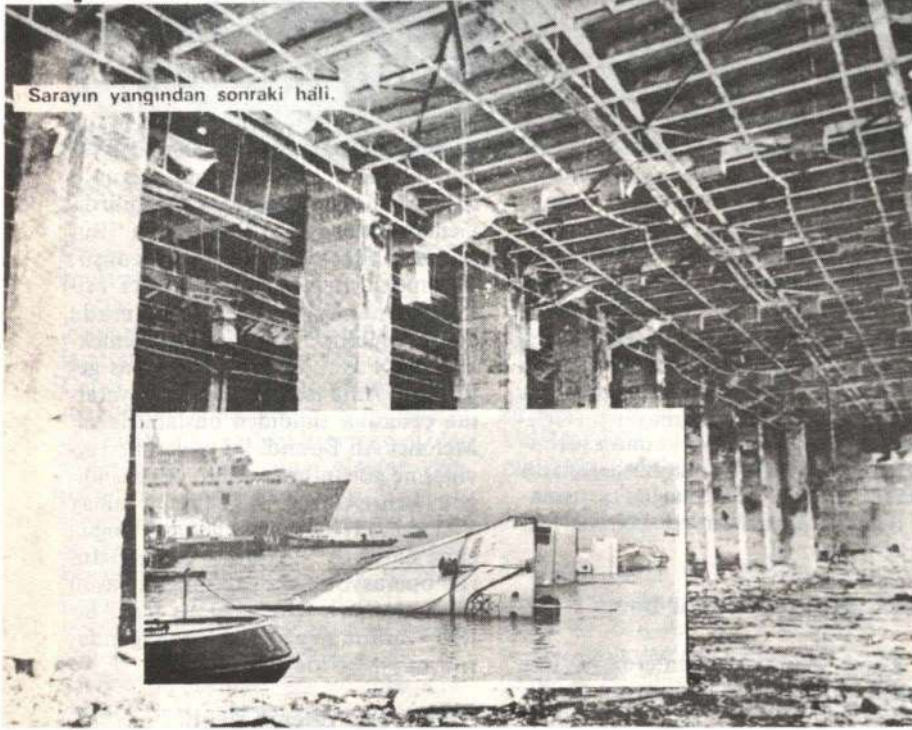
Abas'ın birinci hobisi

Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapmış bir merkez valisi, "MİT'in asli faaliyet alanı iç güvenliktir, yasa bunu emreder" diyordu. Eski bir MİT görevlisi ise dış güvenliğe yönelme fikri için, "Bu durumu CIA hiç istemez. Çünkü CIA Türkiye hakkındaki tüm bilgileri MİT'ten alır. Hatta bilgilerin sentezi, CIA tarafından yapılır. MİT onların kararlarını uygular" yorumunu yapıyordu.

MİT'i yakından tanıyan bir gazeteci ise, Hiram Abas'ın ağzından verilen

SEMRA ÖZAL

İylilik meleşti, Hiram'ın elinden de tuttu

Aydınlatılmayan sabotaj ve tertipler

12 Eylül müdahalesinin en büyük gerekçesi terör olarak açıklanmıştı. Başarının kıstası da terörü önlemektir. Bütün terör örgütlerinin çökertilmesi ilan edilmişti. Binlerce kişi tutuklandı, yargılandı, hapis yattı, onlarcası idam edildi. Ama birtakım büyük şiddet olayları vardı ki bir türlü aydınlatılamıyordu. Ciddi bir soruşturma dahi yürütülmemişti. Üstü hep örtülmüştü. Bu olayları kim düzenlemişti? Neden bulunamıyordu? Yoksa yapanlar devletin içinde miydi?

Kültür Sarayı yangını. 27 Kasım 1970.

Marmara yolcu gemisi yandı ve battı. 5 Mart 1972.

Eminönü araba vapuru battı. 28 Haziran 1972.

1 Mayıs kutlamasında katliam, 34 kişi öldü. 1 Mayıs 1977.

Yeşilköy Havaalanı ve Sirkeci Garı'nda patlamalar, 5 kişi öldü, 41 kişi yaralandı. 29 Mayıs 1977.

Çiğli Havaalanı'nda Ecevit'e suikast girişimi, Mehmet İsvan yaralandı, 29 Mayıs 1977.

Demirel, Taksim'deki mitinge Ecevit'e suikast yapılacağını açıkladı. 2 Haziran 1977.

HİRAM ABAS SAINT JOSEPH YILLARINDA "Harika çocuk" daha o yıllarda boks yapıyor, silah atıyordu. Üstelik ismine kadar masondu. Elbet altı köşeli yıldızı parlayacaktı.

MİT'in solcu avından vazgeçeceği haberleri için, "Bunlar tamamen zırvadır" diyor ve şöyle devam ediyordu: "Hiram Abas'ın birinci hobisi komünist avıdır. İşkence yapmaktan çok, seyretmekten zevk alır. 12 Mart dönemindeki en önemli operasyonları yürüten adamdır. Korkunç bir hayal gücü vardır. Şimdi ikimizi burada görse, hemen bir örgüt senaryosu hayal edip, ailelerimizi tutuklatır ve bir gizli örgüt çıkartabilir ortaya."

Bir emekli yarbay da sivilleşmenin CIA ile içli dışlı olmanın bir başka formülü olduğunu belirtiyordu. Türkiye'de sivil istihbaratçı yetiştiren okul yoktu. Oysa askerler kendi okullarında istihbaratçı yetiştirebiliyorlardı. Siviller ancak CIA okullarında eğitilebilirdi.

Mister sivillerin "anti-militarizm"'i

Hiram Abas'ın telefondaki sorusu gerçekten yerindeydi. 2000'e Doğru neden MİT'le ilgileniyordu?

Türkiye çalkantılı bir dönemin içine girmişti bile. Doğu'da gelişen gerilla hareketi ve devletin bastırma çabaları, 35 milyar doları bulan dış borcun getirdiği kemer sıkma politikaları, yaklaşan grev dalgası, şeriatçı güçlerin demokrasi ve laikliğe karşı tehditleri, Türkiye'yi kuşatan dış sorunlar içiçe geçiyor ve büyük olaylara gidişin haberini de veriyordu. Ağırlaşan bunalım, ister istemez askeri müdahale eğilimleri için de bir zemin yaratıyordu. Türkiye, 2000'li yılların özgürlüklerine ulaşan yolu, dışardan dayatılan koçbaşı misyonlarını ve askeri müdahaleleri göğüsleyerek açacaktı. Keskinleşen çelişmeler ve çalkantılı bir süreç, Türkiye'deki Amerikancı güçleri ve en gerici kesimleri, komplolara ve kışkırtmalara başvurmak durumunda bırakabilecekti. Demokrasi süreci, şiddete, tertibe ve kışkırtmalara karşı kararlı bir mücadeleyi gerekli kılıyordu.

Türkiye'nin sorunu, demokrasiye

Masonlar MİT'in kilit yerlerinde

Gazeteci-yazar İlhami Soysal'a 'Hiram'ın anlamını sorduk. (O da, "Dünyada ve Türkiye'de Masonluk ve Masonlar" kitabının 64. sayfasında yer alan Üstad'ın Öyküsü'nden bir menkıbe aktardı.

"Biz masonların her türlü olgunluğu kendinde toplamış bir üstadımız vardı. Dul bir kadının oğlu olan Hiram üstadımız, iyi bir mimar olduğundan Hazret-i Süleyman, yaptırdığı tapınağın yapımına O'nu memur etmişti (Hiram üstada izafeten tüm masonlar, dul kadının çocuğu diye anılırlar.)"

Tapınağın yapımı bitmek üzereyken "üç ahlaksız kalfa" usta niteliği kazanamadıkları için, Hiram'dan zorla ustalık sırlarını öğrenmek isterler. Hiram da karşı çıkınca öldürürlər. "Öyküdeki bu üç hain cehalet, yalan ve hırsı sembolize ederler." "Ancak bir süre sonra bilim, fazilet ve mahfiyet (alçakgönüllülük) egemen oldu ve tapınak tamamlandı. Bundan dolayıdır ki bu son üç güzel huy, mason ustalarının özellikleri oldu."

İlhami Soysal, MİT ve Emniyet teşkilatı ile masonların ilişkilerine ilişkin diğer sorularımızı da şöyle yanıtladı:

— *Masonların MİT'te yoğunlaşmasıyla ilgili görüşleriniz?*

— Masonlar, kilit noktaları tutuyorlar. İstanbul Valiliği, büyük şehir valilikleri, emniyet müdürlüklerini... Ta Meşrutiyet'ten bu yana istihbarat örgütlerinin başındaki adamlar masondur. MİT tarihini incelediğimizde, kilit noktalarındaki adamların, Tefik Karasapan'dan Sermet Suavi Karasu'ya, Selşık'a dek ünlülerin mason olduğu görülür. Yalnız MİT değil, emniyet de aynı. İnönü döne-

ulaşmaktı. "Sivilleşme", demokratlaşmaya hizmet ettiği sürece olumlu bir anlam taşıyabilirdi. Türkiye'nin Pentagon referanslı "mister sivilleri" de vardı. Bu tür "siviller", ABD'nin Ortadoğu politikalarıyla uyumlu otoriter rejim uygulamalarının figüranları ola-

minin Emniyet Genel Müdürü Ahmet Demir, Menderes döneminin ünlü polis şeflerinden Vedat Sokullu, Orhan Hançerlioğlu... İçişleri Bakanlığı için de aynı durum söz konusu. Masonlar daima üst kademedeki adamları tutmak gibi bir politika gütmüşlerdir.

— *Masonlar arası dayanışmanın, yüksek mevkileri tutmasında ve yükselmesinde bir etkisi var mı?*

— Elbette. Bunlar, birbirlerine 'birader' diyorlar. Biraderler biraderleri daima kollar. Öz kardeşten önce gelir. Mason olan birinin, birtakım mevkilere tırmanması doğaldır ve çok mümkündür.

— *Masonluk gibi istihbarat da uluslararası bağlantıları olan bir konu. Bu açıdan, MİT'te masonların yoğunlaşması düşünülebilir mi?*

— Kardeş kardeşlere yardım etmek zorunda. Ulusu ne olursa olsun. Uluslararası ilişkilerde, masonların ön plana çıkması çok doğal. Bildiğim kadarıyla CIA'nın başkanlarından hemen hepsi masondur. Masonluk kilitli kapıları açmada müthiş kolaylık sağlıyor. □

bilmekteydiler. Bu nedenle Türkiye'nin önünü, demokrasi amacından koparılmış bir asker-sivil cepheleşmesi değil, demokrasi düşmanı güçlere karşı demokratik güçlerin mücadelesi açacaktı. Militarizme karşı tavır, ancak bu çerçevede içinde bir anlam taşıyabilirdi.

HIRAM ABAS

Kurbağa zıpladıkça

M. Hiram Abas, 1957 yılında SBF'yi bitirdikten sonra, 18.5.1967'ye kadar İstanbul'da müfettiş muavin adayı, müfettiş muavini ve 2. sorgu müfettişi görevlerinde bulundu. Sorgu müfettişliği görevini bir süre de Ankara'da sürdürdü. Abas, yedeksubaylığından sonra MİT'e alındı.

CIA okullarında eğitim

1965'ten sonra bazı MİT görevleri yurtdışına gönderilerek, CIA'da eğitildiler. Bunlar yurtdışına Dışişleri Bakanlığı'nca 'siyasi ateşe' görünümünde yollanıyorlardı. Hiram Abas da Dışişleri siyasi memuru kimliği altında defalarca yurtdışına çıktı. CIA okullarında dört yıl eğitim gördü. Sorgulama, sabotaj ve provokasyon konularında uzmanlaştı. Batum ve Atina'dan sonra, 30 Eylül 1968-1 Aralık 1970 tarihleri arasında Beyrut'ta görev yaptı.

Abas, 12 Mart'tan sonra Faik Tü-

rün'ün İstanbul'daki karargâhında görevlendirildi. Bu dönemdeki bütün operasyon ve tertiplerden birinci derecede sorumlu mevkideydi. Ünlü Ziverbey köşkünün bir numaralı elemanıydı. MİT mensuplarının görevi olmadığı halde, operasyonlara kendi isteğiyle katılıyor, silah kullanıyordu.

1972'de Fındıkzade'de Ziya Yılmaz'ın yakalandığı operasyonda yaralandı. Özel bir hastanede 'albay' olarak tanıtılarak tedavi edildi. Abas silaha ve işkenceye düşkünlüğü ile tanınıyor, bunu açıkça söylemekten çekinmiyordu. 12 Mart'ta Erenköy'deki işkence köşkünden geçen birçok sanık bunu Hiram Abas'ın ağzından duyduklarını anlatıyorlardı.

Savaşman olayı

Abas 1978 yılında MİT'in MAH (Milli Asayiş Hizmetleri) Başkanlığı'nda görevliken yine ön plana çıkıyordu. Bu dönemde ortaya çıkan Sabahattin Savaşman olayı, Abas'ın ismini yine manşetlere yükseltiyordu.

Savaşman, MİT İstihbarat Daire Başkanı Yardımcısı'ydı. Bazı bilgileri CIA ve İngiliz Haberalma ajanlarına verirken yakalanmıştı. Suçüstü yapan MİT ajanlarının başında Hiram Abas bulunuyordu. Aslında Savaşman'ın yaptığı, MİT'in her zaman ki faaliyeti içindeydi. Bizzat Hiram Abas, CIA'ya taşıdığı bilgi ve dosyalarla bu ilişkide ilk sırada yer alıyordu. CIA'ya bilgi vermek, MİT'in görevleri arasında sayılıyordu.

Bu olayda dikkat çeken nokta, Savaşman'ı ihbar edenin de, gidip bizzat yakalayanın da Hiram Abas olmasıydı. Abas "CIA'ya dosya veren ajanı yakalatan MİT'çi" olarak manşetlere çıkarken, gazeteler, bu tertipte Abas'ın son zamanlarda düşen itibarını yeniden yükseltme planının da etkili olduğu yorumunu yapıyorlardı. Nitekim olaydan sonra Abas ve ekibi MİT içinde yeniden yükseldiler.

Köpeğini törenle kurşuna dizdi

Abas uzun boylu, atletik yapılı, judo ve atıcılıkta başarılı olarak tanınıyor. En belirgin yönü, donuk bakışları ve madeni sesi. Çok sevdiği köpeğini törenle kurşuna dizmesi anlatılır.

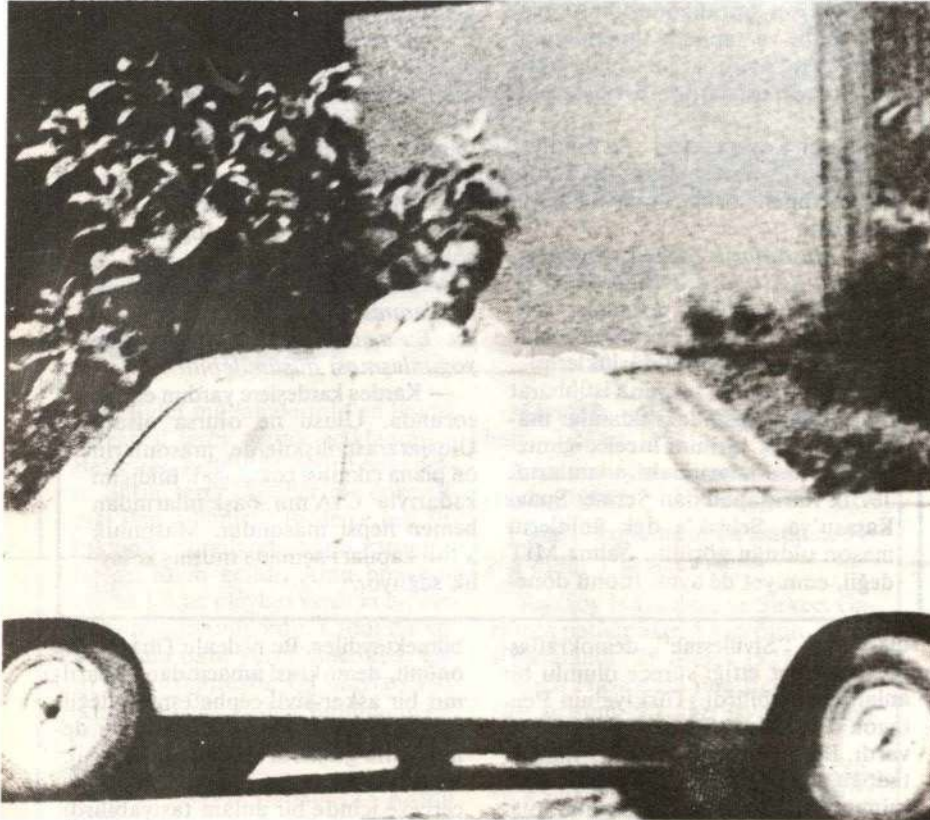
12 Mart'ta THKP-C davasından tutuklanıp yargılanan sanıklardan Lale Arıkdal, Erenköy'deki Ziverbey köşkünde tanıştığı Hiram Abas'ı şöyle anlatıyordu:

"İşkence sırasında diğerleri ona 'albay' ya da 'yarbey' diye hitap ediyorlardı. Uzun boylu, kısa kesilmiş saçlı, açık renk gözlüydü.

"Abas, Erenköy'de tutulduğum 4 No'lu hücreye birkaç kez geldi. Bir keresinde kolu sarıydı. Daha önce Fındıkzade baskınında yaralandığı için Arnavutköy'de bizim eve yapılan ve Ulaş Bardakçı'nın öldürüldüğü baskına katılmadığından yakınıyordu. 'Herkesin bir merakı vardır. Kimisi pul koleksiyonu yapar, ben de silahla oynamasını severim. Çocukluktan kalma bir alışkanlık işte' diyordu.

"Bu arada onun kafa yapısı hakkında beni dehşete düşüren bir şey anlattı: 'İşkence yapmak, benim için özel bir uğraş haline geldi. Mesela bir dostumun karısı kurbağadan çok korkar. Eğer bir gün ona işkence yapmam gerekse, bir yatağa bağlar, bırakırım. Kurbağa zıpladıkça o kadın korkusundan ölür' diye devam etmişti. Bir insanın hem de dost kabul ettiği başka biri için böyle bir şey düşünmesi gerçekten dehşet vericiydi.'" (Aydınlık, 9 Ağustos 1978)

ABAS 25 TEMMUZ 1987 GÜNÜ EVİNİN ÖNÜNDE.
Aydınlık gazetesinin "Kontrgerilla" dizisinden bir hatıra

Perihan Abla

Perran Kutman, Müjdat Gezen'in dişisi ve Aysen Gruda'nın temizidir. Ancak Müjdat Gezen'in güldürü serüveninde büyük sayılabilecek

bir emek, gözlem, deney birikimi de bulunduğu halde, Perran Kutman yalnızca sahne sempatisine dayanıyor. Hıdırellez güzeli.

Ama bohçacı kadını oynarken, onu gülsuyu propagandisti gibi canlandırıyor.

Yine de terzi kız imgesi Perran Kutman'ın yüzünde öylesine canlıdır ki, oyunculuğa gerek kalmaz. TV'nin yarattığı birçok arkadaş gibi, tiyatro değil para-tiyatro kişisidir. Rolünü, Figüran Osman'ın dizisi olan gece güzeli Aysen Gruda'dan devralırken yapaylıktan da kurtardı.

TV'de, aynı planda, Tekin Akmansoy'un da sık sık yer aldığını gördük; Gazanfer Özcan'ın da. Nedir ki onlar daha önce kendilerini şu ya da bu biçimde kanıtlamış sanatçılar. TV'nin yerli dizilerde ünlendirdiği, kapı açtığı kişiler var; kurumun yayın politikasının ayırıcı özelliği onlarla belirleniyor.

Bunun için, yukarıdaki adları ele alırken onlardan doğruca sahne ya da perde sanatçıları olarak söz etmiyoruz; bir çeşit ekran sanatçıları olarak bakıyoruz kendilerine. Çünkü TV gerçeğinin güncel gücünü aradan çıkardığımızda, Türkiye'de güldürücüler yelpazesi bambaşka kişilerden oluşur. TV yaygın ün sağlıyor. Ama dayanıksız ünler bunlar. Küçük bir zaman kesintisi, unutulma yazgısı da demek. Hatta, diyebiliriz ki, halkımızda bu tür sanatçılara karşı bir unutma açlığı da var. "Bizim Sınıf" diye bir dizi anımsıyorum. Özinel diye biri vardı.

Yüzünü üç çeşit buruşturabilirdin mi güldürü ustası. Buruşturamıyorsan daha iyi jön'sün. Bunu da yapamıyorsan, daha da iyi, aracı olursun.

Der demez Zeki Alasya-Metin Akpınar ikilisi geliyor aklıma. Akpınar gerçek bir oyuncu. Alasya ise onun elinde karnından konuşarak var ettiği (ha-

ni vardır ya şovmenlerin ellerinde) Hacı Bekir'in vitrini önünde fotoğrafı çekilmiş ilkokul öğrencisi bakışlı dört yaşında bir bebek gibi.

Ne demişti Türk Fernandel'i olan o at suratlı arkadaş (Kemal Sunal): "Çok mutluyum, Allah bana böyle bir yüz ihsan etmiş." Belli bir fizik yapı günümüzde güldürü sanatçısını belirlemeye yetiyor. Suna Pekuysal sonunda her şeyi kambur duruşa bağlamadı mı? Adile Naşit de bir bakıma öyle değil mi? Ama Adile Naşit pekala bir kraliçeyi, bir boksörü, bir cumhurbaşkanını da oynayabilir. Oynamamışsa, gerek kalmadığındandır.

Özellikle 12 Eylül'den sonra Türkiye'ye deri değiştirmek isteyen akım, sanat hayatında bir karışıklık yaratmayı da becerdi. Kim daha değerli, ne daha iyi, belli olmamaya başladı kamuoyunun gözü önünde. Öykücüler, bilirim romancılar; öykülerinin ve romanlarının daha ilk cümlelerinde bir gün TV'ye uyarlanabilsin amacıyla kendilerine göre görsel biçimler kuruyorlar. Her şey sinopsis.

Öykücüler, romancılık öyle yapıyorlar, bir yerde görsellik adına yazının özgül olanaklarından vazgeçiyorlar da, TV ne yapıyor? O da, bu "resim altı" yapıtları, "söz üstü" fotoğraflar haline getiriyor. Süreç ve drama yok TV ürünlerinde.

Perihan Abla'yı düşünüyorum. Bir grup fotoğrafı Perihan Abla. Şakir ve bütün öbürleriyle birlikte çektilmiş. Bir de "resim arkası" var; önemli. Orada ne yapıyorsa, banda almışlar.

"Perihan Abla", "Kuruntu Ailesi", "Kaynanalar"; ilginç bir rastlantıyla aynı dönemde, kimi zaman yan yana gelerek TV dizisi oldu. Sivri akıllı bir gazete yönetmeni kamuoyu araştır-

ması yaptırmış. "Perihan Abla" büyük bir çoğunlukla en sevilen yerli dizi olmuş. Öbürleri bir bakıma o soruşturmanın da sonucu devre dışı kaldılar.

"Perihan Abla" dizisi (giderek daha bir kötülemek) niçin bu kadar ilgi gördü? Bence hemen iki noktayı belirtmek gerekir: Bir, ne olursa olsun, bir yazar var "Perihan Abla"nın temelinde. Daha doğrusu, öbür iki dizinin arkasında yazar emeği hemen hemen hiç yok. Başoyuncuların kaprisleri, "Kuruntu Ailesi"ni de, "Kaynanalar"ı da kısa metrajlı bir yapıtı sonsuz uzatmaya götürmüş gibi. Sonuçta yoğunluk kalmamış, mesaj yitmiş, her şey silikleşmiş. "Kuruntu Ailesi"nde bir çöp bidonu Gazanfer Özcan'ı 50 dakika oyaladı. Yoksa bu iki dizi de, elbet, "Perihan Abla"ya göre çok yönden daha değerli yapıtlardı.

"Perihan Abla" belirsiz. Tıpkı ANAP gibi. Esnaf saçma uçlara kadar yüceltilir. Hiçbir gerçekçi yanı yok bu dizinin. Perihan Abla nedir, nicedir? Şakir küçük eleman mıdır, bazı büyük giderleri hangi kaynaklarıyla gerçekleştirir? O semtte öyle hayat olur mu? Kasap neden o kadar sevimli ve zavallı? Paralar nerden geliyor?

Perran Kutman bu dizide Turgut Özal'ın ve Semra Özal'ın simgesi sanki.

"Kaynanalar", rövanşı almak isteyen ve büyük sermayeyi yeniden temsil etmeye soyunmuş Doğru Yol Partisi yandaşlarını ve yöneticilerini akla getiriyor.

"Kuruntu Ailesi"nde elini başına koyup düşünen Gazanfer Özcan da sosyal demokratların iyi niyetlerini, cansızlıklarını, beceriksizliklerini simgelemiyor mu?

1944 mezunları

Derecenin cilvesi...

2000'e Doğru'un daha önce belirlediği gibi ordunun istediği oldu, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na Özal'ın adayı Org. Recep Ergun değil, Genelkurmay Başkanı'nın tercih ettiği Org. Kemal Yamak getirildi... Acaba Org. Torumtay'ın bu kararında Ergun Paşa ile aralarındaki iki derecelik mezuniyet farkı rol oynamış mıydı?

Geçtiğimiz hafta, Org. Necip Torumtay Genelkurmay Başkanlığı'na asaleten atanırken, Org. Kemal Yamak da Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirildi.

2000'e Doğru, kıdem bakımından önde gelen aday olmasına rağmen, Org. Recep Ergun'un, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirilme şansının bulunmadığını, ama Org. Kemal Yamak için bu mevkinin söz konusu ol-

duğunu 27.sayısında yazmıştı.

2000'e Doğru'nun saptamasına göre, Özal'ın kafasındaki ideal Genelkurmay Başkanı Recep Ergun'du. ANAP çevreleri bunu açık açık konuşuyorlardı. Ne var ki Özal'ın bu tutumu, ordu içinde hiç hoş karşılanmamıştı. Başbakan, Genelkurmay Başkanlığı için ya-sayla verilmiş tercih hakkını kullanabiliirdi. Ama siviller, ordu geleneklerini aşarak ordudaki tayinlere karışma-

malıydılar. 2000'e Doğru, kuvvet komutanının tayininde Org. Necip Torumtay'ın belirleyici olacağına ve Ergun Paşa'nın bu nedenle pek şansının bulunmadığına değinmişti. 2000'e Doğru bu saptamayı yaparken, kuşkusuz bazı maddi verilere dayanıyordu. Örneğin Org. Torumtay ve Org. Ergun Kara Harp Okulu'nu aynı dönemde, 1944'te bitirmişlerdi. Ergun 7'ncilik, Torumtay 9'unculukla mezun olmuştu.

Ancak, sonraki yıllarda Org. Torumtay kıdem almıştı. Torumtay, Tokyo'da Kara Ateşe Yardımcılığı yaptı, Washington'da görev aldı, Brüksel'de Shape Harekât Planlama Dairesi Başkanlığı görevinde bulundu. 1978'de Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanı oldu... Ne var ki askeri çevrelere göre, Torumtay mezuniyetteki bu derece farkını unutmuş olamazdı. Ve bir komutan, sonradan kıdem almış olsa bile kendisinden üst derecede mezun olan sınıf arkadaşını emrinde bir göreve getirmek istemezdi.

Org. Necip Torumtay'ın, Genelkurmay Başkanlığı'na getirişi, eski komutanı emekli Korgeneral Faruk Güventürk için sürpriz olmadı. Çünkü Güventürk, bunun gerçekleşebileceğini 20 yıl önceden tahmin etmişti. Diyarbakır 7. Kolordu Komutanı iken, Korgeneral Faruk Güventürk, karargâhında görevli Kurmay Albay Necip Torumtay'ın ayrılış siciline, "Bu albay geleceğin Genelkurmay Başkanı olmaya layıktır" diye not düşmüştü. □

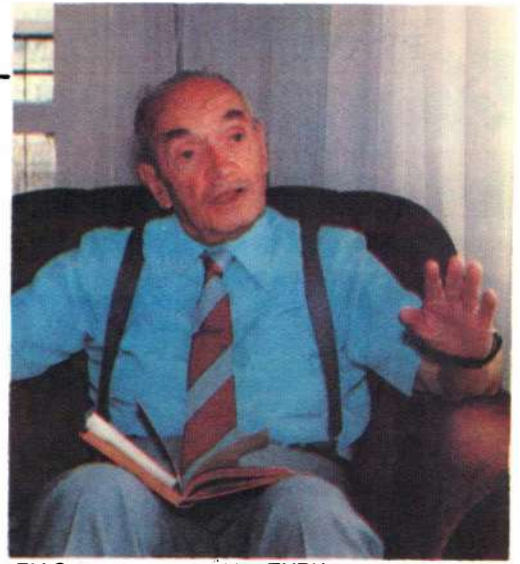
SINIF, RUTBE VE SİCİL NO. :	Top. Kur. Yb. 944-6
MEMLEKETİ VE DOĞUMU :	TRABZON 1926
HALİ HAZİR DURUMU :	7.1.1963 EMEKLİ
DAİMİ ADRESİ :	Adakale Sok. 33/8 ANKARA Tel: 1810
ADI, SOYADI :	Recep Orhan ERGUN
SINIF, RUTBE VE SİCİL NO. :	Tüm. Top. 944-7
MEMLEKETİ VE DOĞUMU :	KAYSERİ 1926
HALİ HAZİR DURUMU :	2 nci P. Tüm. K. ADAPAZARI
DAİMİ ADRESİ :	
ADI, SOYADI :	M. Talat TURHAN
SINIF, RUTBE VE SİCİL NO. :	Kur. Yb. 944-8

Harp Okulu 1944 yılı mezuniyet albümünün 142. ve 143. sayfaları...

ADI, SOYADI :	Necip TORUMTAY
SINIF, RUTBE VE SİCİL NO. :	Tüm. 944-9
MEMLEKETİ VE DOĞUMU :	VAKFIKEBİR 1926
HALİ HAZİR DURUMU :	Genk. Pln. Hrk. D. Bşk. ANKARA
DAİMİ ADRESİ :	Bardacak Sok. No. 4/6 ANKARA Tel: 17

Sicildeki kehanet

Emekli Korgeneral Faruk Güventürk, Necip Torumtay'ı bir kurmay albay olarak ilk kez 1965'te Diyarbakır 7. Kolordu Komutanı'yken tanıdı. İki yıllık beraberlik sonunda ayrılış siciline "Geleceğin Genelkurmay Başkanı olmaya layıktır" diye not düştü.

EM.GEN. FARUK GÜVENTÜRK
"Torumtay, çalışkan, ciddi, bilgili, vakurdur."

"Kitleyi hor görmeden"

Faruk Güventürk, 1966 yılında kalem aldığı "İyi Bir Komutan Nasıl Olmalıdır" adlı kitabında şunları yazmıştır: "Komutan büyük ruhlu, kahraman insan demektir. O, peşine taktığı kitleyi hor görmeden ve inandırarak hedefine götürmek görevini yapabilen şerefli bir varlıktır." Güventürk, kitabında yazdığı komutan tarifine uygun buluyordu Torumtay'ı... Çok disiplinliydi. "Ama maiyetine sevgiyle dolu saygı aşılar." Torumtay'ın bu niteliğini çok önemli buluyor Güventürk: "Komutanlıkta sadece korkutmak makbul değildir. Maiyeti üzülmeyen diye çok dik kat eder. Disiplinin de en tatlısı budur. Titredikimiz çok komutan görmüşüzdür. Aman gelecek, diye ödümüz kopardı. Ama asla sevmeydik. Oysa Torumtay'ın karşısında maiyeti vücutla değil, ruhla esas duruşta idi."

Torumtay'ın en büyük özelliği "kendini arkadaşlarına da büyüklerine de daima mesafeli" olmasıydı. Medeni cesaret sahibiydi. Güventürk bunu şöyle anlatıyor: "Benim karşına gelip de benimle münakaşa etmeyen kurmay subayı kabul etmezdim. Bugün dünden daha iyisiniz, demek, kurmay subayı için iyi değildir. Necip Torumtay, fikirlerini açık söyler, edep ve terbiye dahilinde savunur, hiç çekinmezdi. Ama, komutan onu dinleyip böyle olacaktı, dedikten sonra emri uygular."

Sicil amiri olduğu için Faruk Güventürk incelemişti: "Torumtay aile babasıdır. Ailesi de kendisi de fazilet kaynağıdır. Hiçbir dedikoduya tenezzül etmez. Hoşsohbet, nüktedandır. Fevkalâde güzel konuşur. Türkçeyi de İngilizceyi de. Konuştuğu zaman insana zevk verir. Her konuda konuşur, çünkü okuyan bir subayıdır. Olaylara her zaman geniş bakar. Uzak görüşlüdür. Dünya ve askerlik tarihine meraklıdır."

çıkmasından ayrıca bir zevk ve iftihar duydum." ... Kendisi için böylesine bir sicil yazıldığında Torumtay acaba memnuniyetini belli etmiş miydi? Güventürk açıklıyor: "Sicillerimi daima açık yazarım ve kendisine de düştüğüm notu söylemişim. O kadar vakurdur ki hoşlandığını hiç belli etmedi."

Faruk Güventürk, sözün burasında Genelkurmay eski Başkanı Necdet Ürug'a da değiniyor ve Ürug'u da "daha yüzbaşılığında istikbal vaat eden bir subay olarak gördüğünü" söylüyor: "Küçük rütbeli olduğu halde, üst rütbedekilere hürmet duyguları aşılar. Nitekim sırasıyla geldiği bütün komutanlıklarda daima işini unutturmayacak şekilde çalışmasıyla, prensipleriyle memlekete, Silahlı Kuvvetler'e hizmet etmiş, bir isim bırakmıştır. Onunla da daima iftihar etmişimdir. Vakur fakat mütevazı, gurura kapılmayan, ama ıylışık da bir tevazu sahibi olmayan bir komutandı. Çalışkandı. Sevgiyle, saygıyla anıyorum."

"Torumtay hesap sorar"

Güventürk, Torumtay'ın "Atatürkçülük konusunda hiçbir taviz vermeyeceğine" inanıyor. Bu konuda, 2000'e Doğru'nun 24. sayısında yer alan, "Silahlı Kuvvetler'de ümihalli iftar yemeği" başlıklı habere değinerek şöyle diyor: "Bana öyle geliyor ki, Necdet Ürug'un zamanı yetmedi ayrıldı, ama o komutan hâlâ ordudaysa, Necip Torumtay ona herhalde hesap sorar. Çünkü, mutlaka dış kirası olarak subaylara bir şey dağıtılması gerekiyorsa, Atatürk'ün Nutku'nu dağıtsaydı o komutan. Atatürk'ün Nutku her şeye üstün. İlmiyal dağıtmanın manası yok. Ben, Necip Torumtay'ın ve Kemal Yamak'ın bu konuların üzerinde büyük titizlikle duracağı kanısındayım." Güventürk, Torumtay'ın "büyük bir Atatürkçü" oluşunu şöyle ifade ediyor: "Herhangi bir konuşmada, herhangi bir tutumda Atatürk'ten bahsedildiği zaman, Atatürk'ün asil ruhu karşısında, adeta Necip Torumtay'ın ruhunun esas vaziyete geçtiğini hissederdik."

Yıl 1965. Korgeneral Faruk Güventürk, Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı'na atanır. Şimdi Genelkurmay Başkanı olan Necip Torumtay'la ilk orada karşılaşır. Kurmay Albay Torumtay, Harekât Başkanı'dır. Korgeneral Güventürk, yeni geldiği için bölgeyi tanımak amacıyla incelemelere çıkar. Bu nedenle, müşterek bir NATO tatbikatı için Avrupa'dan gelen çevik birlikle ilgilenmek, planları konuşmak işleri Albay Torumtay'a düşer. İşte bu tatbikat sırasında Güventürk, Torumtay'ı izler, inceler. İlk izlenimleri çok olumludur. "Fevkalâde çalışkan, çok ciddi, bilgili, vakur, mesleğine hâkim bir albay olarak tanıdım." ... Bütün tatbikat boyunca Torumtay, Avrupalı subaylara, gerekli bütün açıklamaları "fevkalâde bildiği" İngilizcesiyle yapar. Tatbikat tamamlandıktan sonra, Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı'na NATO Başkomutanlığı'ndan takdirdiname gelir. Faruk Güventürk'e göre, bu takdirdnamenin gerçek sahibi "tatbikatın en ağır harekât yükünü omuzlayan, planlamasını ve planın tatbik edilmesini idare eden" Necip Torumtay'dır.

"İçimden geldi"

Torumtay, Güventürk'ün karargâhında iki yıl bulunur. Bu süre içinde Güventürk'ün, Torumtay'a ilişkin ilk izlenimleri perçinlenir: "İki sene zarfında hiçbir gün en ufak bir aksaklık, vazifede en ufak bir laubalilik veya taviz vermek görmedim. Atatürkçülüğün dışında hiçbir konuyu düşünmediğine ve çok prensip sahibi bir komutan olduğuna inandım."

Güventürk, Kurmay Albay Torumtay'ı geleceğin Genelkurmay Başkanı olarak görüyordu: "Ayrılış sicilindeki bütün haneleri 'çok iyi' diye doldurdum. Ayrıca da sicilin altına, göğsümü gere gere bu albay geleceğin Genelkurmay Başkanı olmaya layıktır, diye not düştüm... Bunu içimden geldiği için bir komutanın notu olarak yazdım. Bugün, Genelkurmay Başkanlığı'na tayin edilmiş olmasıyla, tahminimin doğru

'Güneydoğu'da trajik olaylar'

Sovyetler Birliği'nde yayımlanan Pravda gazetesinde, doğu ve güneydoğudaki son olaylara ilişkin bir yazı yer aldı. 12 Temmuz 1987 tarihli gazetede çıkan A. Stepanov imzalı yazıyı yayımlıyoruz.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illeri, son zamanlarda kanlı çatışmalar ve terörist eylemlere sahne olmakta.

Kürt asiler, Ağustos 1984'ten itibaren bu bölgede askeri eylemlere giriştiler. Yerel nüfusun kendilerini desteklediği iddiasıyla, ayrı, bağımsız bir Kürt devleti yaratmak uğruna savaşıyorlar. Kürt milliyeti ve Kürt dili diye bir şey olmadığını söyleyen Türk yetkilileri ise komşu ülkelerden Türkiye'ye sızan "terörist"lerin, cumhuriyetin toprak bütünlüğünü parçalamak peşinde koştuğunu öne sürüyorlar. Türk basınının yazdığına göre, şimdiye kadar çatışmalarda 467 kişi ölmüş bulunuyor.

Yetkililerin "teröristlerin kökünün en kısa zamanda kazınacağı" yolunda tekrar tekrar verdikleri güvencelere rağmen, kan dökümünün boyutları habire büyümekte. Türk basınına göre, son birkaç ay içinde jandarma ve ordu birliklerinin yanı sıra, köy muhtarları ve yetkili makamlarca atanan köy korucuları ile aileleri de "terörist" saldırıların hedefleri haline geldi. Burada yayımlanan gazeteler, "terörist"lerden pek çoğunun gündüz tarlalarında çalıştıklarını, gece vakti ise makinelerini çıkarıp saldırılara katıldıklarını kabul ediyorlar.

Türkiye'nin güneydoğu ve doğu illeri, toplumsal ve ekonomik bakımdan en geri bölgeler sayılmakta. Büyük feodal toprak mülkiyeti, hâlâ mevcut. Halk, ağır bir sömürüye maruz, ezilmiş ve eğitim olanaklarından fiilen yoksun. Okur-yazar olma oranı çok yüksek. İsmi belirtilmeyen bir yüksek askeri yetkiliden naklen, *Milliyet* gaze-

tesi, bugünkü karışıklıkların köklerinin işte bu gerilikte yattığını yazıyor.

Bundan birkaç gün önce gerçekleşen son saldırılar, aralarında köy muhtarları, köy korucuları, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere aile fertlerinin yer aldığı, 20'yi aşkın insanın ölümüne yol açtı.

Türk kitle iletişim araçlarının yorumcuları, bu katliamların, bölgeyi

gezmemekte olan Başbakan T. Özal'ın "teröristleri" teslim olmaya çağıran bir konuşma yapmasından topu topu birkaç saat sonraya rastladığına dikkat çekiyorlar. Bunun üzerine, ordu ve jandarma birlikleri, "teröristleri" ele geçirmek için yaygın bir tarama operasyonu başlattılar.

Doğu Anadolu'daki son trajik olaylar, kamuoyunda ve siyasi çevrelerde çok sert tepkiler doğururken, basında büyük manşetlerle yer aldı. Ana muhalefet konusundaki Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin lideri E. İnönü, kan banyosunu mahkûm ettikten sonra, başbakanı, milli güvenliği sağlamadaki aczinden ötürü istifaya çağırdı! □

GÜNEYDOĞU'DA ÇOK SIK RASTLANAN BİR GÖRÜNTÜ

"Kürt asiler, Ağustos 1984'ten itibaren bu bölgede askeri eylemlere giriştiler. Yerel nüfusun kendilerini desteklediği iddiasıyla, ayrı, bağımsız bir Kürt devleti yaratmak uğruna savaşıyorlar."

“Derhal imha ediniz!”

1. Ordu Komutanlığı, ISTH: 7130-87 sayılı emirle kritik yerlerin nöbetinde ayırım getiren emrin “çok ivedi” toplanarak imhasını istedi. Bu emir, 2000’e Doğru’nun “Kürt Memet’e nöbet yok” başlığı altında yayımladığı prensip emrinin KKK kaynaklı olduğunu da yeniden doğrulamış oluyor.

“5. Kolordu’nun 4 Kasım 1986 gün ve ISTH 7130-6-86 sayılı emrinin ve bu emre istinaden yayınlanan emirlerinin (prensip emri) toplanarak imhası...”

5. Kolordu Komutanlığı’nın yukarıda aktardığımız emri 17 Temmuz 1987 tarihini taşıyor. Mesaj emrinin sayısı ISTH: 7130-1309-87. Emrin ivedilik derecesinin

karşısında ÇOK İVEDİ yazılmış. Tarih ve sayısını yayımladığımız 5. Kolordu’nun ‘mesaj emri’, 1. Ordu Komutanlığı’nın aynı konudaki emrini birliklere dağıtmak için yayınlanmış.

1. Ordu Komutanlığı ISTH: 7130-87 sayılı emri, 2000’e Doğru’nun 29. sayısında yer alan, “Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi nüfusuna kayıtlı erlere kritik yerlerde (cephanelik,

silahlık, benzinlik vb.) nöbet tutturulmayacaktır. Nöbet tutturulma mecburiyeti halinde birisi bu bölgelerden olmamak üzere iki kişi nöbet tutacaktır” şeklindeki prensip emrinin çok ivedi toplanmasını ve imhasını istiyordu.

Nöbette ayırım yapan bu emir 19-26 Temmuz tarihli 2000’e Doğru’da “Kürt Memet’e nöbet yok” başlığı altında işlenmişti.

2000’e Doğru Ankara temsilciliği 15 Temmuz’da Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na başvurdu. Konunun araştırılacağı yanıtını aldı. Milli Savunma Bakanı Yavuztürk, aynı tarihte 2000’e Doğru’ya “Vatandaşlar arasında ikilik yaratan tedbir olmaz, tahkikat yapınız” demişti. 1. Ordu Komutanı Recep Ergun da 16 Temmuz’da “Böyle bir emri vermeye kimsenin yetkisi olmadığını” belirtmişti.

Doğu ve Güneydoğululara kritik nöbet yasağı getiren emrin yayımlandığı tarihte Kara Kuvvetleri Komutanı olan emekli Orgeneral Necdet Öztörün ise, emrin “bir tümen komutanı tarafından yayımlandığını” iddia etti. “Haberim yok, görevde olsaydım soruşturma açardım” diyordu.

2000’e Doğru konuyu araştırmış ve 26 Temmuz-1 Ağustos tarihli 30. sayısında emri Kara Kuvvetleri Komutanlığı’nın verdiğini açıklamıştı. Askeri çevreler Öztörün’un iddiasını hayretle karşıyorlardı. Her subay ‘prensip emri’nin üstten gelen emirler için kullanıldığını bilirdi. Anayasaya Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliği’ne aykırı olan emri tümen komutanı yayımlamamıştı. Yukarıda yayımladığımız 5. Kolordu’nun mesaj emri bunu belgeliyordu. Nöbette ayırım getiren emir de, bunun imhasını isteyen emir de aynı elden Kara Kuvvetleri’nin bütün birliklerine dağıtılmıştı. □

KARA KUVVETLERİ ESKİ KOMUTANI ORG. NECDET ÖZTORUN İddiası hayretle karşılandı. “Kürt Memet’e nöbet yasağı” emrini tümen komutanı veremezdi. Emir O’nun komutanlığında yayımlanmıştı.

1402'likler...

Binlerce öğretim üyesi, sanatçı ve memur 1980 sonrasında sıkıyönetim komutanlarının bir imzasıyla görevlerinden atılmıştı. Sıkıyönetim kalkınca başvurdukları mahkemeler ise, yasaklarını kaldırdı... Ama sanki gizli bir sıkıyönetim sürüyor, hiçbir görevlerine yeniden alınmıyordu. Hak-hukuk kalmamıştı. Mahkeme kararlarına kulak asan yoktu. Adları 1402'liye çıkmıştı. Artık odacı bile olamazlardı.

“2 2 Mart 1984 tarihinde, bir grup polisçe, gece saat 23-24.00 sıralarında Ankara Yenimahalle'den gözlerim bağlanarak Emniyet Sarayı'na götürüldüm. DAL denilen bölümde on gün; Mamak A-Blok, Zemin 4'te beş gün, insanlığa yakışmayan çirkin işkencelere, insan onurunu yok edici, aşağılayıcı hakaretlere uğradım” diyor Mehmet Onay, Öğretim Üyeleri Derneği'ne gönderdiği mektupta. Bir başka 1402'lik Muzaffer Yıldırhaner, sorgu yöntemlerinin yıllarca kişiliklerinde derin izler bıraktığını belirtiyor.

Karanlık eller

Birtakım eller, sıkıyönetim komutanlarının masalarına, birtakım dosyalar ve isim listeleri koymuşlar; sıkıyönetim

komutanları da, önlerine gelen bu dosya ve isim listelerini fazla incelemeye gerek görmeden imzalamışlardı. İşlem bu kadar basitti. Fakat bu basit işlem sonucunda, binlerce kişi görevlerinden alınıyor, açlığa terk ediliyordu. Böylece mağdur duruma düşürülenler, haklarını almak için mahkemeye başvurmuşlardı. Ne de olsa Türkiye, bir hukuk devletiydi! Tabii bunun için, önce sıkıyönetimin kalkmasını beklemek gerekcekti. “Sıkıyönetim kalktığında” diyordu Öğretim Üyeleri Derneği Genel Sekreteri Tahir Hatipoğlu, “O kurumun yaptırımları da ortadan kalkmalı ve yasaklılar görevlerine iade edilmeliydiler.” Ne ki, bu özü taşıyan dilekçeleri, ilgili bakanlık ya da makamlara verildiğinde alınan yanıt, görevlerine kendilerinin son vermediği dolayı-

sıyla kendilerinin adı geçen kişiye işbaşı yaptırımlarının söz konusu olamayacağı şeklindeydi. Üstelik, ilgili bakanlık ya da makamlar, her nedense bu yanıtı yasal sürecin tavanı olan 59. ya da 60. gün veriyorlardı. Gerçi Sıkıyönetim Komutanı'na, görevden alınacaklar listelerini onlar göndermişlerdi. Fakat bu, görevden alma işleminden sorumlu oldukları anlamına gelmezdi.

İhbar rekoru, Milli Eğitim'de

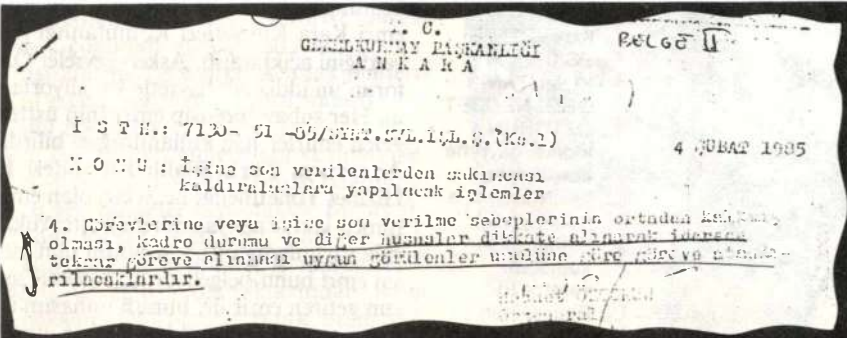
İhbar mekanizmasının en yoğun çalıştığı bakanlık, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı'ydı. Sıkıyönetimin 30 Mart 1981 tarihli belgesi, bu duruma en güzel kanıttı. Söz konusu belgede, “İlgi ile Gazi Yüksek Öğretmen Okulu'nda görevli ve ekte kimlikleri yazılı 13 öğretmenin eğitim ve öğretimi aksattıkları ve hizmette kalmalarının sakıncalı olduğu bildirilmekte, 1402 sayılı yasa hükümleri uyarınca görevlerine son verilmesi teklif edilmektedir” deniyordu. Sonuçta, 13 öğretmenin görevine son verilmiştir. 2000'e Doğru'nun görüştüğü tüm 1402'likler, o dönem böyle, yoğun bir ihbar kampanyasının yürütüldüğü ve bunu da bizzat ilgili bakanlıkların yaptığı konusunda hemfikirler. Böylece, devlet içinde kadrolaşmak isteyen malum güçler için de boş kadro yaratılmış oluyordu.

Cumhurbaşkanı olursun odacı olamazsın

Bu arada kararlardan olumsuz etkilenen insanlar, yaşamlarını sürdürmek için hiç deneyim sahibi olmadıkları işlerle uğraşmak zorunda kalıyorlar. Abdullah Kubalı işte bir örnek. “1982'den bu yana beş yıldır, gelip geçici işlerde, otel resepsiyonculuğu, pazarlamacılık, yerel gazete muhabirliği yaptım. Halen pazarlamacılık yaparak geçimimi sağlamaya çalışıyorum.” Yine aynı durumda olan Fesih Çelik ise, şimdilerde iş-

MEGS Başkanlığı'nın öğretmenlerini sıkıyönetime ihbar ettiğini gösterir belge.

Sakıncası kaldırılanların görevlerine iade edilmeleri gerektiğini gösterir belge.

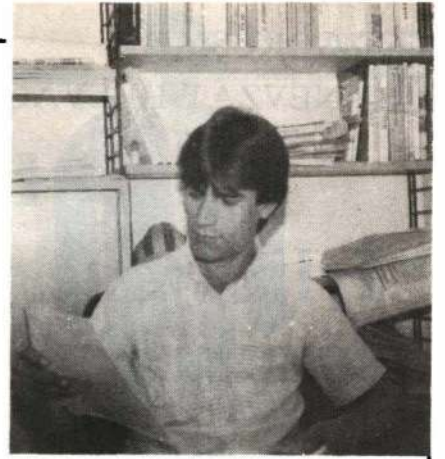
Gazi Üniversitesi'nde orman kanunu

Gazi Üniversitesi memurlarından Aziz Kılıçaslan 1980 Ocak ayında tutuklanmıştı. Davası, 1982 yılı Temmuz ayında sonuçlandı. Önce bir süre bekledi, daha sonra görevine dönmek için üniversiteye başvurdu. Gazi Üniversitesi, Aziz Kılıçaslan'ı gerekçesiz olarak görevine başlatmıyordu. Bunun üzerine idari mahkeme yolu deniyor; Ankara 4. İdare Mahkemesi'nin 18.6.1986 gün ve E. 1984/551 sayılı kararı, "uygulamayı durdurma" yönünde oluyordu.

Aziz Kılıçaslan, idare mahkemesi kararı uygulanacak diye beklerken, karar üniversite yönetimi tarafından temyiz ediliyordu. Ancak üniversite, yine umduğunu bulamamıştı. Danıştay 5. Dairesi, 24.12.1986 gün ve 1986/1246 K. 1487 sayılı kararıyla,

itirazı reddediyordu. Elinde, idare mahkemesi kararının yanı sıra Danıştay kararı olduğu halde Aziz Kılıçaslan, 13.2.1987 tarihinde bir dilekçe ile Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'ne başvuruyordu. Fakat bu başvuru, yanıtsız bırakılacaktı.

Aziz Kılıçaslan, durumunu TBMM Başkanlığı'na, YÖK Başkanlığı'na ve ana muhalefet lideri Erdal İnönü'ye de birer dilekçeyle bildirdi. Dilekçenin biri gidiyor, diğeri geliyor; ancak değişen bir şey olmuyordu. Sanki hukuk sistemi, adı "solcu"ya çıkmış biri için sağırdı. TBMM Başkanlığı, dilekçeyi işleme koyan bir numarayı Kılıçaslan'ın dosyasına gönderiyordu. Aziz Kılıçaslan bu kez savcılığa başvurdu. Yeni Mahalle Cumhuriyet Savcısı, Rektör Şakir Akça hakkındaki suç

AZİZ KILIÇASLAN

Beş yıldır elindeki mahkeme kararının uygulanmasını bekliyor.

duyurusunu "Rektörler hakkında soruşturma yetkisi, 2547 Sayılı Kanunun 53. maddesine göre YÖK'ündür" gerekçesiyle işleme koymuyordu.

Bir ara Gazi Üniversitesi Rektörü ile eski Ankara Valisi Mustafa Gönül aracılığıyla görüşen Aziz Kılıçaslan'la, Rektör Şakir Akça, "Ben üniversitemden komünistleri temizlerken, sizi tekrar göreve döndüremem. Döndürsem bile sürerim" diyordu.

tanbul'da asgari ücretle yaşamını devam ettiriyor. Öğretim Üyeleri Derneği Genel Sekreteri Hatipoğlu, bu kişilerin ilgili yasayla tüm kamu haklarından yoksun bırakıldıklarını, devlet dairelerinde odacı bile olamayacaklarını belirtiyor. Evet, gerçi odacı olamıyorlardı ama, pekala milletvekili, bakan, başbakan, hatta cumhurbaşkanı olabilirlerdi. "Çünkü" diyordu Hatipoğlu, "Milletvekili olma koşullarına bakınız zaman, 1402'liklerin milletvekili olmasına engel bir hüküm yok."

Atarken hızlı, alırken nazlı mı nazlı

Konunun kamuoyunda yankılanması üzerine, 1982 yılı Aralık'ta çıkarılan 2778 sayılı yasaya eklenen geçici bir

maddeyle, yeni bir düzenlemeye gidiliyordu. Geçici madde uyarınca, sakıncalı durumlarda durumları uygun görülenler, yeniden göreve iade edilebileceklerdi.

Nitekim 1984 yılından sonra başlayan mahkemelerde, kararların neredeyse tamamı mağdur duruma düşenlerin lehine çıkıyor ve bu kişiler görevlerine iade ediliyorlardı. Daha doğrusu, iade edilmeleri gerekiyordu. Fakat ilgili makamlar, hiç de böyle davranmıyorlar.

Avukat Şenal Saruhan, "Sakıncalılık hali kaldırılan kişileri, idarenin kendiliğinden göreve başlatması gerekirken, göreve başlatmadığını" anlatıyor. Ayrıca, kimse bu vatandaşlara sakıncalılık hallerinin kaldırıldığını bildirmiyordu. Hukuk devletinin çarkları, nedense, va-

tandaşı görevden aldığı zamanki hızla çalışmıyordu. Bunun üzerine 1402'likler, Genelkurmay Başkanlığı'na yaptıkları başvurularla, sakıncalılık hallerinin sürüp sürmediğinin kendilerine bildirilmesini talep ettiler. Aldıkları yanıtlara göre sakıncalılık hali kalıncalar, ellerindeki resmi yazı ile kurumlarına başvurduklarında, kendilerine söylenen "Başvurunuz komisyonda incelenmiş, uygun görülmemiştir" oluyordu. Hangi komisyonlar? Kimlerden oluşan komisyonlar? Bu soruların yanıtı, Allah'la kurum arasındaydı ve mağdur kişiyi ilgilendirmezdi. Sonuçta bu kişiler yargı yoluyla görevlerine dönseler bile, yani idarenin haksızlığı yargı önünde belgelense, baskı uygula-

AV. YAHYA ZABUNOĞLU

"Öztorun da sakıncalı duruma düştü"

— 1402'den direkt olarak etkilenen insan sayısı konusunda bir rakam verebilir misiniz?

— Bu konuda gerçek bir sayı bilinmiyor, fakat 1402'den en yoğun olarak etkilenen kesimin eğitim, özellikle ortaöğretim olduğu biliniyor. Davalardan çıkarabildiğim kadarıyla, kamu ve özel sektördeki toplam mağduru 20 bin dolayında olduğunu tahmin ediyorum. Sıkıyönetim komutanları sıkıyönetimin kalkma-

sına yakın, bunlardan esaslı bir kısmının sakıncalılığını kaldırdı. Fakat bunlar, idari engellemelerle karşılaşılar. Sakıncası kaldırılanlardan MHP ve MSP'lilerin tüm özlük hakları hemen kendilerine iade edilirken, bunun dışındaki insanların atanmaları sürekli engellendi. Bu yapılırken de o dönemin Genelkurmay Başkanı Necdet Öztorun imzalı bir genelgeyi, kendilerine dayanak olarak aldılar. Söz konusu genelgede, sakın-

cası kaldırılanların göreve dönmele-ri konusunda, idari makamlara bir takdir yetkisi tanınıyordu. Kaderin cilvesine bakın ki benzer bir gerekçeyle Öztorun'un Genelkurmay Başkanlığı'na atanması engellendi. Yani bu anlamda Öztorun'un kendisi de sakıncalı duruma düşmüş oluyor.

En köklü çözüm, 1402/2. maddenin kaldırılması olacaktır. Aksi durumlarda idari makamların keyfi tutumlarıyla karşılaşabiliyorsunuz.

“İyi niyetle çözülür”

— 1402 Sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesini insan hakları açısından değerlendirir misiniz?

— 1402 Sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesini iki noktadan insan haklarına aykırı buluyorum. Bunlardan ilki, çalışma hakkının kısıtlanması, ikincisi ise kişinin açlığa terk edilmesidir. Bu yasayla hakkında hiçbir adli ve idari soruşturma açılmayan insanlar görevlerinden alındılar.

— Kesin çözüm için önerileriniz nelerdir?

— Biliyorsunuz sıkıyönetim bölgesiyle ve zamanla sınırlı bir yönetim biçimidir. Sıkıyönetim kalktığına göre o zaman ve bölgede geçerli olan yaptırımların da kalkmış olması gerekir. Burada sorun iyi niyet sorunudur. İyi niyetli bir yaklaşımla sorunun çözülebileceğine inanıyorum. Bir örnek açıklamak gerekirse, sıkıyönetim bildiri yasağı koyarsa bu yasak sıkıyönetim kalkınca ortadan kalkar, 1402'liklerin durumu da bundan farklı değildir. □

AYHAN FIRAT

SHP Genel Sekreter Yardımcısı.

“Af önerimiz var”

— 1402'likler konusunda ana muhalefet partisi olarak neler yaptınız?

— Bu konuda Millet Meclisi'ne verilmiş üç tane yasa önerimiz var. Bunlardan biri 1402'liklerle ilgili tahribatların önlenmesi ve parçalanmış ailelerin bir araya getirilmesi ile ilgili. İkincisi yargı yoluyla mahkûm olmamış tüm 1402'liklerin görevlerine iade edilmesi, tüm özlük haklarının verilmesi. Üçüncü olarak ise bunların tümünü kapsayan bir af teklifi. Bu tekliflerin tamamı Meclis Başkanlığı'na verilmiş durumdadır. □

mak için pekâla yeni yöntemler bulunabiliyordu. Görevden alınan kişi yargı yoluyla döndürüldüğünde, ayrıldığı anki görevine gelmeliydi yasal olarak. Fakat ilgili makamlar buna hemen bir çare buldular. Bu kişileri, görevlerine iade etmek yerine açıktan atamalarını yaparak, daha pasif ve alt görevlere getirdiler. Milli Eğitim Bakanlığı'nda birinci derecede müfettişken işine son verilen Saim Açıkgöz, uzun süren mahkemeler sonucunda göreve dönmüş, fakat açıktan ortaokul öğretmenliğine atanmıştı. Yine, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Türkçe öğretmeniyken görevden el çektirilen Halil İban, ortaokullarda Türk Dili ve Edebiyatı dersi olmadığı halde, Kutludüğün Ortaokulu'nda edebiyat öğretmenliğine atanıyordu.

Kime arz edeyim halimi?

Söyle veya böyle görevine iade edilen bu insanlar, yine de şanslı sayılırlardı. Görevden el çektirildikleri döneme ilişkin özlük hakları, henüz ödenmemişse de, iade edilmesi yönünde bir karar vardı. Bir gün bakanlık, belki ödemeyi de yapardı. Oysa bir de, özlük haklarının kendilerine ödenmesinin mümkün olmadığı söylenenler vardı ve üstelik bunların kademe ilerlemeleri de yapılmamıştı. Sakıncası kaldırılanlar, şu ya da bu şekilde haklarının hiç olmazsa bir kısmını almış bulunuyorlardı. Ama şu anda daha güncel ve önemli olan konu, sakıncası kaldırılmamış olanlara ilişkindi. Çünkü, sıkıyönetimin kaldırıldığı gözönüne alınırsa, sa-

kıncayı kaldırma işlemini yapacak bir merci yoktu artık. Bilindiği gibi yetki, yasa da belirtildiği üzere, komutanlığa değil, komutana verilmişti. Nitekim, Genelkurmay'a yapılan başvurulara verilen yanıt bu yöneydi. Sorun, artık yasa sorunuydu. Genelkurmay yetkilileri de özel sohbetlerinde, 1402'liklerin durumlarının, iyileştirilmesi gereken bir yara olduğunu kabul ediyorlar; fakat yapacak bir şeylerinin olmadığını söylüyorlar. Bu konuda bir yasa çıkarılması ve 1402'liklerin göreve iadeleri bu yolla sağlanmalıydı.

“Sıkıyönetimimizi geri getirin”

Binbir kargaşanın yaşandığı, binlerce kişinin haksız yaptırımlarla karşı karşıya kaldığı bu konuda, köklü bir çözüm bulunamaz mıydı? Bu konuda görüşlerini aldığımız Tahir Hatipoğlu, üç seçenekten söz ediyor. Bunlardan birincisi, idarenin keyfi tutumlarından dolayı işlemez durumda bulunan yargı yolu, ikincisi Büyük Millet Meclisi'nden çıkarılacak bir yasa. Fakat bu konuda henüz hiçbir çalışma olmadığı biliniyor. Üçüncüsü ise, tekrar sıkıyönetim ilanı.

Öğretim Üyeleri Derneği'nce hazırlanıp tüm partilere sunulan raporda değinilen bu çözüm önerisine göre, sıkıyönetim birkaç günlüğüne yeniden ilan edilmeliydi. Böylece, yasağı koyan makam yeniden oluşacağından, sorun çözülebilecekti. □

HÜSEYİN GÜNYEL

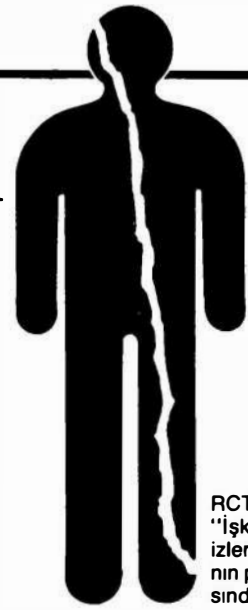
M. TAHİR HATİPOĞLU

SAİM AÇIKGÖZ

HALİL İBAN

İşkence Kurbanları Tedavi Merkezi

RCT AMBLEMİ
"İşkencenin korku izleri daha çok insanın psikolojik dünyasında"

Türkiye'de bir grup hekim, Danimarka'daki RCT'yi gördükten sonra, "biz ülkemizde ne yapabiliriz" diye düşünmüşler ve bu merkezi kurmaya girişmişler... Şu anda çalışmanın başındalar. Uğur Cilasun, tüm işkence görenleri, 2000'e Doğru aracılığıyla kendilerine başvurmaya çağırıyor.

İnsan Hakları Derneği'nde görevli bir grup hekim, "İşkence Kurbanları Tedavi Merkezi" oluşturmak üzere bir süredir çalışmalar yürütüyor.

Danimarka'nın ünlü "İşkence İyileştirme Merkezi" (RCT)'nin model alınacağı bu çalışmayı Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Sekreteri Uğur Cilasun 2000'e Doğru'ya anlattı.

"RCT, Uluslararası Af Örgütü içinde görev almış olan Danimarkalı hekimlerin, dünyada işkence gören kişilere yardımcı olmak amacıyla oluşturdukları gruptan doğuyor. Bu hekimler grubu, dünyada işkence görenlere nasıl yardım edileceği, işkencenin ne gibi fiziki ve ruhsal sakatlıklara yol açacağı üzerinde duruyorlar. Daha sonra, bağımsız bir hekimler grubu

UĞUR CILASUN TÜRK TABİPLER BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ SEKRETERİ

Yunanistan'dan Güney Amerika'ya uzanan çizgide, işkence yöntemlerinin pek değişmediği görülmüyordu.

oluşturuyorlar. Merkezin finansman sorunu, önce gönüllü kuruluşlardan alınan yardımlarla çözülmeye çalışılıyor. Ardından, Kopenhag'daki Kraliyet Hastanesi (Rigs hospital) tarafından, kendilerine yer temin ediliyor. Ayrıca, bu hastanenin nöroloji kliniğinin olanaklarından da yararlanıyorlar. Daha sonra, Stockholm'de, Filipinler ve Uruguay'da benzer merkezler kuruluyor. RCT, şu anda bu merkezlerle, deneyimlerini aktararak ilişkilerini sürdürüyor."

Tedavi yolları

Geçtiğimiz kasım ayında, Danimarka'da RCT merkezi yöneticileriyle görüşen, Dr. Uğur Cilasun, RCT'de tedavi olabilmek için, kişinin siyasi iltica isteminin Danimarka Hükümetince kabul edilmesi gerektiğini, bunun da çok şeyi sınırladığını, dolayısıyla işkence sorununa karşı, tek tek ülkelerde yapılabileceklerin esas olduğunu söylüyor. Yani sorunu, Uruguaylı Uruguay'da, Filipinli Filipin'de, Türkiyeli de Türkiye'de çözebilmesi.

"RCT'yi gördükten sonra, İnsan Hakları Derneği'nde görevli bir grup hekim olarak, 'biz Türkiye'de işkence kurbanlarına nasıl yardımcı olabiliriz' diye düşündük. Dedik ki, gücümüz yeterse biz de böyle bir merkez oluşturalım ve Danimarkalı hekimlerden, buraya gelip deneyimlerini aktarmalarını ve araştırmalarının sonuçlarını vermelerini isteyelim. Çünkü, bir hekim olarak düşünemediğimiz çok enteresan şeyler var. Örneğin, tedavi için check-up'dan geçirecekleri bir adama, elektrotlar bağlandığı zaman korkunç bir reaksiyon göstermiş. Sonra anlamışlar ki, adam çok ağır elektrik işkencelerinden geçmiş. Yani demek ki, tanıya varmak için kullandığımız yöntemlerde bile çok dikkatli bir seçim yapmak zo-

rundasınız. Bunun için de, öncelikle kullanılan işkence yöntemlerini bilmek gerekiyor."

İşkencenin evrensel yöntemleri

RCT araştırmalarından çıkan çarpıcı sonuçlardan biri de, Yunanistan'dan Güney Amerika'ya uzanan çizgide, işkence yöntemlerinin pek değişmediği gerçeğiydi. İşkence görmüş 14 Türk üzerinde yapılan araştırmaların verdiği sonuç da hemen hemen aynıydı. Şiddetin varoluş nedeni ortadan kalkmadıkça, işkence yöntemleri değişmezliğini koruyacaktı.

"Bulguların en önemlisi, işkencenin kalıcı izlerini daha çok insanın psikolojik dünyasında bırakması. Zaten, RCT'nin anblemi de bu açıdan çok enteresandır. İkiye bölünmüş bir insan. Yani, saldırıların hepsi insanın kişiliğini bölmeye yönelik. Türkiye'de, özellikle 1980'den sonra, gayet yoğun ve sistemli bir biçimde işkence yapıldığı biliniyor. Artık dayanın, işkenceden sayılmadığı bir dönemdeyiz. Eğer bazı sorunlarımızı çözebilirsek, maddi olanaklar yaratabilirsek biz de, Danimarka'dakine benzer bir yaklaşımla, işkence gören insanlara yardım etmek istiyoruz. En önemli sorununuz uygun bir yer bulmak. Ayrıca, kasım ayında ya da daha sonraki bir dönemde, RCT doktorlarını Türkiye'ye davet edip, İzmir, İstanbul ve Ankara'da bir dizi konferans vermelerini isteyeceğiz."

Şimdiden başvurulabilir

Dr. Uğur Cilasun, 2000'e Doğru aracılığıyla şu çağırıyor: "İşkence görüp de, bir profesyonelin, bir hekimin yardımına ihtiyaç duyan arkadaşlar, bize şimdiden başvursunlar. Biz onlara, bütün olanaksızlıklarımıza rağmen yardımcı oluruz."

Kuruluşa doğru

Kurucu adayları 200'den 400'e çıktı. İstanbul'da yapılan toplantı, bir işçi önderleri partisinin doğmakta olduğunu gösterdi. Türkiye'nin içine girdiği çalkantılı dönemde örgütlü olarak mücadele kararı alındı. Seçilen Girişim Komitesi, bütün sosyalistlerle birleşmeyi denemek için yoğun bir ikna çabası başlattı.

Kimileri 26 Temmuz Pazar günü İstanbul'un boğucu sıcaklarından kurtulmak için deniz kenarlarına, plajlara koşarken 500'e yakın kadın-erkek, Ortaköy Kültür Merkezi'ne doğru yol alıyordu. Herkeste bir coşku, heyecan. Van, Adana, Edirne, Diyarbakır, Denizli, Aydın, Çorum, Tunceli, Zonguldak gibi Anadolu'nun hemen her bölgesinden kurucu adayları, bir Türkiye haritası çiziyorlardı. Metal işçileri, liman işçileri, köylüler, ellerindeki notlara bakıyor birbirini tanımayanlar tanışıyor, dost yüzler birbirini kucaklarken daha kapıda tartışmalar başlıyordu. Kurucu adayları Doğu'dan gelen arkadaşlarının çevresini sararak bilgi almaya çalışıyorlardı.

Birliğin yolu mücadele

Açış konuşması için kürsüye gelen Yalçın Büyükdaglı, "Siyasi mücadele alanında sosyalistlerin bağımsız, siyasi bir parti olarak yer alması için önemli bir adım atıyoruz" diyordu. Büyükdaglı'ya göre sosyalistlerin önünde bugün iki yol var. Ya kapsamlı birlik gerçekleştirilene kadar partinin kuruluşu ertelenecek, ya da aktif bir ikna çabasına girilerek birleşilecek bütün sosyalistlerle geniş kapsamlı bir program oluşturulacak ve parti kurulacak, birlik çabası örgütlü bir şekilde sürdürülecekti. Türkiye'nin içine girdiği kritik koşullar, sosyalistlerin örgütsüzlüğüne daha fazla izin vermiyordu. Birleşmek de ancak mücadele içinde mümkündü.

Grup partisi değil, birleşik parti

Çoğunluğunu TİKP kökenli sosyalistlerin oluşturduğu toplantıda Yavuz Alogan, Ahmet Aka, Hıdır Özcan, Erol Toy gibi değişik çevrelerden isim-

Türkiye'nin siyasi arenasında sosyalistlerin de bağımsız parti olarak yer almasında önemli bir adım atıldı.

lerin yanı sıra, eskilerden Abidin Nesimi ve SDP kökenli sosyalistlerden Emrullah Ardal, Doğan Ekmekçioglu ve arkadaşlarının da yer aldığı görülüyordu.

Hemen her konuşmacı, 14 Aralık toplantısından sonra Aybar'ın inisiyatifsizliğine bağlı kalındığı, tabanda birleşiklik için yeterli bir faaliyet yürütülmediği eleştirisini getirdi. İşçiler örgütsüzlüğe daha fazla tahammülleri olmadığını belirtirken, konuşmacılardan bir kısmı da yeni bir grup partisi kurmanın yanlış olacağına dikkat çekiyordu.

Birleşmenin motoru, örgütlü mücadele

Doğu Perinçek, kurulacak partide görev almayacağını söylerken, siyasi

yasakları tanımadığını da belirtiyordu. Perinçek konuşmasında, "Buradaki insanların biricik solcular olduğu kanısında değilim ama biz kendimizi çalkantılı bir döneme tek tek bireyler halinde sokmayacağız. Örgütlenmek birleşmeye güç verir" diyordu. Yalçın Küçük'ün parti girişimini bir mücadele girişimi olacağı için, olumlu karşılıyordu. Mücadele platformuna çıkanların yolları kaçınılmaz olarak birleşecekti. Doğu Perinçek, ilerde daha büyük bir yapılanma olursa ona da katılmaya hazır olmak gerektiğine dik kat çekti.

Kısa program, ayrıntılı tüzük

Halil Berktaş ise, sosyalistlerin durumunu kaynamakta olan suyun gergin sathı altındaki içten içe titreyişe

benzetiyordu. Kimse ilk öne çıkan olmak istemiyor, o ona, öbürü diğerine bakıyordu. Bu psikoloji içinde insanlar geri duruyor ama yürekler birlik fikrine gitgide daha ısınıyordu. Bir gün gelecek barajlar yıkılacak, frenler patlayacaktı ve bu da cesaret istiyordu.

Berktaş ayrıca, "öz ve kısa program", "ayrıntılı tüzük" önerisi getirdi. Birleşik parti hiziplerin değil kanatların olduğu bir parti olmalıydı. Tüzük ciddi bir şekilde işletilerek kanatların gizli, bağlayıcı disiplin uygulayan hiziplere dönüşerek partinin hareket kabiliyetini azaltılmasına izin verilmemeliydi.

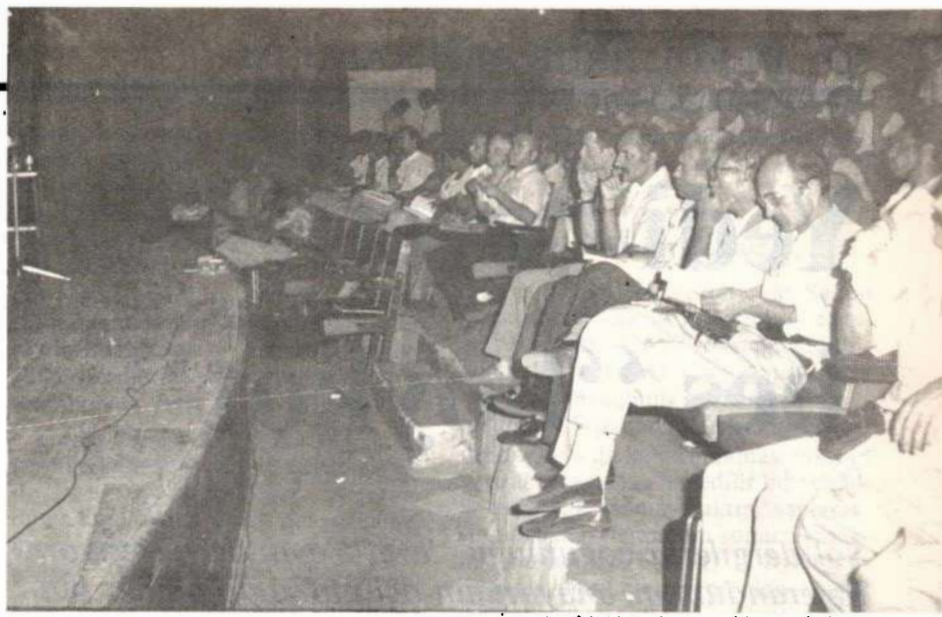
Doğu halkını yalnız bırakmayalım

Salon sıcaktı, havasızdı, kurucu adayları ve izleyiciler zaman zaman nefes almak, soğuk bir şey içmek için kendini dışarı atıyor, heyecanlı bir ses, bir alkış, onları tekrar salona çekiyordu. Bu arada küçük gruplar kümeleleniyor, tartışıyorlardı. Biri diğerine "Ben görev istiyorum artık" derken, bir başkası, "bir dahaki sefere stadyumda bin kişi halay çekeceğiz" diyordu.

Doğu'dan gelen yumuşak ama kararlı bir ses Günay Aslan: "Doğu halkı büyük bir kısaç ve baskı altında. Onları daha fazla yalnız, örgütsüz bırakamayız. İsteklerine kulak verelim, mücadelelerine sahip çıkalım" Emrullah Ardal ise gençlere ve işçilere inisiyatif verilmesinden yana.

Kadınlar görev başına

Toplantıda ilgi çekici görüntüyü kadın adaylar sergiliyordu. Birbirlerini

Metal işçileri, liman işçileri, basın işçileri, köylüler İstanbul'daki toplantıda bir emekçi önderleri partisinin doğuşunu haber verdi.

konuşmacı olmak için teşvik ediyor, değinilmesi gereken konuları saptıyorlardı. Seçimlere geçildiğinde Girişim Komitesi'nde hangi kadınların yer alacağına bile aralarında anlaşarak karar veriyor, hemen bir kulis oluşturup yeniden dağılıyorlardı. Şükran Taşçı, "Biz kadınlar artık mutfak değil, siyasi çalışma; temizlik, çamaşır, ütü değil, ülkemizin sosyal, siyasal hayatında söz sahibi olmak istiyoruz. Yönetilmek değil, yönetmek istiyoruz. Tüm bayan arkadaşlar görev başına" diyordu. Nurgül Aytemur ise, kapitalizmin kadını ezdiğini vurgulayarak kurduğu aile yapısıyla toplumsal ilişkiyi aile içinde her gün yeniden yaratıp kuşaktan kuşağa aktardığını anlatıyordu. Sosyalist toplumun modern ve özgür kadını, haklarını dövüşerek alacaktı. Fusun İki-kardeş de sosyalist parti programında kadınlara ilişkin şu maddelerin yer almasını istiyordu: Kadınlara eşit iş, eşit ücret, çocuk bakımının salt kadının işi olmaktan çıkarılması, kadına eş seçiminde özgürlük, kadının kendi bedeni üzerinde tek başına söz hakkı.

Çevre kanadı oluşmalı

Dalyan'daki kaplumbağaların yok edilmesine karşı mücadeleye önderlik eden ve çevreci olarak ismini duyuran Kağan Güner ise, Türkiye'deki çevre mücadelesinin sosyalist partiden ayrı olamayacağını vurguluyordu. Partide kesinlikle çevre kanadı olmalıydı ve kendisi bu çalışmayı yürütmeye hazır- dı. Güner de Girişim Komitesi'ne bu önerisiyle oy birliği ile seçiliyordu.

Sosyalistim diyen hiç kimseyi dışlamadan

Bu arada önerge komisyonu bir so-

nuç bildirgesi hazırladı. Bildirgede "Kurucu adayları toplantısı amacının, artık birleşik sosyalist parti sürecine son vererek, herhangi bir grubun kendi eski grubu temelinde, kendi başına bir parti kurması aşamasına geçmek değil; tam tersine birleşik sosyalist parti sürecine, eskisinden daha geniş kapsamlı, kendisine sosyalistim diyen hiç kimseyi dışlamadan, çok taraflı ve yaygınlaşan bir atılım kazandırmak olduğunu ilan eder" deniyordu. Parti, sosyalizmin yurdumuzdaki yetmiş yıllık tecrübesi üzerine yükselerek, evrensel teorik mirası ülkemiz gerçeklerine yaratıcı bir şekilde uygulamak temelinde oluşturulmalıydı. Bildirgede ayrıca genel af çıkarılmalı, DİSK açılmalı, vatanşlıktan çıkarılma işlemleri iptal edilmeli, feshedilen bütün partiler açılmalı, siyasi yasaklar kaldırılmalı, 141,142,163. maddeler kaldırılmalı vb. gibi hedefler yer alıyordu. Bunların mücadelesini ancak sosyalistler verebilirdi. Son olarak, bütün sosyalistler birleşik sosyalist parti için mücadele- ye çağrılıyordu.

Tartışmalar çay bahçelerinde devam etti

Bundan sonraki çalışmaları örgütleyecek ve yürütecek olan Girişim Komitesi'nin seçimi ise belki de toplantının en hareketli bölümüydü. 21 kişiden oluşacak Girişim Komitesi için seksen kişi başvurmuş ya da önerilmişti. Hiç kimse geri çekilmek istemiyor, görev almakta diretiyordu. Seksen kişinin Girişim Komitesi'ni kendi arasında seçmesi ile toplantı sonuçlandı. Görülen, salondaki toplantı bitmişti. Küçük gruplar, tartışmaya devam etmek üzere yakındaki çay bahçelerine doğru yürüyüşe geçmişti.

HÜRRİYET KARADENİZ

Girişim Komitesi'ne seçilenler

Ahmet Aka
Yavuz Alogan
Emrullah Ardal
Atilla Aytemur
Halil Berktaş
Mustafa Birçek
Yalçın Büyükdığı
Yusuf Cacım
Doğan Ekmekçioğlu
Kağan Güner
Hıdır Hokka
Ali Kalan
Sabiha Bedia Kanmaz
Yüksel Karanlık
Ali Karşılayan
Hulki Kolak
Nusret Senem
Abdurrahman Taşçı
Seyfi Taylak
Mehmet Ulusoy
Bayram Yurtçıkçık

Yedi “evet” beş “boykot”

Sol dergilerin çoğunluğu “evet” oyunda birleşiyor. Referandumun, anayasanın delinmesi yönünde bir adım ve 12 Eylül ile hesaplaşma olduğunu belirten “evet”çilerin karşısında, “ya hep ya hiç” sloganıyla, referandumu boykot etmeyi savunan dergiler de var.

“**S**iyasal hakları alınmış yüz binlere yaklaşan solcu varken...” 6 Eylül’de yapılacak olan referandumu boykot etmeyi savunan dergilerden *Toplumsal Kurtuluş*, tutumunu gerekçelendirmeye böyle başlıyor. Dergi, bu koşullarda yapılan referandumun, referandum sayılamayacağını, oyların rengi ne olursa olsun sonucun 1982 belgesini meşrulaştırmaya yarayacağını öne sürüyor. *Toplumsal Kurtuluş*’un temmuz sayısında, referandum sloganı “ya hep ya hiç” olarak belirlenmiş.

Boykotu savunan diğer dergiler *Yeni Demokrasi*, *Gelenek*, *Zemin* ve *İlk Adım*... *Yeni Çözüm*, *Mayıs* dergileri ise açıkça boykot etmeyi önermeseler de, bu görüşe daha yakın konumdalar.

Nasıl düzen değişmeyecek

Yeni Demokrasi, temmuz sayısında konuyla ilgili olarak, “Hiçbir sopayı tercih etme” diyor. Çünkü referandumda “faşist ve yarı-faşist diktatörlüklerin sınıf temelli komprador burjuvazi ve toprak ağaları, halka aynı ağaçtan yontulmuş iki sopa sunmuştur.” Dolayısıyla “evet” ya da “hayır”dan birini seçmek, halk açısından şu anlama gelecektir: “1- Beyler, ağalar, bizleri sadece bir kanadınızın dizginsiz, yasaksız bir tarzda ezmesini istiyoruz. 2- Heey! Beyler, ağalar! Şu yasakları kaldırsın, efendi efendi bir araya gelerek, bizi özgürce, birbirlerinize yasak uygulamaksızın ezin.”

Gelenek dergisi de temmuz/ağustos sayısında referandum konusunun, burjuvazinin bir iç sorunu olduğunu, sosyalistlerin gündemini işgal edemeyeceği-

ni savunuyor. Onun için de boş oy verilmelidir.

Zemin dergisinin temmuz sayısında, yayın kurulu imzalı yazı, sosyalistleri referandumda boş oy atmaya çağırıyor. *Zemin* ister “evet” ister “hayır” çıksın, sonuçta anayasanın geçici olmayan maddelerindeki yasak ve kısıtlamaların aynen kalacağı, üstelik anayasanın da onaylanmış olacağı görüşünde. Demokratik gelişmeyle Demirel/Ecevit üzerindeki yasağın kalkması arasında hiçbir ilişki olmadığını ileri süren dergi, referandumun kendisinin de antidemokratik bir yol olduğunu savunuyor. “Halkı, şu ya da bu burjuva politikacısı tarafından yönetilmekten başka seçeneği olmayan bir sürü gibi gören ve üstelik bunu halka onaylatan bir zihniyeti teşhir” için “ne ‘evet’ ne ‘hayır’” diyor.

Yine *Zemin*’de yer alan bir yazıda, son sayısı Şubat ’87’de yayımlanan *İlk Adım* dergisinin konuya ilişkin görüşü açıklanıyor. Boykot fikrini savunan bu dergi de diğer boykotçu dergilerin tezlerini aynen tekrarlıyor. İşçilerin, emekçilerin, öğrencilerin halkı oyalamak için uyurulan bu aldatmacayı tartışmakla bile zaman yitirmemesini istiyor *İlk Adım*. Yalnız diğerlerinden farklı olarak işaret ettiği bir nokta daha var. O da, Demirellerin, Ecevitlerin üzerindeki yasakların pratikte işlemediği, kâğıt üzerinde kaldığı ve bu-

nun toplumsal meşruluğun önemini gösterdiği. *İlk Adım*’ın sav sözü de, “oyların rengi önemli değil.”

“Referandum sosyalistlerin sorunu değil”

Açıkça boykot çağırısı yapmamakla birlikte, ona yakın görüşler savunan *Yeni Çözüm*’e göre “Yasakların(!) referandumla kalkması ya da sürmesi(nin) ülkemiz siyasi platformunda emekçi kesimler lehine olumlu bir yönde herhangi bir değişime yol açmayacağını söylemek şimdiden kehanette bulunmak olmayacaktır. Halk üzerindeki yasaklar sürerken, ‘ipliği pazara çıkmış burjuva politikacıların’ yasaklarının gündeme gelmesi halkla alay etmektir. Zaten, halk üzerindeki yasaklar referandum vb. yöntemlerle kalkmaz.

Haziran ’87 tarihli *Mayıs* dergisi, TC anayasasının şu ya da bu maddesinin değişmesinin kitleleri ilgilendirmede görüşünde: “Baskının, yasakların en katmerlisine işçiler, kitleler maruz kalmışken, demokrasi isportacıları halka, Demirellerin, Ecevitlerin yasakları kalksın mı sorusu ile gidebiliyor.” Oysa, diyor *Mayıs*, “Anayasa oylansın Devrimci sosyalistler bu sahte ikilemde taraf değiller.” Çünkü onları, her kurum bir yasak olan toplumsal yapının topyekün değiştirilip dönüştürülmesi ilgilendiriyor.

Referandumda 12 Eylül’le hesaplaşılacak

Referandumun salt bir aldatmaca olduğu, halka bir şey kazandırmayacağı, “evet”in de “hayır”ın da burjuvazinin çıkarına olduğu noktasında birleşen bu dergilere karşılık “referandumda evet” diyen dergiler çoğunlukta.

Yeni Öncü, *Görüş*, *Alınteri*, *Bilim ve Sanat*, *Birlik*, *Saçak* ve *Gök yüzü* dergilerinde beliren tavır, referandumla birlikte 12 Eylül’ün getirdiği otoriter kurumlaşmayla hesaplaşmanın gündeme geldiği ve iktidarın karşısına “evet” oylarıyla çıkabilmenin demokrasi hanesine yazılacağı noktalarında birleşiyor.

Yeni Öncü dergisi adına görüş belirten İsmail Ağın, bu konunun ağırlıklı olarak önümüzdeki sayıda işleneceğini ama derginin tavrının referandumda “evet” oyu kullanılması yönünde

Evet

Alınteri
Bilim ve Sanat
Birlik
Gök yüzü
Görüş
Saçak
Yeni Öncü

Arada

Yeni Düşün

Arada

Mayıs
Yeni Çözüm

Boykot

Gelenek
İlk Adım
Toplumsal Kurtuluş
Yeni Demokrasi
Zemin

olduğunu söylüyor. Haziran '87 tarihli 4. sayısında *Yeni Öncü* net bir tutum açıklamadığı referandum konusunda şunları yazıyordu: "İşçi sınıfı ve emekçi kitleler açısından hedef anayasaları delmek, değiştirmek ya da yenilemek değil, sömürsüz ve baskısız bir toplum düzenine ve dünyaya ulaşmaktır." Sosyalistlerin tarihinin hiçbir döneminde kendi iradeleri dışında oluşmuş nesnel durumlara göre politika belirleyemeyeceği saptamasında bulunan dergi, burjuvazinin parlamentosunun kitleler nezdinde iyice dejenere olduğunu savunuyordu. Aynı sayıda devrimci görev, anayasanın tümüyle reddi ve demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi yönünde propaganda yapmak olarak belirleniyordu.

Bilim ve Sanat temmuz sayısında, "bireyin kullandığı, toplumun sürüleştirdiği bir ortamda, toplumun tek tip kalarlara sürüklenmesi için üzerine korku şalterini indirerek, ondan 'şartlı refleksler' bekleyen" iktidarın kullandığı 11 Eylül öcüsüne karşı çıkmak gerektiğini belirtiyor. 6 Eylül'de yapılacak oylamanın basit bir evet-hayır oylaması değil, içinde yaşanan rejimin onaylanıp onaylanmaması olduğunu söyleyen *Bilim ve Sanat*, "Korkuya hayır, demokrasi için evet" şiarını atıyor.

Yayın hayatına temmuz ayında atılan, aylık *Birlik* gazetesi, başsayfasında yer alan "Referandumda 'hayır' oyu kullanmak, yasaklara ve baskıcı tutumlara 'evet' demektir" spotuyla görüşünü açıklıyor. Referandum sonucu, yasakların kalkmasının rejimin baskıcı ve yasakçı özünde bir değişiklik yaratma-

yacağı, bu konuda fazla iyimser olunmaması gerektiği uyarısında da bulunuyor. Ancak, "12 Eylül rejimiyle Türkiye'yi bir baştan bir başa kışkılatmayı hedefleyen yapılanmaya ve onun, insan haklarının gaspına yönelik en küçük saldırısına karşı çıkmak, demokrasinin ve demokratlığın görevidir" deniyor. Bağlı olarak "zorbalığı ve keyfiliği onaylatma çabalarına karşı" referandumda "evet" oyu çağrısı yapıyor.

Görüş dergisi de, boykot yanlısı sol kesimlerin düşünceleriyle tartışma içinde "evet" oyunu açıklıyor. "Referandumu karşı çıkmak, kitlelere güvenmenin, *elitizmin* tipik göstergelerinden biridir" diyor. *Görüş*, referandumu diktatörlerin bir dayatması olarak kabul eden görüşleri eleştirirken, Uruguay'da faşist askeri diktatörlüğün anayasasının referandumda reddedilişini anımsatıyor.

Görüş, boykot politikasının koşullarını da tartışıyor: "Yığın hareketlerindeki kabarma doruk noktasına ulaşmak üzereyken, kitlesel mücadele çok daha radikal hedeflere yönelmişken, kitle hareketini söndürmeyi amaçlayan bir referandum boykot edilebilir." *Görüş*'e göre, sorun Demirel-Ecevit sorunu değil, keyfi bir yasağa karşı tutum belirleme sorunudur. Ayrıca, boykot çağrısına kulak vereceklerin, yasakların kalkmasına "evet" diyecekler arasından çıkacağını, bu durumda da yasaklar sürsün diyenlerin, "emekçi insanların enbaşı hasımlarının" değirmene su taşınacağı belirtiliyor.

Temmuz sayısında "Yasakların delinmesine geçici 4. madde ile başlanabilir" diyen *Alınteri* ise, önemli

olanın Özal yönetiminin yalnız bırakılması olduğunu belirterek, "evet cephesinde" yer alıyor.

Yeni Düşün'den evet mi?

Yeni Düşün dergisinde de Sadun Aren imzalı yazıda referandum tartışılıyor. Aren, ANAP'ın istemediği bir sonucun yani "evet" oylarının fazla çıkması olasılığının güçlü olduğu konusunda. "Söz konusu yasakların kaldırılması ya da kaldırılmaması ülkenin siyasal yaşamında hissedilir bir yenilik ve değişiklik yapmayacaktır" saptamasına karşın, referandum sonucu yasaklar onaylanırsa, bunun "12 Eylül rejiminin ve onun bir devamı olan ANAP iktidarının da onaylanması anlamına" geleceğini ifade ediyor. Aren, sosyal demokratları kastederek, "eğer" diyor, "bu fırsatı asıl 12 Eylül rejimine ve onun bir uzantısı olan ANAP iktidarına bütünüyle karşı çıkmak... haksızlıkları... işkenceleri, laikliğin, insan haklarının ve demokratik hak ve özgürlüklerin ayak altına alınmasını sergilemek için" kullanabilirlerse "6 Eylül referandumunu ANAP'ın bir oyunu olmaktan çıkacak" "ülkemizin demokratikleşmesi yönünde önemli bir olaya" dönüşecektir.

Gökyüzü ve Saçak'tan "evet"

Referandum konusundaki görüşleri henüz yayımlanmamış dergilerin sorumlu kişileriyle de görüştük. *11. Tez* yazarlarından Gülnur Savran, dergi çevresinde farklı görüşlerin olabileceğini, bu nedenle *11. Tez* adına bir tutum açıklanamayacağını belirtti. *Saçak* ve *Gökyüzü* dergileri ise, "evet" oyu verilmesini savunduklarını ifade ettiler.

Saçak dergisi yazarı İbrahim İlhan Kırıt, militarizmle demokrasi güçleri arasında bir saflaşma olduğu ve referandumda alınacak tavrın herkesin bu saflaşmadaki yerini belirleyeceği görüşünde. "Demokrasi güçlerinin oyu 'evet' olmalıdır" diyen Kırıt, demokratik bir Türkiye'ye direkt olarak varılamayacağını, politikaların geniş bir ufukla belirlenmesi gerektiğini de vurguluyor.

Gökyüzü dergisi adına konuşan yazarları müdürü Ayhan İlhan, "Mücadele perspektifimiz 12 Eylül anayasasının belgelediği otoriter kurumlaşmanın da tümüyle değişmesidir" diyor. Ancak, bu hedefe bir hamlede ulaşılabileceğini düşünmenin siyaset üretmemeye dönüşebilme tehlikesine de dikkat çekiyor. *Gökyüzü*, gençliğe 12 Eylül'e "hayır" referandumda "evet" çağrısını yapıyor.

A. GÜVEN AKSEL

Usullü, usulsüz yolsuzluklar

“Kıpkızıl karı...Kas kara yüzleri domuz gibi çıkacaktır...” Bu sözler, yolsuzluk dosyalarının çığ gibi yığıldığı, demokrat bilinen insanların baskıya uğradığı Mamak Belediyesi’nin Başkanı’na ait. ANAP iktidarı ileride yolsuzlukların, köşeyi dönme anlayışının yanı sıra, Mehmet Akgün gibi belediye başkanlarını politikaya kazandırmasıyla da anılacaktır!

“Yahu sonradan öğrendik ki, karı kıpkızılmış. İşe alınırken araya kıramayacağım adamlar koydu. Bu adamlar beni kandırdılar.” Adı her gün yeni yolsuzluk iddialarına karışan Ankara’ya bağlı Mamak Belediyesi’nin ANAP’lı Başkanı Mehmet Akgün böyle söylüyor. Söz konusu “kıpkızıl karı” ise, aynı belediyenin hukuk birimi başkanı avukat Ülkü Tiryakioğlu.

Akgün’ün işine son verdiği avukat

Ülkü Tiryakioğlu 15 gün sonra Bölge İdare Mahkemesi’nden yürütmenin durdurulması kararı alarak yeniden görevine dönecek fakat bu kez de bir başka göreve atanacaktı. Belediye Başkanı Akgün, Ülkü Tiryakioğlu’nu bu arada zorunlu izne çıkarttığını belirtmek de bir sakınca görmüyor, tavrını açıkça ortaya koyuyordu.

Neler oluyordu Mamak Belediyesi’nde? SHP’li Belediye Meclisi Üyesi Gülay Bayrak’a göre olan, 12 Eylül’le bir-

likte artırılan belediye gelirlerinin çarçur edilmesi idi. Büyük çaplı ihaleler düzenlemekten başka bir şey yapılmıyordu. Ama, aynı belediyede çalışanların vergi iadeleri, para yokluğu baha-nisiyle ödenmiyordu.

Yolsuzluk iddiaları ile birlikte oldukça ünlenen Belediye Başkanı Mehmet Akgün’ün, görevinin ilk yılında olumlu izlenimler bıraktığı söyleniyordu. Mamak Belediyesi’nin bazı çalışanları, Mehmet Akgün’ün, bu dönem boyunca “memurundan kopuk olmayan, güler yüzlü, hukuka saygılı görünen” bir profil çizdiğini belirtiyorlardı. Kimilerine göre ise bu görünüşü aldatmı-caydı. Akgün, “aptal görünümlü fakat çok akıllı” idi; “ikili oynamayı biliyor”du. Fakat her iki yor umun sahipleri de Belediye Başkan Yardımcısı Necdet Mallı’nın göreve gelmesinden sonra, Mehmet Akgün’de belirgin değişimler başladığında birleşiyorlardı. Yolsuzluklar ve usulsüzlükler bu tarihten sonra giderek artmış ve alenilemişti. Başkan Yardımcısı Necdet Mallı ile birlikte, bir diğer başkan yardımcısının, Et-hem Sertoğlu’nun ismi de yolsuzluklarla ilgili listenin üst sıralarında yerini alıyordu.

Mamak Belediyesi’ndeki usulsüz uygulamalar ve suistimaller ANAP’lı Belediye Meclisi üyelerinin bir kısmını da rahatsız eder hale gelmişti. Belediye bünyesinde, bu vesile ile, ANAP içi çatışmaların yansımaları da görülmeye başlamıştı. Bu cephede saflar henüz çok netleşmiş olmamakla beraber, yolsuzluklardan sıkıntı duyan görece liberal bir kanadın varlığından söz ediliyordu.

Suç duyurusu

Geçtiğimiz günlerde Mamak Belediyesi’nin biri SHP’li, ikisi ANAP’lı üç Meclis üyesi, tespit ettikleri yolsuzlukları Cumhuriyet Savcılığı’na bildirdiler ve suç duyurusunda bulundular.

Mamak Belediyesi’ne ait ihalelerin tutarı yüzlerce milyonu buluyordu. Çarkın dişlileri öylesine ayarlanmıştı ki, bu ihaleler, teknik şartname hazırlanmadan yapılıyor, şartname dosyaya daha sonra konuyordu. N’olacak bürokratik işlemler sonradan halledilebilirdi. Gerçi bu arada, teknik şartname hazır olmadığı için DPT’den görüş alınamamış ve bundan dolayı da belediye bütçesi 30 milyon lira zarar etmişti ama günümüzde 30 milyonun ne önemi vardı?

Ali Cengiz oyunları

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’nun

“Allah’a güveniyorum..”

— 1986 yılında yapılan konkasör ihalesinde usulsüzlükler olduğu ve bunun belediye meclisinin açtığı soruşturmada da haklı görüldüğü söyleniyor.

— İhaleye iki firma katıldı. Her iki firmanın da bütün evrakları hazır olarak önümüze geldi. Evraklar incelendiğinde Ark firmasının kapasitesinin Bivak’tan 15 ton fazla olduğunu fiyat olarak da 6 milyon daha düşük teklif verdiğini gördük. Biz encümen olarak ihaleyi ittifakla Ark firmasına verdik. Ancak diğer firmanın koordinatörlüğünü yapan bir arkadaşımız Faruk Dinçer, işi alamayına Ark İnşaat imalatçı firma değildir, hepinizi mahkemeye vereceğim diye noter kanalıyla protesto çekti. Sağolsun bizim arkadaşlarımız korkmuşlar. Mahkemeye gitmeyelim diye imzalarının üzerini çizmişler.

— Ark İnşaat gerçekten imalatçı firma değilmiş ama.

— Kesinlikle hayır. İsterseniz gidip bakalım. Biz Maliye ve Gümrük Ba-

kanlığı’ndan 2886 sayılı yasanın 71. maddesine tabi olup olmadığını sorduk. Biz kendimizi o yönden garantiye aldık.

— Teknik şartname zamanında hazırlanmadığı için, belediye bütçesinin 30 milyon lira zarara sokulduğu iddia ediliyor.

— Hangi belediye iş makineleri alırken DPT’den uygun görüş alıyor. Bizim DPT’ye yazacağımız bir yazının cevabı 6 aydan önce gelmiyor. Dolayısıyla hizmette eksiklikler meydana geliyor. Biz 2886 sayılı yasanın 71. maddesine tabiyiz. Zaten mülkiye müfettişleri de olay üzerine incelemelerini sürdürüyorlar. Bu tür söylentilerin kaynağı, daha önce Yenimahalle Belediyesi’nde çalışan, ancak belediye başkanlığıyla aralarında sürtüşme çıkınca araya adamlar sokarak bizim belediyeye naklini isteyen Ülkü Tiryakioğlu’dur. Önce kabul etmedim. Fakat araya kıramayacağım adamlar koydu. Bu arkadaşlar çok iyi olduğunu, çok iyi çalıştı-

ğını söyleyerek beni kandırdılar. Biz bu avukat hanımı naklen aldığımız için tezkiyesine bakmadık. Daha sonra baktığımızda avukat hanımın TKİ’de çalıştığını, 15 sene gün aldığını, bunun dört senesini yattığını gördük. Kariyi bi öğrendik kıpkızılmış. Ondan sonra kadını hukuk işlerinden attık. Kadını bir yere verdik mahkemeye tekrar geldi. Üç gün sonra tekrar görevden aldık. Şimdi üç aydır izinde. Avukat hanımın idareyle bir sürtüşmesi söz konusu. Ayrıca 24 ANAP’lı Meclis üyesi arkadaşımızın 15 tanesi bana karşı olduğundan böyle yapıyorlar. İddialar iftiradır. İnşallah, Allah’a öyle güveniyorum ki kapkara yüzleri çıkacaktır. Bir gün afedersin domuz gibi çıkacaktır. Bunu böyle aynen söylüyorum.

— Asfalt ve kollektör işiyle ilgili de çeşitli iddialar var.

— Onu şöyle açıklayayım. Müteahhitlik karnelerinin aslı ya da noterden tasdikli örnekleri lazım. Vatanış başka bir ihaleye girecekti, aslını aldık. İnceleme komisyonu yeterliliğini verdi. Sonradan ihale yapıldı. İhale kendisine kaldı. Başka ihaleye gireceği için müteahhitlik karnesinin aslını alarak yerine noterden tasdikli örneğini koydu. Önemli olan karnede değil, iş bitirme belgesi. O tür iddialar da var. Örneğin ALP İnşaat’ın aldığı kollektör ihalesinde dosyada biten işlere dair taahhüt bildirgesi yok.

Kesinlikle böyle bir şey yok. Yeterlilik komisyonu zaten teknik elemanlardan kuruludur. Teknik elemanlar o dosyaları tek tek incelemiştir. Yeterlilik ondan sonra verilir.

— Dosyada asfalt işiyle ilgili iki iddia var. Bunlardan biri asfalt müteahhitlerinin hiç kontrol edilmediği şeklinde. İkinci iddia ise, asfalt taşıyan araçlar tartıldığında her araçta iki ton asfaltın eksik çıktığı.

— Bunlar tamamen yanlışlar. Biliyorsunuz kantarlarla sürekli araçlar girip çıktığında kantarın topuzu sürekli oynayabiliyor. Ayrıca oradaki adam da lakaytımsı. Eğer kötü bir niyet olsaydı bizim adamımız yakalamazdı. □

71. maddesine göre iş makinelere satın alınacağı şirketin üretici firma olması zorunluluğu vardı. Buna karşın, 25.12.1986 tarihinde yapılan konkasör ihalesini alan Ark İnşaat’ın, ihale tarihinde üretici şirket olmadığı, Belediye Meclisi’nin açtığı soruşturma sonu-

cunda saptanmıştı. Kimi encümen üyelerinin bu ihale sırasında kandırıldıkları belirtiliyordu. Yapılan işlemin, 71. maddeye uygun olup olmadığı yolundaki kuşku, Belediye Başkanı tarafından “Her şey tamamdır, 71. maddeye uyuyor” güvencesiyle giderilmişti. Fakat daha sonra yapılan araştırma

ihalenin verildiği firmanın imalatçı firma olmadığını ortaya çıkartıyordu. İddialar, encümen kararında, ihalenin yürürlüğe konulması için yeterli sayıda imza olmasına karşın, firmaya 70 milyon TL. ödeme yapıldığını da içeriyor. Adı geçen firmaya usulsüz olarak verilen bu para da Belediye soruş-

turmasının diğer bir yönünü oluşturuyor.

Kırk katır mı, kırk satır mı?

Yolsuzluk Belediye Meclisi soruşturmasıyla belgelendikten sonra tehditler de başladı. Daha önce Teftiş Kurulu Müdürü iken Veteriner Müdürlüğü'ne vekalet eden ve bu görevden de alınan Mehmet Şahin, soruşturma komisyonuna verdiği ifade, bulunmadığı encümen toplantısında sanki kendisi varmış gibi imza yeri açıldığını ve daha sonra imza atması için bizzat Belediye Başkanı Mehmet Akgün ile yardımcısı Necdet Mallı tarafından kendisine baskı yapıldığını anlatıyordu.

Öte yandan ihalenin usulsüz olarak Ark firmasına verilmesi üzerine Bivak firması noter kanalıyla protesto çekiyordu. Ark şirketi yöneticileri Bivak yöneticilerini suçluyor, ihalede yolsuzluk olmadığını iddia ediyorlardı. Bivak yöneticileri ise olayın ken dileri için bittiğini, konu hakkında görüş bildirmeyeceklerini belirttiler. İçinde bulunduğumuz günlerde, İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri, Cumhuriyet Savcılığı'na yapılan suç duyurusuna dayanarak, konkasör, kollektör ve asfalt ihaleleri yolsuzluklarını inceliyorlar.

Aile şirketi "iş bitiriyor"

Mamak Belediyesi'nde bir taraftan "para yokluğu" gerekçesiyle çalışanların vergi iadeleri ödenmezken, öte yandan işçilere dağıtılmak üzere çeşitli gıda maddeleri alımı yapılması bir başka ilginç noktaydı. Toplusözleşmenin herhangi bir maddesine dayanmayan, yasal bir temeli de olmadığı söylenen bu dağıtım, belediyelerin işçilere karşı benimsediği genel tutumla pek uyusmuyordu. Biraz kurcalandığında görülmüyordu ki, bu malzeme Akgünler Firması'nın elinde kalan mallarıydı. Firmasının sahibi ise Belediye Başkanı'nın yeğeni Erol Akgün idi. Yeğen Akgün'ün, dayısı sayesinde "bitirdiği" bu işten belediyeye çıkarttığı fatura ise 41 milyon 923 bin TL. tutarındaydı.

İşi erbabından öğrenmeli

Mamak Belediyesi'nin dillenmesinde kuşkusuz kadrolarının deneyimsizliğinin de önemli bir payı vardı. Oysa, bu çarkı iyi bilen diğer ANAP'lı belediyelerin icraatları, kulaktan kulağa fısıldanmakla beraber, bir türlü kanıtlanamıyordu. Ne de olsa işler "usulünce" düzenleniyordu.

Çankaya Belediyesi'nin milyarlarla ifade edilen parke taşlarının sadece

2000 GÖRÜŞME GÜLAY BAYRAK

"Yolsuzluğun üzerine giden yok"

— Mamak SHP ilçe olarak yolsuzluklarla ilgili çalışmalarınızı aktarır mısınız?

— SHP, Mamak Belediye Meclisi üyeleri olarak sürekli yapıcı muhalefet tutumuyla gerçekten toplum ve halkın çıkarları doğrultusunda örnek bir mücadele yaptığımız kanısındayım.

— İhaleler konusundaki çalışmalarınız nelerdir?

— Asfalt ve kollektör ihalesinde Belediye Başkanı ve Başkan Yardımcısı tarafından keyfi davranılmıştır. Bu ihalelerin usulüne uygun olmadığı SHP'li ve ANAP'lı Meclis üyelerinin birlikte açtıkları Meclis soruşturmasıyla tespit edilmiştir. Bunu takiben İçişleri Bakanlığı'ndan mülkiye müfettişlerinin gelmesi temin edildi. Ayrıca Cumhuriyet Savcılığı'na da suç duyurusunda bulunduk. Başkent olan Ankara'da Mamak Belediyesi yolsuzluklarının bu boyutlara varması ve buna rağmen olayın üzerine yürünmemesi, hem Mamak halkını, hem de kamuoyunu çok şaşırtmaktadır. Gün yok ki, Mehmet Ak-

gün'ün basında haberi çıkmasın, buna rağmen görevde kalması çok şaşırtıcı. SHP'li belediye meclisi üyesi olarak belediye meclisi üyesiyim demeye utanıyorum. Sanıyorum aynı şeyi diğer SHP'li belediye meclisi üyeleri ve bir kısım ANAP'lı belediye meclisi üyeleri de düşünüyor. Özellikle SHP'li belediye başkanlarına sudan sebeplerle uygulanan baskıları ve görevden almaları düşününce, Mehmet Akgün'ün halen görevde kalması beni demokrasi adına oldukça düşündürüyor. □

Çankaya bulvarlarını değil, aynı zamanda birçok müteahhitin düşlerini ve yaşamlarını da pembeleştirdiği bu söylentiler arasındaydı. Çankaya Belediyesi'nin nisan ayında açtığı yol yapım işleri ihalesine sadece beş firmanın katılmasının sırrı henüz çözülebilmemiş değildi. Söz konusu ihalelerin tutarı yaklaşık 12 milyarı buluyordu. Ayrıca 11 ihalenin hiçbirinde fiyat kırma oranı yüzde 4'ün üzerine çıkmamıştı.

Malum kadrolaşma hareketleri

Mamak Belediyesi'ndeki kollektör ihalesi yolsuzluğunda soruşturma komisyonu, ihaleye katılan firmaların dosyalarının eksik olduğunu saptıyordu. Öyle ki, kimi dosyalarda müteahhitlik karnesi bulunmazken, kimi dosyalarda da, yeterlilik açısından çok önemli olan iş bitirme belgeleri bulunamadı. Olay bununla bitmiyordu. Kontrol mühendisi Necdet Başaran, ihaleyi alan Tezkur Anonim Şirketi'nin on gün sonra alması gereken 20 mil-

yonluk hakedişin 90 milyona yükseltilmesi için, Belediye Başkan Yardımcısı Necdet Mallı tarafından kendisine baskı yapıldığını soruşturma komisyonuna aktarıyordu.

Mamak Belediyesi'nde olanlar, sadece ihale yolsuzlukları değildi. Belli mihrakların belediyeye hakim olması için, demokrat olarak bilinen kişiler tehdit, demok ve diğer yollarla sindirilmeye çalışılırken, onlardan boşalan yerlere uygun kadrolaşmayı sağlayacak elemanlar getiriliyordu.

Görevden alınan Avukat Ülkü Tiryakioğlu'nun yerine getirilen kişinin MHP davasına sanık vekili olarak katılan avukatlardan olduğu biliniyordu. Ülkü Tiryakioğlu, Ali Doğu, Musa Süroğlu, Şehriye İkinci bu tür baskılar karşısında yılmayınca Belediye Başkanı tarafından görevlerine son veriliyor, sonrasında ise yargı kararlarıyla geri dönyorlardı. Fakat bu kez onları bekleyen pasif görevlere atanarak cezalandırılmaktı. □

HÜSEYİN GÜNYEL-YÜKSEL BAYSAL

GÖRÜŞÜ

SAYI: 17 TEMMUZ 1987

**geleceğe uzanmanın yolu
geçmişe eleştirel bakış**

- Doğu Perinçek : DEV-GENÇ DENEYİMİ
- Murat Belge : DOGMATİZM ÜZERİNE
- Mehmet Gündüz : '68 ÖNCESİ GENÇLİK EYLEMLERİ
- Atilla Aytemur : 12 MART'TAN ÇIKIŞTA GENÇLİK ÖRGÜTLERİ
- Hüseyin Kıvanç : GEÇMİŞE BAKMAK GELECEĞİ KURMAK

TÜM GAMEDA BAYİLERİNDE

2000
İKİBİN'E DOĞRU
2000

I.Cilt

1-13 Sayılar

5000 TL posta pulu
yollayarak edinebilirsiniz

Fiyatı: 5000 TL

İsteme Adresi:
Başmusahip Sok. No: 16 Talas Han, Kat: 4
Cağaloğlu-İSTANBUL

ÇIKTI

SAÇAK

SAYI: 43

AĞUSTOS 1987

SOSYALİST PARTİ Kuruluş Toplantısı

- Nurgül Aytemur
- Halil Berktaş
- Yalçın Büyükdaglı
- Kağan Güner
- Füsün İkikardeş
- Doğu Perinçek
- Tayfun Tabakoğlu
- Şükran Taşçı

bayilerde

DMO'da grev

Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası'yla (Kamu-İş) Basın-İş Sendikası arasında 5 aydır süren sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlanınca DMO Basın Müessesesi'nde çalışan 158 işçi, 31 Temmuz'da büyük bir coşkuyla greve başladı.

Basın-İş Genel Başkanı Ali Ekber Güvenç, 105 işçinin asgari ücretle çalıştığını, bu işçilerin ücretlerinin, eski asgari ücret üzerinden zam yapılırsa, bugünkü asgari ücretin altında kalacağını belirterek, "YHK döneminde zaten budanan idari maddeler, Kamu-İş Sendikası tarafından geri alınmak isteniyor" diyordu.

Botaş'ta yolsuzluk, doğal gaz kadar doğal

Sovyetler Birliği'nden alınan "doğal gaz" organizasyonunu yapacak olan, kamuoyunca tanınan Botaş'ta sızıntılar görülüyor. Ancak korkacak bir şey yok. Doğal gaz ya da havagazı sızıntıları değil bunlar, yolsuzluk sızıntıları. Çakılacak bir çakmakla, sızıntıların büyük patlamalara dönüşmesi ihtimali de bulunmuyor. Çünkü yolsuzluklar, çakmağın mekanizmasını elinde tutan ANAP iktidarının gözetiminde yapılıyor.

Botaş'taki sızıntı, 2000'e Doğru'nun Ankara bürosuna kadar geliyor ve istihbarat şefini "Bunun haber değeri var mı yok mu" ikilemine sürüklüyordu.

1987'nin Türkiye'sinde kamu kurum ve kuruluşlarında yolsuzluklar artık alışılmış haber sınıfına dahil olmuştu. Yolsuzluk yapılmayan kamu kurum ve kuruluşu bulmaktı gerçek habercilik.

Nevardı yani, Botaş'ın Zonguldak Ticaret Lisesi mezunu Yönetim kurulu üyesi Avni Dinç'in yaptıklarında? Avni Bey, 120 bin lira maaş alıyor ve tüm giderlerinin şir ketçe ödendiği bir lojmanda kalıyormuş. Hiç sigara kullanmadığı halde, harcama kalemine günde 1 paket Marlboro sigarası yazdırırmış. Sonra, her hafta evine kesintisiz 1 kg. Madlen çikolata götürürmüş. Makam arabasıyla gelip, makam koltuğuna yerleştikten sonra telefon, teleks aracılığıyla günlük yurtiçi ve yurtdışı özel işlerine bakar, sonra da saat 15.00'e doğru yorgunluk atmak için briç oynamaya gidermiş. Avni Bey yüksek maaşla oğlunu Botaş'ta işe

sokmuş. Çok sevdiği anlaşılan oğluyla ayrıca, Tekfen şirketinin resmi işlerde kullanmak üzere tahsis ettiği Renault marka arabayla hafta sonları özel seyahatlar yapıyormuş. Avni Dinç Bey ANAP'lıymış.

Sovyetler Birliği'nden alınan doğal gazın Hamitabat'a gelişi nedeniyle 23 Haziran'da bir tören düzenlenmişti. Tören'in Botaş'a maliyeti 250 milyonmuş. "Deve gibi" dört koyun kurban edilmiş. Deve gibi koyun, çünkü dört koyunun maliyeti 600 bin lirayı bulmuş. Viskiler su gibi akmış. ENKA Holding'in yan kuruluşu olan Sancak Air şirketinden iki saatliğine kiralanan dört helikopter için de 100 milyon liralık bir ödeme yapılmış. Sırada başbakanın teknik danışmanı Zenger de bulunuyormuş. O da bayrak, kokart ve bus düzeni için Botaş'tan 15 milyon almış. □

İyi ki korunuyor

Süleymaniye projesi kapsamında korumaya alınan yukarıdaki ev ya korunmasaydı?

KKTC vatandaşı Ali Tanrıyar

Amerika da dahil birçok ülke vatandaşlığına geçebilmek için başvuru sahiplerinde aranan koşulların başında, o ülkede beş yıl ikamet etme şart koşulur. Bu koşul KKTC'de de geçerli. Özel statüsü olmayanların vatandaş olabilmeleri için KKTC'de beş yıl ikamet etmelerine gerekiyor.

Ancak iktidar yanlısı olmak gibi bir özelliğiniz varsa, bu engelleri bir günde aşabilir, KKTC vatandaşı olabilirsiniz. Turgut Özal'ın bacanağı aynı zamanda Galatasaray Kulübü Başkanı da olan Ali Tanrıyar'ın KKTC vatandaşı olduğuna ilişkin ilk haber Kıbrıs Postası gazetesinde yayımlandığında, Salam is Bay Oteli'nde günlerini gün ediyorlardı. Tanrıyar,

2000'e Doğru'nun, "Nasıl KKTC vatandaşı oldunuz?" şeklindeki sorusuna şöyle yanıt veriyordu:

"Biz Kıbrıs'a her zaman gidip geliyoruz. Bakanları tanıyoruz. Mesela bugün sağlık bakanıyla birlikteydik. Hepsi arkadaş. Böyle oldu. Kıbrıs'ın havası bize yarıyor. İnsanlarını da seviyoruz. Ve burada İstanbul'dan fazla Galatasaraylı var. Onları da çok seviyoruz. Buraya geldiğim zaman kendimi evimde, kulübümde hissediyorum."

Eh, durum böyle olunca Tanrıyar'ın vatandaşlığı önünde engel mi kalır? Varsın sekiz yıldan beri vatandaş olamayanlar arzu hallerini Cumhurbaşkanlığı'na yazadursunlar. Muhalif olmak onların neyine! □

Hacettepe'de akademik cüppe sorunu

Ankara'da yakıcı sıcakların hüküm sürdüğü şu günlerde, üniversite öğrencileri postu çoktan sahillere sermişken, Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde yoğun "akademik faaliyetler" sürüyor.

İki ayı aşan çalışmalar sonunda, *akademik cüppe sorunu*na köklü çözümler getirememiş olan Hacettepe Üniversitesi Akademik Kıyafet Komisyonu, son olarak 12 Temmuz 1987'de bir uyarı yazısı yayımladı. Üniversite bünyesindeki 750 öğretim üyesine yollanan uyarı yazısında, "Yaptığımız incelemeye göre son iki ay içinde yapılan duyurulardan sonra sizden herhangi bir cüppe istemi gelmediği anlaşılmıştır" denilerek yeni bir duyuru yazısının kaleme alınmasının gerektiği belirtildi.

Komisyon yaptığı incelemeyle, üniversitenin kuruluş yıllarında yaptırılan cüppelerin sayısal yönden yetersiz kaldığını tespit etmişti. Ayrıca her yeni cüppe için hem çok farklı kumaş hem de kadifenin kullanıldığı görülüyordu. Çok renkli cüppelerle üniversite kuruluş törenleri pınayır yerine çevrilemezdi ya. Sonuçta söz konusu olan rastgele cüppe değil "akademik cüppeydi" ve bu, tek renk, tek tip kumaş gerektiriyordu. Bu gereklilikle, üniversite bütçesinden 750 cüppe için kaynak sağlanmaması birleşince, geriye "kendi cüppeni kendin yap" çağrısı kalıyordu. Ağustos ayı başından itibaren altı ay süreyle her ay 11.700 TL'lik taksitler halinde, toplam 70.200 TL ödeyerek, mor bir cüppe sahibi olmak mümkündü.

Bizde gelenektir. Fedakârlık yapmasını istediğimiz insanlarmın duygularını şöyle bir okşarız. Akademik Kıyafet komisyonu da bu gelenğe uymuş: "Bir değil, birçok özveri ile üniversite hayatını tercih eden ve ömrünü ilme adayan sizden..." Pamuk eller cebe. Bu arada üniversite şovenizmi de ihmal edilmemişti: "Hacettepe Üniversitesi her olayda tek vücut halinde davranışlar ortaya koymuş, çalışanların özveri ve desteğiyle ken din yaratmış bir üniversitedir." □

Danimarka'da aşk kulüpleri

Avrupa'da yayın organlarında son zamanlarda sık sık boy gösteren üç ilan. Danimarka, İsveç ve İsviçre gibi ülkelerde kadın ve erkek üyeleriyle faaliyetlerini sürdüren kulüpler, sistemin rekabetçi özelliğini bu alanda da gösteriyorlar. Bu kulüpler dergilere verdikleri pahalı ilanlarla müşterileri arıyorlar.

İşte Danimarka'daki bir kulübün ilanı:

"Muhafız ve mihmandarlık servisi. En çekici, güvenilir ve güleç yüzlü kızlar. Mihmandarlık ve seyahat arkadaşlığı için gece ve gündüz hizmetinizde.

Not: Elemanlarımız bütün ana dilleri bilir."

Kopenhag'dan bir ilan:

"Yalnız erkekler için mihmandar. Elit tabakadan erkekler için gece ve gündüz servis. Kredi kartları da kabul edilir."

VIP kulübün servisi ise çok önemli kişilerin hizmetinde. Uluslararası sauna kulübü olarak da bilinen bu kulübe kadınlar da gidiyor. Özellikleri arasında banyo, masaj ve dinlenme odaları da bulunuyor.

Aşk kulüpleri, kapitalizmin seks sanayiindeki son buluşu olarak böylece güncel yaşamdaki yerini alıyor. □

Trakya köylüleri:

"Zararımız büyük, yardım yok"

Uzunköprü'de yaz sıcaklarında yağmur bekleyen üreticiler doluyla karşılaştılar. Edirne'nin Balabanköy, Balabankoru, Kurtbey, Altinyazı, Türkobası ve Karapınar köylerinde dolu sonucu buğday tarlaları tamamen göçtü. Karpuz, kavun, kabak, ayçiçeği, çeltik, domates ve diğer sebze meyve bahçeleri büyük zarar gördü.

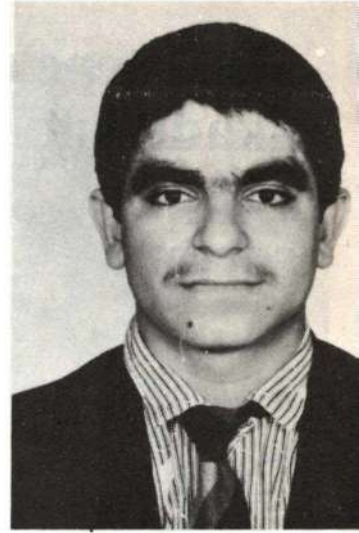
Evlerin camları, kiremitleri kırıldı. Sulama boruları kullanılmaz hale geldi. Tavuk, hindi gibi evcil hayvanlardan canlı kalmadı. Köylüler zarar gördükleri ürünler için, tohumluk ve gübrelerin kredili olarak verilmesini talep et-

tiler. Ancak istekleri kabul edilmedi. Sadece tohumluk buğday verildi. Köylülerin, zarar tespit komisyonlarının oluşturulup zarar tespiti yapılması, arazinin doğal afet bölgesi ilan edilip üreticilerin Doğal Afet Yasası'ndan yararlandırılması, ürünlerin afet ve yangına karşı sigorta edilmesi gibi talepleri ise sanki duvarla karşılaşmıştı. Suborusu isteklerine ise cevap bile verilmemişti, adeta kovulmuşlardı. Edirneli köylüler, şimdi bir kere daha kendi dertleriyle başbaşa kaldılar. Bir yıl boyunca harcanan onca emek boşa gitmiş, kurulan düşler yerini acıya ve umutsuzluğa bırakmıştı. □

“Oğlunuz intihar etti”

Fethi İncegöz, Hayati Kahraman, Halil İbrahim Ceylan, vatani görevini yapan onbinlerce askerden üçü. İntihar ettikleri söyleniyor. “Hadi gelin” diyor. “Gelin oğlunuzun cenazesini alın.” Aileler şaşkın, yürekleri acıyla dolu. “Nasıl olur” diye soruyorlar. Ne bir yanıt, ne bir soruşturma.

FETHİ İNCEGÖZ. Askere gittikten sonra ölüm haberi geldi.

Er Fethi İncegöz, Bitlis İl Jandarma Komutanlığı'nda, er Hayati Kahraman, İstanbul Samandıra Topçu Tugayı'nda, er Halil İbrahim Ceylan, Samsun Merkez Komutanlığı'nda askerliğini yapıyordu.

Bu isimleri kimse tanımaz. Vatani görevini yapan onbinlerce askerden yalnızca üçü. Fakat üçünün de ortak bir özelliği var. İntihar ettikleri söyleniyor. Bir gün ya bir telgraf geliyor, ya bir yetkili, ailelerin kapısını çalıyor. “Hadi gelin” diyor. “Oğlunuz intihar etti. Gelin cenazesini alın.” Aileler şaşkın. Aileler kuşku içinde. Ailelerin yürekleri acıyla dolu. “Neden” diye soruyorlar. “Nasıl olur?” Ne bir yanıt, ne bir soruşturma.

Sorular...

3 Haziran 1987 gecesi saat 22.30 suları. Kapı çalınıyor. İsmail İncegöz açıyor kapıyı. Kapıda bir çavuş. Kısaca acı haberi veriyor.

Yirmi yaşında Adanalı bir genç Fethi İncegöz. Yaşı gelen her genç gibi askere gitmiş. Acemiliği bittikten sonra, Bitlis'e sevkı çıkmış. Birliğine teslim olmadan önce Adana'ya izinli gelmiş Fethi. Ailesiyle özlem gidermiş. Gider gitmez haber vermesini, mektup yazmasını istemiş ailesi. Mektup yerine ölüm haberi gelmiş Fethi'nin.

Ölüm olayı üzerine otopsi yapılıyor ve zabıt tutuluyor. Zabıt, C.Savcı Yrd.Vehbi Bayrak, bilirkişi Cevat Uyanık, katip Kadriye Saydam, otopsi yrd. Abdullah Küle, cesedi teslim alan Cengiz Çalış ve hüviyet şahidi Güven Tuncay tarafından imzalanıyor. Raporunda, olayın intihar olduğu sonucuna varılıyor.

Ancak ağabey Ferit İncegöz Jandarma Genel Komutanlığı'na yazdığı dilekçede, ölüm olayı hakkındaki kuşku ve sorularını dile getirmiş.

Ferit İncegöz'e göre, kardeşi intihar eğilimi gösterecek bir psikolojik yapıya sahip değil. Yeni birliğine varalı henüz iki gün olan bir kimsenin orada intihara varacak bir sürtüşmeye girmiş olması da mümkün değil. Kendisine henüz bir görev verilmemiş olduğundan Fethi'nin temaruz yoluna sapması da düşünülemez.

Ferit İncegöz dilekçesinin 4. maddesinde ölüm biçimi hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getiriyor:

“Ölü muayene raporunda, mermi- nin sol meme altından girip, sağ kürek

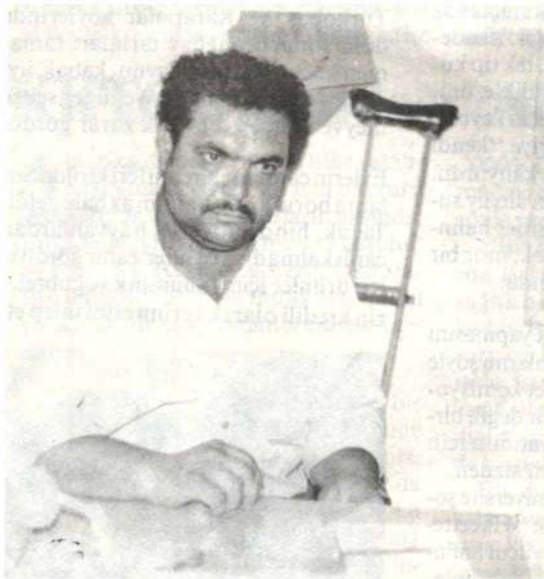
kemiği altından çıktığı belirtilmiş. Merminin böyle bir traje çizmesi için silahın sol tarafa alınması ve sol el ile tetiğin çekilmesi zorunlu olur ki, bu normal ahvalde mümkün değildir.”

Dilekçenin 5. maddesinde ayrıca şuna dikkat çekiliyor:

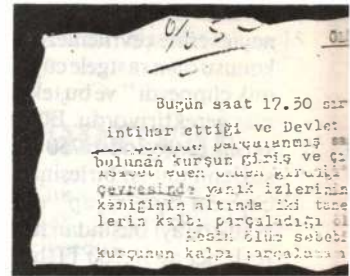
“Raporda sol meme altından tek giriş deliğinden söz edilmiş, ancak arkadan iki ayrı çıkış deliği tespit edilmiştir.”

6. maddede ise diğer bir noktaya değiniliyor:

“Giriş ve çıkış deliklerine göre, kulanılan silahın yere paralel (veya paralele yakın) şekilde tutulmuş olması icabeder ki, bu şekilde, silahın ölen kişi

AĞABEY FERİT İNCEGÖZ
Sorularına yanıt alamadı.

Çelişkili noktalar var.

Dilekçeye cevap verilmedi.

iki gün
HAYATİ KAHRAMAN (Şapkalı)
O da gidip dönmeyenlerden.

HALİL İBRAHİM CEYLAN
Yoksa operasyonda mı öldürüldü?

ANNE RAZİYE CEYLAN
İntihar eden insan kendini iki yerden nasıl vurur?

tarafından tutulması ve kullanılması imkânsızdır."

Bu şüpheli noktalardan sonra Ferit İncegöz, olayın, "kasten veya tedbirsizlikle bir başkası tarafından meydana getirilmiş olduğuna" inandıklarını belirtiyor.

Bir diğeri

Hayati Kahraman 1966 Pülümür doğumlu. Arkadaşları arasında sevilen bir kişi. Dağyolu bucağından kalabalık bir arkadaş kitlesi tarafından yolcu edilmiş askerlik görevine. Yeri İstanbul Samandra Topçu Tugayı.

Hayati Kahraman askerliğe başlayalı daha bir ay bile olmamış. Bu arada arkadaşı ile birlikte çektiği bir adet askerlik hatırasını yollamış ana-babasına. Mektubunda iyi olduğunu, askerliğe alıştığını anlatmış.

"Bir ay sonra oğlumdan bir mektup daha geldi. Açıp okuduk. İyi olduğunu, merak etmememizi istemişti. Zarfı baktım. Haydarpaşa Askeri Hastanesi yazıyordu. Oysa mektubunda hastaneden falan söz etmemiş, bölümünde olduğunu yazmıştı" diye söze giriyor baba Hüseyin Kahraman. "Damgadaki tarihten tam sekiz gün sonra 22.10.1986'da oğlumun intihar ettiği haberi geldi."

Yetkililerden yanıt yok

Baba Hüseyin Kahraman, bu haber karşısında kalkıp İstanbul'a gidiyor. Daha bir ay önce uğurladığı oğlunun cenazesini almaya. Kendisine yalnızca, "Oğlun intihar etti" deniliyor. Başka hiçbir açıklama yok. Ne otopsi raporu, ne de herhangi bir resmi yazı.

Gözü yaşlı baba, oğlunun cenazesi ni alıp, köyüne getiriyor. Köyde cenazenin yıkanması sırasında kurşunların belden geçtiği görülüyor. Gerisini ise şöyle anlatıyor Hüseyin Kahraman:

"Kurşun sırtından değmişti. Bunu tüm köylüler gördü. 1,5 m. boyundaki silahla, insan kendisini sırtından nasıl vurabilir? Peki, kimin ya da kimlerin yanında vuruldu? Görenler var mı?"

Kahraman ailesi, 27.11.1986 tarihinde, Samandra Tugay Komutanlığı'na dilekçe ile başvurarak, oğullarının ölüm nedenini öğrenmek istemişler.

Ardından geçen bunca süreye rağmen Komutanlık dilekçeyi yanıtlamamış. Böylece oğlunun ölümüne ilişkin kuşku-ları daha da kuvvetlenmiş Hüseyin Kahraman'ın.

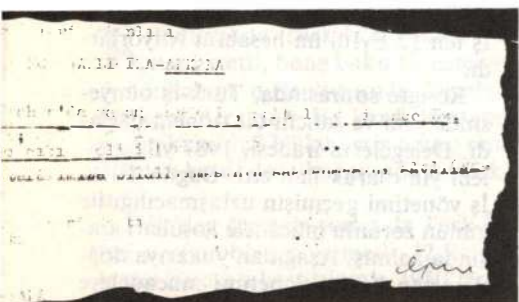
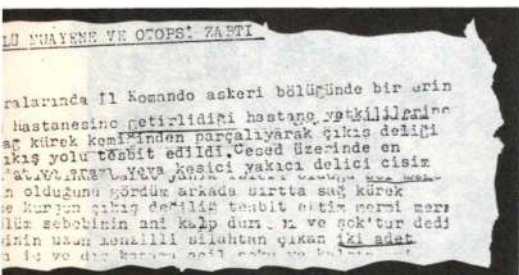
"En azından" diyor acı acı gülererek. "Bizi insan yerine koyup, dilekçemizi ciddiye alsalardı. Eğer oğlum gerçekten intihar etseydi, onlar bunu kanıtlayacak belgeleri gösterirlerdi."

Halil İbrahim Ceylan ise 1965 doğumlu. Samsun Merkez Komutanlığı'nda askerlik yaparken, intihar ettiği söylenmiş. Ailesi ve yakınları şüpheli bir ölüm olarak nitelendiriyorlar bu olayı. Meriç'in Olacak köyünde oturan annesi Raziye Ceylan şöyle konuşuyor: "Oğlumun cenazesi geldiğinde hiç yüzünü göstermediler bana. Sakin bu söylediklerim için gelip, tekrar mezarını açıp, rahatsız etmesinler onu.

"Yirmi gün hava değişimi alıp gitmişti, hep sıkıntılıydı. O kadar söyledim, 'bana anlat' dedim, derdini söylemedi. Uykularında sıçrayıp uyanır, sordüğümde 'yok bir şey, biraz sinirlerim bozuk, sen üzülme' derdi.

"Ölümünü telgraf çekip, muhtarlığa bildirmişler. Başından ve karnından vurulmuş. İntihar etti demişler. Bura-ya hava değişimi için gelmeden önce bir ara askeri hastanede yatmış. Psikolojik bunalım demişler. İntihar eden insan kendini iki yerden nasıl vurur? Oğlumu başkaları vurup da, bize mi böyle söylediler."

"Operasyonlarda sivil giyinir, sakal, bıyık takar öyle gidermiş. Bu görevleri verenler, o öldükten sonra ne arayıp, ne sordular. Evladımı askere gönderdim, vatan için. Ölüsü geldi. Neden öldü, hiçbir açıklama yok."

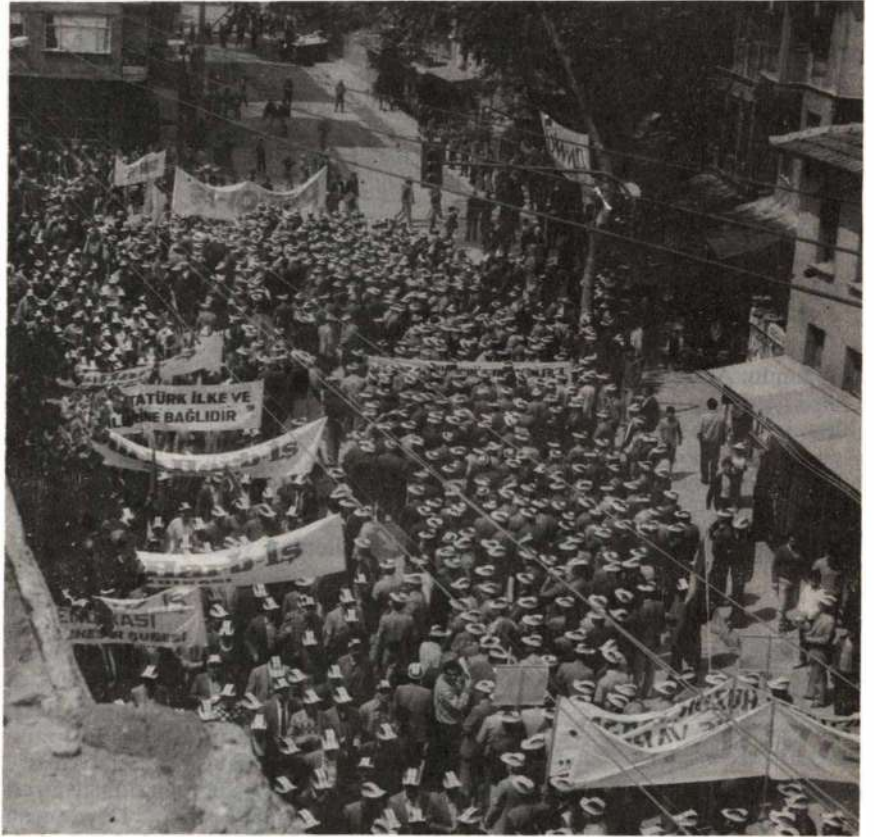
Önderliği ele alacak mı?

İşçiler ve sendikacılar, "Kurulduğundan bu yana partilerüstü uzlaşmacı politikasıyla işçi sınıfı mücadelesine zarar veren" Türk-İş'in artık, bu tutumunu sürdürmeyeceğini söylüyorlar. Çözüm, sınıfa dayalı, demokratik kitle sendikacılığı ilkesini yerleştirmek. Bunun için de "herkes üzerine düşen görevi yerine getirmeli."

Türk-İş 35 yaşında. Kuruluşundan bugüne kadar, işçi sınıfının mücadelesi, örgüt içinde çeşitli gelişmelere yol açtı. Yıllarca, üst yönetime hâkim olan "partilerüstü" politikaya karşı mücadele edildi. 1960'ta gelişen işçi hareketi, Türk-İş'in uzlaşmacı politikasına karşı DİSK alternatifini yarattı. Daha sonra 12 Mart koşullarında işçi haklarına yönelen saldırı karşısında sınıfın mücadelesi, 14'ler hareketini doğurdu. Sosyal demokrat sendikacıların oluşturdukları 14'ler hareketi Türk-İş için de muhalefeti geliştirdi.

12 Eylül otoriter kurumlaşması, işçi hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırırken, DİSK ve bağımsız sendikalar kapatıldı. Türk-İş serbest kalan tek konfederasyon oldu. Yasal zorunluluklar ve başka alternatif olmadığı için, sendikaları kapanan işçiler, Türk-İş'te toplandılar. 1983 yılında, sendikal faaliyetler serbest bırakılırken, Türk-İş'in önünde çözmesi gereken bir yığın sorun vardı.

Fakat Türk-İş, örgüt olarak çözüm-süzlük içerisindeydi. Başta yıllarca, konfederasyona partilerüstü uzlaşmacı bir politika hâkim olmuştu. İkincisi, sendika içi demokrasi işlemiyordu. Yönetim tabanını güvenini kaybetmişti. Üçüncüsü, işçiler 12 Eylül sonrasında kaybedilen haklardan örgütü sorumlu tutuyorlardı. 12 Eylül hükümetine bakan vermişti. Her geçen gün konfederasyon içinde huzursuzluk büyüyordu. 1984 yılında yapılan 13. Genel Kurul'da Şevket Yılmaz, 12 Eylül'de Çalışma Bakanı olan Sadık Şide ile görev yapamayacağını söylüyordu. Tabandaki huzursuzluk yönetim kademelerine de yansıyor. Bu olgu İstanbul Açık hava Tiyatrosu'nda yapılan bir

toplantı ile açığa çıkıyor, İzmir, Balıkesir, Eskişehir mitingleri ile devam ederek 14. Genel Kurul'da zirveye ulaşıyordu. Canlı bir kongre yaşandı. Özellikle DİSK üyesi işçilerin mücadelecı geleneği önemli rol oynadı. İşçi haklarındaki gerileme ve artan geçim sıkıntısı, işçi önderlerini uzlaşmacı politikaya karşı mücadelelerinde ikinci bir etkendi. Türk-İş yönetimi ise dönemin sorumluluğu açısından birbirlerini suçluyorlardı. Kongre delegeleri Türk-

İş'ten 12 Eylül'ün hesabını istiyorlardı.

Kongre sonrasında, Türk-İş bünyesinde yeni ve sancılı bir dönem başladı. Delegelerin iradesi, 1987 yılını eylem yılı olarak ilan etti. Bugün Türk-İş yönetimi geçmişin uzlaşmacılığı ile günün zorunlu mücadele koşulları arasında kalmış. Aşağıdan yukarıya doğru artan baskı, yönetimi mücadeleye zorluyor. Türk-İş 1987'de "evet" kampanyasıyla sahneye çıkıyor. □

CEVDET SELVİ

(Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı)

“Türk-İş mücadeleye vermedi”

Türk-İş, işçi hakları, sendikal haklar ve demokrasi konusunda yeterli bir mücadele vermedi. Bu nedenle gerçekten işçi sınıfının bir örgütü olarak daha aktif, daha ciddi, sorumluluklarını yerine getiren bir yapı oluşturmak zorundadır. Başka çaresi yok. En etkin eylem türlerini ortaya koymalıdır. Aksi halde Türk sendikacılığı mum gibi erimeye devam edecektir.

ERDAL DEMİRKAN

(Deri-İş Sendikası Beyoğlu Şube Başkanı)

“Laf değil, eylem”

Türk-İş, işçileri hep siyasetin dışında tuttu. Daha sonra da yükselen mücadeleye önderlik edemediği için DİSK kurulmuştur. Bugün de Türk-İş mücadeleye öncülük edemezse, kopuş ve yeni bir konfederasyon kaçınılmaz olacaktır. İşçi sınıfı artık sözde kalan kararlar değil, eylem istiyor.

HÜSEYİN ASLANTAŞ

(Deri işçisi)

“Sendikal demokrasi istiyoruz”

Kuruluşunda Türk-İş'e kimler uzmanlık etti, buna bakmak gerekir. Amerika'nın doğrultusunda kurulan bir konfederasyon. Bu konfederasyon neden kuruldu? Hükümetin amacı sendikaları kendi denetimi altında tutmaktı.

1980'den önce de sonra da Türk-İş, işçi sınıfına bir şey vermedi. 12 Eylül'le işçi hareketi bastırılarak, 1950'lerde olduğu gibi kapitalistlerin denetim altında tutabileceği tek konfede-

rasyona dönüştürüldü. 1986'dan sonra tabanın baskısıyla Türk-İş, “eylem yapıyor” gözüktü.

Türk-İş'i harekete geçirmek yine biz işçilere düşüyor. Ama bu, yalnızca deri işçisiyle, demiryolu işçisiyle olmaz. Diğer işkollarının da harekete geçmesi lazım.

Tabanın sesine kulak veren, sendikal demokrasinin olduğu bir konfederasyon istiyoruz.

NURİ DEMİRAL

(Deri işçisi)

“Yasalar zorlanacak”

Bu süreç içinde sınıfa önderlik edecek bir konfederasyon olmadı. DİSK de Türk-İş de işçi sınıfının kendi sınıfsal anlayışından hareket eden örgütler değildi. Türk-İş, hâkim sınıflar tarafından işçi sınıfının mücadelesini pasifize eden bir örgüt. İçerisindeki demokrat sendikalar yönetime gelemediler. Türk-İş'in işçi sınıfının mücadelesine bir şey verebileceğini sanmıyorum. Bugün sendikanın tüzüğüne bağlı kalınmaması gerek. İşçi sınıfının davasının önüne getirilen yasalar zorlanmalı. Değişik mücadele yöntemleri denenmeli.

“Türk-İş’e karşı tutumdan vazgeçelim”

Türk-İş’in yapmış olduğu büyük hizmetler var. Eksikleri de var. 1967’de Türk-İş’ten ayrılan sendikalar DISK’i kurdular. Türk-İş biraz daha tabana kulak verebilirdi. DISK’in kopmasıyla Türk-İş’in gücünde büyük bir sarsılma olmuştur. Dönem dönem karşılıklı suçlamalar olmuştur. Bu, işçi sınıfı hareketini büyük zaafa uğratmıştır.

Bugün Türk-İş yeni bir döneme girmiştir. Türk-İş’e bağlı kuruluşlar kendi içinde Türk-İş’e karşı tutumlardan vazgeçip, Türk-İş’i daha güçlü kılmak için, aktif ve etkili mücadeleye sokmak için, üzerine düşen görevi yapmalıdır.

Türk-İş yasaklarla ilgili mücadele başlatmıştır, buna devam etmelidir. Emeye saygı duymayan, alınterinin karşılığını vermeyen bu iktidara karşı mücadele etmelidir.

İBRAHİM ÖZTÜRK

(Hava-İş Sendikası Genel Başkanı)

“Geçmiş olumlu”

Türk-İş’in, 35 yıllık mücadelede oldukça olumlu bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Ancak demokrasi hak ve özgürlük mücadelesinde göstermiş olduğu mücadeleyi daha güçlü kılmaması gerekir.

Türk-İş’in, referandumda ‘evet’ kampanyasını hızlandırması gerekir. ILO’da da Türkiye’yi gündemde tutması uluslararası ilişkileri devam ettirmesi gerekir.

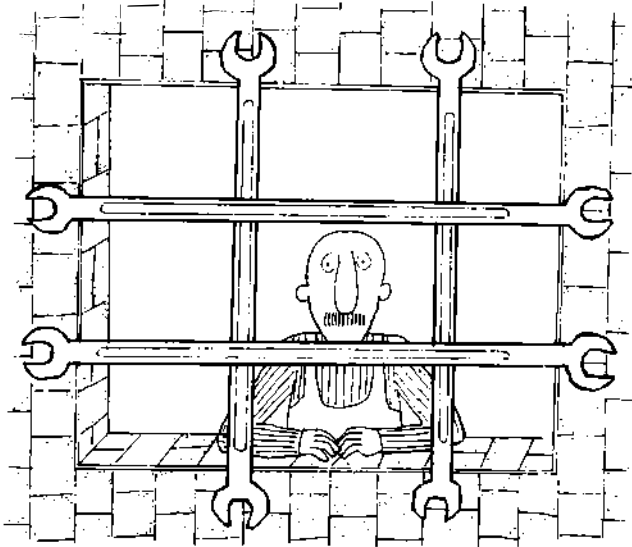
Lokavt, 1982 Anayasası’na sermaye lehine giren bir hükümdür. Anayasa maddesi değişmedikçe sermaye o maddede kullanılacaktır. Demokratik mücadelede, anayasanın lokavt maddesini değiştirecek siyasi kadrolar en kısa zamanda oluşturulmalı.

Sendikacı olmanın bedeli

12 Eylül 1980 sabahı evinden alınanlardan biri de Bağımsız Bank-İş Genel Sekreteri Atilla Aksel’di. Metris, Hasdal ve Davutpaşa’da olmak üzere 116gün gözaltında kaldı ve sorgulandı. “Bütün beraber alndığım sendikacı arkadaşlar gibi, ikişer kez işkenceden geçirildim” diyor.

ka kapatılıyor ve yöneticilerine 10 yıl 8 ay ceza veriliyordu.

Atilla Aksel, 1976 yılındaki bir yazıdan dolayı Bank-İş gazetesi Sorumlu Yazışları Müdürlüğü’nden de 1.5 yıl ceza aldı. Bunun dışında, ayrı bir davadan da 5 yıl hapis cezasına çarptırılan Atilla Aksel, toplam 17 yıl 2 aylık bir cezanın karşılığı olan 7 yıl

Tutuklandıktan sonra, Davutpaşa Cezaevi’ne konuldu. Oradan, bir süre sonra Maltepe’ye sevk edildi. 1. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı’nca, 1981 Haziran’ında sendikanın tüm yöneticileri hakkında TCK’nın 141/1 ve 141/5 maddelerine muhalefetten dava açıldı. 1982 Mart ayında sendi-

hapse yatarak, en son sevk edildiği Bursa Cezaevi’nden, 25 Temmuz 1987 tarihinde tahliye edildi.

Birçok cezaevinde doldurulan yedi yıllık hapis, 12 Eylül öncesinde sendikacılık yapmanın bedeli oluyordu.

ŞİRİN BECEREN

(Kristal-İş Paşabahçe Şube Başkanı)

“Türk-İş ne kadar mücadele etti?”

Türk-İş’i asıl 12 Eylül 1980’den sonra iyi değerlendirmek lazım. DISK’in faaliyetlerinin durdurulmasıyla Türk-İş’e önemli görevler düştü. İşçi hak ve özgürlüklerine nasıl baktı, ne kadar mücadele etti. ‘82 Anayasası’na ve yasalara evet deyip, bugün karşı çıkması bize göre çelişki.

DISK tabanının Türk-İş’e kaymasıyla

la Türk-İş ileri bir noktaya geldi. Ancak, bizim anladığımız demokratik kitle sendikacılığından çok uzaktır.

İşverenin sözleşmelere bir yaklaşımı var, Türk-İş’in yok. Her sendika kendi yağıyla kavruluyor. Kendi bildiği gibi mücadele ediyor. Toplusözleşmelerde ortak tavır alınsaydı, anayasada olmasına rağmen, işveren lokavt uygulayamazdı.

Grevler

12 Eylül 1980 yılında gerçekleştirilen ve askerlerin yönetime el koyması ile sonuçlanan eylemin başlıca amaçlarından birisi de ülkede endüstriyel ilişkilerin yeniden düzenlenmesi idi. 1961 Anayasası ile çalışan insanlara tanınan özgürlüklerin topluma bol geldiği ve ekonomik alanda olumsuz sonuçlar yarattığına inananlar, bu özgürlüklerin kısıtlanmasının gerekli olduğu savında birleşiyorlardı.

Bir inanç koalisyonunun simgesi, sömürüye karşı ortak bir savunma aracı olarak kabul edilen sendikalar, özünü yasalarda bulan toplu iş sözleşmesi ve grev hakları, tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi bizde de, 1963- 1980 yılları arasında, yakın toplum katlarında yaygınlaşması için son derece önemli kavramlar olarak politik sözcüğümüze girmişler ve toplumsal yaşamımızın vazgeçilmez birer parçası olmuşlardır.

Hiçbir topluma salt politik demokrasinin yetmediği bir gerçektir. Politik demokrasi, o toplumun kişilerine temel hak ve özgürlükleri kullanma hakkını tanıır. Bu temel hak ve özgürlüklerin yanı sıra ülkenin ekonomik yaşamına halkın katılımı kısıtlanıyor, ekonomik kararların alımına toplumun katılımı engelleniyor, başka bir deyişle, ekonomik kararların alınmasını birkaç kişi ya da ailenin eline bırakan engelleri ortadan kaldırıyorsa, o ülkede demokrasi tek kollu, çolak bir demokrasidir.

Gerçek anlamda demokrasi, bireyle-re politik ve ekonomik özgürlükler, güvenceler getirmek zorunda olan bir kurumdur. Ülkemizde, 1980 yılından bu yana, klasik demokrasinin verilerinden gereği gibi yararlanıldığı söylenemez. Toplum çolak bir demokratik anlayışın sarmalına kapılmış durumdadır. Bunun en somut ve en son örneklerinden biri de gittikçe yayılma eğilimi gösteren grevlerdir.

1983 yılında çıkarılan 2821 ve 2822 sayılı yasalar, sendika kurma ve toplu iş sözleşmesi, grev yapma haklarını düzenlerken çalışanların haklarını kabul eden değil, aksine bu hakları kısıtlayan bir yaklaşım içinde ele alınmıştır. Bu ya-

salar yolu ile sendikalar birer kâğıttan kaplana ve emekçilerin çıkarlarını korumadaki en etkin savaşım aracı olan grev hakkı da bir mayın tarlasına dönüştürülmüştür.

Bugün ülkeyi yönetmekle sorumlu olan hükümet, işçi hakları konusunda aykırı bir tutum içindedir. Bu tutum, özünü ünlü 24 Ocak kararlarında bulmakta ve ekonominin dizginlerinin belirli kişi ve ailelerin tekeline verilmesini amaçlamaktadır. 24 Ocak kararları diye anılan ekonomik önlemler ilk kez bizde uygulanmış değildir. Daha önce Amerika ve İngiltere'de sendikacılığın gücünü kırmak amacı ile sermaye sınıfı böyle bir politikanın arkasına sığınmak zorunda kalmıştı. Batılı sermaye sahiplerinin bu konuda bulduğu slogan da ilginçti: Demokrasi 'unioncracy' (sendika yönetiminin ve sendika gücünün halk yönetimi-ne ve halkın gücüne üstünlüğü anlamında kullanılıyor) yenik mi düşecektir? Özellikle İngiliz Başbakanı Thatcher'in öncülüğünü yaptığı bu akım, bugün İngiltere'de sendikaları gerçekten köşeye sıkıştırmış ve sendika gücünü etkisizleştirmek yolunda ciddi savaşım vermiş ve başarılı da olmuştur.

Aynı yöntem ülkemizde de uygulanmaktadır. Yasaların etkisizleştirdiği sendikalarından işçileri uzak tutmak için, hükümet ilginç önlemler almaktadır. Bunlardan ilki sözleşmeli personel uygulamasıdır. Çalışana daha yüksek ücret kandırmacası ile birer yıllık sözleşmelerle işçilerin sendikalara üye olmaları önlenmeye çalışılmaktadır. İkincisi, devlet kurumlarının ve yerel yönetimlerin sorumluluğunda olan baraj yapımından, beldelerin temizlenmesine kadar olan bir sürü işi özel kişi ya da kurumlar eli ile yaptırma yoluna yönelerek kamu sektöründe sendikali işçi oranını azaltma olgusu gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle kamu sektöründe çalışan işçi ve sendika üyesi sayısında, 1980 öncesine oranla, ciddi azalmalar olmuştur. Üçüncü olarak, hükümet çıkardığı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası ile işyerlerinde çıkarı altında çalıştırılacak olanların grev hakkı grev kırıncısı olarak çalıştırılabilme olanağını işverenlere sağlamıştır.

Dördüncü olarak, hükümet, 29 Eylül 1986 tarihli genelgesi ile kamu kuruluşlarında sendikali işçilere verilen ücret artışlarını aynen sendikasız işçilere verilmesini kabul etmiş ve böylece sendikalaşma olayında caydırıcı bir görevi yerine getirmeye çalışmıştır.

Bu konuda verilecek son ve en güzel örnek, 24 Ocak kararlarının sorumlularından olan Başbakan'ın Seydişehir grevi nedeni ile söylediği, "tesisler zaten zarar etmektedir, kapatırım" sözleridir. Bir zamanların ünlü bir sıkıyönetim komutanını anımsatan bu konuşma biçimi, bir Başbakan'a hiç de yakışmayan türden sözcüklerle söylenerek işçilere hangi gözle bakıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bu aykırı tutuma karşın sendikalarımızın ve sendika üyesi işçilerin davranışı gelecek için umut vericidir. Sendikalar ve üyeleri, endüstriyel ilişkileri sertleştiren, ilişkileri keskinleştiren bu tutum karşısında haklarına giderek sahip çıkma bilincine ulaşmaya başlamışlardır. Sendikalarımız ve üyeleri, sonunda 24 Ocak kararları ve 12 Eylül anlayışının kendilerine kurduğu tuzakları kavramışlardır. Kâğıttan kaplamanın damarlarında özsu yürümeye başlamış ve haksızlığa karşı gelinme sürecine girilmiştir. Petrol-İş Sendikası'nın yayınladığı '86 Petrol-İş yıllığında verilen rakamlar bu sonucu doğrulamaktadır. Greve katılan işçi sayısı 1984'te 561, 1986'da 8.286 olurken, 1987'nin ilk yarısında bu sayı 20 bine ulaşmıştır. Ayrıca DDY, Etibank, Karadeniz Bakır İşletmeleri, Deri-İş kolu gibi bazı işkollarında da 57 bin işçiyi kapsayan grev kararı alınmıştır!

Gittikçe yoksullaşan, geleceğe güvenini yitiren emekçilerin daha uzun yıllar suskun bırakılabileceğini sanmak büyük bir yanılgıdır. Kırık-dökük de olsa, grev yolu, emekçilerin beklentilerini, umutsuzluklarını sergileyebilecekleri ve gidebilecekleri tek yoldur.

Hükümet, işçi hakları konusundaki bu aykırı tutumunu sürdürdükçe, grevler azalmayacak aksine dalga dalga genişleyecektir. □

"Nomenklatura"'nın ayrıcalıkları partide tartışılıyor

Gorbaçov'un Merkez Komitesi'nde toplumsal çelişmelere değinmesinden sonra, parti ve devlet görevlilerinin ayrıcalıkları parti içi tartışma gündemine girdi. Sovyet kaynaklarının 2000'e Doğru'ya verdiği bilgilere göre, bu tartışma 1988 yılı Haziran ayındaki parti konferansında yürürlüğe konacak "parti reformunun" içeriğini etkileyecek. Konferansta dramatik kararlar bekleniyor.

Sovyet kaynaklarının 2000'e Doğru'ya verdiği bilgiye göre, "nomenklatura" diye anılan parti ve devlet görevlileri zümresinin ayrıcalıkları SBKP içinde tartışılıyor.

"Toplumdaki katman ve gruplar arasındaki çelişmelerin dinamiği"

SBKP Genel Sekreteri Gorbaçov'un bu yılın başında, 27-28 Ocak günleri toplanan SBKP Merkez Komitesi'nde yaptığı konuşma, bu tartışmanın işaretlerini vermek teydi. Sovyet lideri Merkez Komitesi'nde Sovyet toplumu içindeki "çelişmelerin" şematik bir tavırla inkâr edilmesini eleştiriyordu. Ayrıca "toplumdaki çeşitli katman ve grupların farklı çıkarlarından gelen dinamiğe" değiniyordu. Bu konuşma gözönünde tutulursa, parti içinde ayrıcalıklar üzerine tartışma açılması, beklenen bir gelişme olarak değerlendiriliyor.

Bildirildiğine göre, Gorbaçov bu tartışmayla 28 Haziran 1988'de toplanacak 19. Parti Konferansı'nın gündemini de belirliyor. Konferansta, kapsamlı bir "parti reformu"nun yürürlüğe konması ve 28. Parti Kongresi'ne böyle bir platformda gidilmesi düşünüldü.

Kritik adım

Yorumcular, ayrıcalıkları sorun yapmakla, Gorbaçov'un en kritik adımı

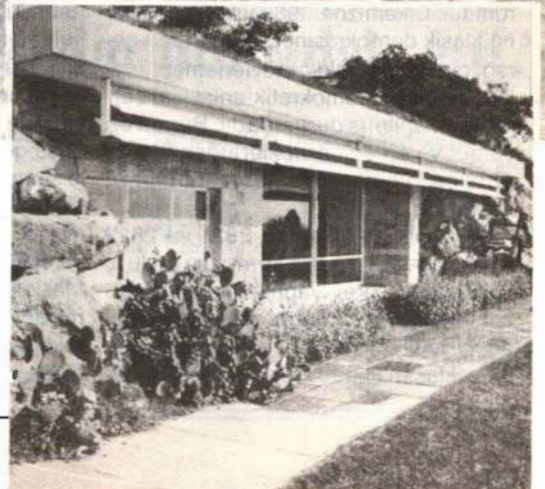
attığını belirtiyorlar. Sovyetler Birliği'nde 1985 Nisan'ında açılan yeni dönem

min ilk iki yılında "glasnost" (açıklık) politikası, "prestroyka"ya (yeniden ya-

NOMENKLATURANIN AV PARTİLERİ

Leonid Brejnev döneminde Sovyet "nomenklatura"sı en parlak günlerini yaşadı. Yönetici sınıfın tipik özelliklerini taşıyan Brejnev ve çevresi, av partisinden sonra akşam yemeğinde çevrilecek ge-yikleri denetliyorlar (üstte), yanda ise Brejnev'in lüks "daça"sı.

pılanma) ağır bastı. 1987 Haziran sonunda ise kapsamlı bir ekonomik reform paketi, önce Merkez Komitesi'nden, sonra Yüksek Sovyet'ten geçti. Şimdi gündemde gene "demokratlaşma" var. Bu kez, partinin demokratikleşmesi için kritik sorunlara giriliyor.

Gorbaçov, yılbaşındaki Merkez Komitesi konuşmasında, Soyet toplumu içindeki "bunalım belirtilerinin tehlikeli bir biçimde artışının zamanında ve tüm boyutlarıyla değerlendirilmediğinden" yakınıyordu. Ekonomi, çok daha önceden bir "tıkanma" içine girmişti ve "sosyalizme yabancı unsurlar" çeşitli alanlarda boy vermişti.

Bilindiği üzere, Sovyetler Birliği'ne Mao Zedung'un yönelttiği eleştiriler, daha 1960'lı yıllardan itibaren bu olgulara değinmekteydi. Marksist tahliller, Sovyetler Birliği'nde toplumsal gelişmenin tıkanmasını ve hegemonyacı faaliyetleri, sınıflaşma olgusu temelinde açıklıyordu. Biriken sorunların ağırlığı, Gorbaçov'un cesaretini ve radikalizmini de kırbaçladı. Gelişme içinde 1960'larda Mao Zedung ile başlayan eleştirilerin adım adım keşfedildiği de gözlemleniyor.

"Anti-Sovyetizm" Kremlin'in doruğunda

Sovyetler Birliği'nde parti ve devlet kadrolarına toplumdaki farklı bazı ola-

naklar tanınması, daha Lenin zamanındaki "iç savaş" yıllarına (1917-1921) kadar uzanıyor. Bu olanaklara Stalin döneminde yenilerinin eklendiği de biliniyor. Ne var ki sınıfsal farklılaşma düzeyinde olmayan bu ayrıcalıklar, Mao Zedung'un ve bu arada Saharov'un tahliline göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmeler içinde birbirine zıt sınıfların oluşması kertesine sıçramıştı. Birçok teorisyen, bu olguya bakarak Sovyet toplumunda emekçileri ezen ve dışa karşı yayılcı bir hâkim sınıfın oluştuğu sonucuna varmışlardı. Çekoslovakya'nın işgali, 1975-1980 yılları arasındaki Sovyet yayılcılığı ve en son Afganistan'ın işgali, Sovyetler Birliği'ndeki uzlaşmaz sınıf çelişmelerinin dış belirtileri olarak saptanmıştı.

Gorbaçov yönetiminin sınıfsal kutuplaşmaları reformlar yoluyla nasıl ortadan kaldırılabilirdiği büyük soru işaretlerine yol açıyor. Bununla birlikte problemin bizzat Sovyet yöneticileri tarafından ortaya konması bile olağüstü bir önem taşıyor. 1970'ler ve 1980'ler boyunca, Sovyetler Birliği'ni "sosyalist sistemin önderi" olarak görenlerin, "anti-Sovyetizm" diye suçladığı teorik kabuller, bu kez Kremlin'in doruğunda boy vermekte. Bu teorik fizizlenmelerin, "Lenizmin canlanması" olarak adlandırılması, Sovyetler Birliği'ni örnek alan çevrelerde teorik bir kargaşalığa da yol açıyor.

"Leninci sadeliğe dönüş"

2000'e Doğru'ya bildirildiğine göre, Sovyet partisinin Gorbaçov reformlarını hararetle destekleyen "30-40 yaşlarındaki yeni emekçi aydınlar" kesimi, olup bitenlere kesinlikle "ikinci bir devrim" ve "Leninizmin yeniden canlanması" gözüyle bakmakta. Bu kesimin sözcüleri, 1917 Devrimi'nin çok geri bir ülkede meydana geldiğine dikkat çekerek, "Şimdiye kadar, bu geriliği ancak telafi edebildik, ama ödediğimiz bedel de muazzam oldu" diyorlar. Gorbaçov taraftarlarına göre, en temel kalkınma sorunlarını çözmek için, Stalin döneminde, kültürel bir devlet mekanizmasının emredici rolüne ağırlık vermek gerekti. Yukarıdan aşağı müthiş bir zor uygulaması içinde, Mao'nun "halk içindeki çelişmelerin yanlış ele alınması" dediği türden, büyük hatalar da işlendi. Demokrasi aşındı, hatta çok büyük trajediler meydana geldi.

Sovyet kaynaklarından alınan bilgilere göre, Lenin'in görüş çeşitliliği taşıyan parti uygulamasının yerini, 1930'larda görüş farklılığına tahammül edemeyen bir disiplin aldı. Bunun üzerine, ideolojik sorunlar mahkemelerde çözülmeye başlandı. Bu "aydın kesim", Buharin'in yanı sıra, teorik fikirleri çok daha yanlış sayılan Troçki'ye ve diğer "sol" muhalefet mensuplarına 1937 duruşmalarında yöneltilen suçlamaların yanlışlığının da ergeç açıklanacağına inanmakta. Ama en azından, Stalin'in ve çevresinin, kendi yaşantılarında sadelikten, alçakgönüllülüğünden sapmayan bir katıllıkları vardı. Oysa Brejnev döneminde ve özellikle son on yılda, toplumun hayatîyetinin tümüyle donması olayı, yönetici zümrenin eşi görülmedik yozlaşması, mevki düşkünlüğü ve yiyiciliği eşliğinde cereyan etti.

"30-40 yaşlarındaki yeni emekçi aydınlar" kesimine göre, reformlar aslında 1960'larda başlatılmalıydı; 20-25 yıl, boşuna kaybedilmişti. Sovyet gazetecileriyle yaptığı bir sohbet, "Demokrasinin ne demek olduğunu unuttuk; demokratik diyalogun ne demek olduğunu unuttuk; farklı fikirleri sakın bir şekilde dinleyip, aynı sükûnetle cevap vermeyi unuttuk; bize yardım edin" diyordu Gorbaçov. Bu anlayışın parti içinde hâkim kılınması için, şimdi esaslı bir parti reformu zorunluydu. Ekonomik reformlara, Lenin'in sosyalizm koşullarında meta ekonomisi hakkındaki öngörülerini yol göstermişti. Parti reformu ise "Leninci sadeliğe dönüş" üzerinde yoğunlaşacaktı.

Zaten bütün bunlar, şimdiden, 1987 ve 1988 yıllarının "parti içi eğitim"inin başlıca konularını oluşturuyordu.

MADALYONUN ÖBÜR YÜZÜ Yönetici sınıfın görkemli yaşantısından halka kalan ise ekmeği kuyrukta bekleyerek almaktı.

BREZİLYA: Dış borç çıkmazında.

CENEVRE

UNCTAD YEDİNCİ TOPLANTISI

Üçüncü Dünya'nın darboğazı

Gündemin başlıca maddeleri, uluslararası ticaret, dış borçlar, hammadde fiyatları ve Kuzey ülkelerinde gelişen korumacılık eğilimleri. Gelişmiş ülkeler ortak kararlar alma konusunda isteksiz.

Dört yıl önce Belgrat'ta yapılan altıncı UNCTAD toplantısında oturumların yaklaşık bir ay sürmesine rağmen doğru dürüst bir nihai bildirge bile yayınlanamadı. ABD bildirgeyi imzalamaktan kaçındı. Üçüncü Dünya ülkelerinin talepleriyle, gelişmiş kapitalist ülkelerin politikaları arasındaki çelişmenin keskinleştiği görülmüyordu. Dünya ekonomik krizi, gelişmiş kapitalist ülkelerin Üçüncü Dün-

ya'nın istekleri karşısında uzlaşmaz bir tutum almalarını getiriyordu.

UNCTAD'ın yedinci toplantısı eski konferansların yarattığı yankıyı da yaratamadı. Toplantının düzenlenebilmesi, UNCTAD sekreterliği, konferans salt bir tartışma toplantısı biçiminde sınırlayarak, oylama ve kararlar almak yerine, yalnızca temel görüşlerin formüle edilmesini önererek toplantının yapılmasını sağladı. Gelişmiş

Kuzey ülkeleri dünya ticaretinin sorunlarını böyle bir forumda tahlil etmek ve ortak çözümler aramak konusunda isteksizlerdi. Çünkü toplantının çoğunluğunu bağlantısız ülkeler oluşturuyordu ve herkes eşit oy hakkına sahipti.

En büyük sorun dış borçlar

Güney ülkelerinin en büyük sorunu dış borçlar. Uygulanan istikrar önlemlerine rağmen Üçüncü Dünya'nın borçları rekor düzeyde. Kimi iktisatçı ve bankerler, bunun dünya sermaye piyasalarını umulmadık krizlere sürükleyebileceğini savunuyorlar. Dış borç yükünü daha da yakıcılaştıran, 1984 yılından beri sermaye hareketlerinin yön değiştirmiş olması. Artık Üçüncü Dünya ülkeleri net sermaye ihracatçısı haline gelmişler. Latin Amerika ülkeleri 1982 ile 1984 yılları arasında kapitalist merkezlerdeki bankalara yüz milyar dolar ödediler. 1986 yılında az gelişmiş ülkelerin Batılı bankalara yaptığı ödemeler, aynı yılda aldıklarından 5.4 milyar dolar daha fazlaydı. Birçok ülke, borçlarını fiilen ödeyemez durumda. Bu olgu karşısında gelişmiş ülkelerdeki esas eğilim, kapsamlı çözümler aramak yerine, bankalarını ba-

ROBERT MUGABE

“Serbest ticaret bize karşı”

UNCTAD toplantısında Hollanda Ekonomik İşler Devlet Sekreteri Yvonne van Rooy'un, Üçüncü Dünya ülkelerinde özel girişimciliğin ekonomik gelişmenin motoru olması gerektiği yolundaki konuşmasına, 120 bağlantısız ülkenin sözcülüğünü yapmakta olan Zimbabwe Başbakanı Robert Mugabe sert tepki gösterdi. Mugabe'nin konuşmasından bazı bölümleri aktarıyoruz.

“**B**izim ideolojimiz açısından bakarsak, inancım o ki, doğal kaynaklar hangi topluma ait olurlarsa olsunlar, öncelik bize doğanın sunduğu zenginliklerdir. İster madenler, ister toprağın kendisi, ya da üstünde uçan kuşlar, bunlar toplumun tümünün malıdır, bize, hepimize aittirler. Eğer kişi bu kaynaklara kendi adına el koyarsa bu, başkalarının bu kaynaklardan yararlanma hakkının yadsınmasıdır. Diğer tüm ideolojiler orman yasalarına dayanırlar: İlk gelen çorba içi. O zaman zenginlerin borusu öter, yoksullar da kaybederler. Biz buna inanmıyoruz. Zenginliklerimizin eşitlik içinde bölüşümünden yanayız.

“UNCTAD'da, siyasal sistemlerin dayandığı ahlaki temelleri bir yana bırakmak gerektiğine inanıyoruz. Ama kapitalist ülkeler de, İngiltere, ABD, Hollanda, Zimbabwe'nin başka bir yol izlediğini kabul etmek zorundadırlar. Ülkelerin ideolojileri

tartışma konusu yapılmamalıdır. Biri bana ülkemi nasıl yönetmem gerektiğini söylemeye başlayınca bundan rahatsız oluyorum.

“Biz sahneye yeni çıkmış genç milletler olarak şiddetle reddedilmesi gereken sömürgecilik ve emperyalizm konusunda duyarlıyız. Hâlâ omuzlarımızda ekonomilerimizi uyarlama, inşa ve sosyo-ekonomik reformları gerçekleştirme yükünü taşıyoruz. Öte yandan hammaddelerimizi sunduğumuz dünya piyasası tümüyle bizim yakın geçmişimizde sömürgeci hakimlerimiz olan ülkelerin elinde, onlar tarafından yönlendiriliyor.

“Batılı ülkeler ürünlerimizi olağanüstü ucuz fiyatlardan satın alıyorlar. Katlanmak zorunda olduğumuz üretim maliyetleri dikkate alınmıyor... Kalkınmamız için teknolojiye, sermaye malları yatırımlarına ihtiyacımız var. Biz, enflasyonla şişirilmiş yüksek fiyatlar ödüyoruz. Bizim üretim maliyetlerimiz ödenmiyor ama,

ROBERT MUGABE.
ZİMBABWE BAŞBAKANI
120 bağlantısız ülkenin sözcüsü

ödediğimiz fiyatlarda bu maliyetler dikkate alınmıyor. Bu nedenle hammaddede piyasalarında fiyatların istikrara kavuşturulmasına hayati bir önem veriyoruz.

“Kendi çıkarlarına uygun olduğu için statükoyu korumak isteyen ülkelerin var olduğunun bilincindeyiz. Onlar arz ve talep güçlerinin serbestçe hareketinden yana. Ama bu güçlerin kendisinde bir yanlışlık var. Bunlar hep bir yönde, onların yönünde ilerliyor, bize karşı ilerliyor. Bu nedenle biz de şöyle diyoruz: Piyasa mekanizması bizim çıkarlarımızla çalışmaktadır, düşmanca ve antipatiktir. Hammaddede fiyatlarının istikrarı için yapay mekanizmaların inşası gerekmektedir. Bu nedenle Temel Maddeler Birleşik Programı Fonu'nun gerçekleştirilmesi yönündeki Sovyet önerisinden memnunluk duyuyoruz. Bu önerinin, temel maddeler anlaşmasını imzalamış olan ABD'yi de fonu hayata geçirme yönünde cesaretlendirmesini ümit ediyoruz.”

tık borçlara karşı daha korumalı duruma getirmek için önlemler almak ve borç tahsil biçimlerini değiştirmek yönünde. Birçok banka, alacağını tahvil veya hisse senedine dönüştürüyor. Bunlar, borçlu ülkede yatırım yapmak isteyen sermaye gruplarına satılarak ve yerli para cinsinden tahsil edilerek yatırım masraflarının karşılanmasında kullanılıyor.

Sermaye akışını teşvik etmek ve güvence sağlama amacı güden bir başka uygulama ise, IMF çerçevesinde oluşturulan Çokyanlı Yatırım Garantisi Kuruluşu (MİGA). MİGA yabancı sermayeyi politik rizikolara karşı sigorta ederek, sermaye akışını özendirme amaçlıdır.

Afrika ülkelerinin durumu çok da-

ha kritik. Haziran başında Venedik'te bir araya gelen Batılı liderler, Afrika'nın en yoksul ülkelerine yardımı biraz daha artırma kararı aldılar. Ayrıca bu ülkelerin, sekiz milyar dolarlık dış borcunu silmek zorunda kaldılar.

Hammaddede fiyatlarında sürekli düşüş

Hammaddelerin 1987 fiyatları, 1984 yılı fiyatlarından ortalama yüzde 30 daha düşük. Sözkonusu piyasalarda 1930'lu yıllardan bu yana en düşük fiyat düzeyi hüküm sürüyor. Uzmanlarca yapılan hesaplar da, az gelişmiş ülkelerin fiyat düşüşleri nedeniyle ihracat gelirlerindeki kaybın, son dört yıl-

da 40 milyar dolara ulaştığını gösteriyor.

1976 yılında Nairobi'de yapılan UNCTAD dördüncü toplantısında kurumun sekreterliği, temel madde fiyatlarındaki istikrarsızlığı gidermek amacıyla, bir ortak fon oluşturmayı hedefleyen ‘Temel Maddeler Birleşik Programı’ni sunmuştu. Ortak fon sayesinde tampon stoklar ve ihrac kotaları türünden araçlar kullanılarak, fiyat istikrarsızlığını önlemeye yönelik temel madde birlikleri finanse edilecekti. Üretici ve tüketicilerin piyasaya müdahale olanaklarının artırılması amaçlanıyordu.

Ancak birçok gelişmiş ülke, bu arada ABD ve SSCB, bugüne kadar fon için bir katkıda bulunmadılar. Pratikte

ortak fon sağlanamadı. Yedinci son toplantıda Sovyetler Birliği'nin, ortak fonu destekleyeceğini bildirmesi bu alanda yeni bir adım atma olanağını gündeme getiriyor.

Ama sorun yine de çözümsüz gözükyor. Temel madde fiyatlarında bugünün sorunu istikrarsızlıklar değil. Hammadde fiyatlarında yılda ortalama yüzde 15'lik bir düşüş gözleniyor. Ticaret hadleri az gelişmiş ülkelerin aleyhine seyrediyor. Fiyat istikrarını hedefleyen önlemlerin ise bu eğilimi tersine çevirme gücü yok.

Ortak Pazar çerçevesinde geliştirilen ihracat gelirlerini istikrara kavuşturmayı hedefleyen (STABEX) uygulama ve IMF'nin Telaflı Edici Finansman uygulaması ise, Üçüncü Dünya ülkeleri için dişe dokunur olmaktan çok uzak. Söz konusu uygulamalar aracılığıyla 1980'den bu yana Üçüncü Dünya'ya aktarılan yılda ortalama 1.4 milyar dolar, ihracat gelirlerindeki düşüş ise yılda ortalama 9 milyar dolar.

Reformlar tükeniyor mu?

UNCTAD toplantısının, 1983 yılında Belgrad'ta başarısızlık ile sonuçlanmasından sonra ikinci bir umutsuzluk havasında başlayıp, sürmesi, dünya çapındaki sağa savrulmanın, ekonomik krize karşı piyasacı çözüm önerilerini öne çıkarmanın bir sonucu olduğu kadar, beki de mevcut dünya sistemi ve güç ilişkileri çerçevesinde reformcu alternatiflerde bir tükenmenin ifadesiydi. Son onbeş yıldaki değişimi Paris'teki OECD Kalkınma Merkezi Başkanı Louis Emmerij, konferans öncesi kaleme aldığı yazıda şöyle dile getiriyor: "Düşüncelerin, duyguların, politik inançların değişebilirliğindeki hız ve mutlaklık benim için her zaman tükenmez bir şaşırma kaynağı olmuştur. Ama 1980'lerden beri ilginçliğini kaybetti bu tür şeyler. Şaşkınlık yerini tedirginliğe bıraktı. Bazen, ama kuşkusuz her zaman değil, ancak aptallar eski düşüncelerini değiştirmeyizler. Ama rüzgar ne yönde esiyorsa, o yönde eğilenler her zaman yüzeysel oportünistlerdir. Henüz birkaç yıl önce çoğu kişi devletin rolünün, planlamanın, gelirin ulusal ve uluslararası yeniden bölüşümünün önemine inanırken, bugün özel sektör, bireysel inisiyatif ve ekonomik büyüme yönünde tek yönlü bir trafik almış başını gidiyor. Üstelik ortada elle tutulur sonuçlar da yok... Şimdi her şeye kısa ve uzun dönem, yönlendirme ve tutarlı siyasetin kokusu bulaşmışsa o hemen silinip atılıyor." (Groene Amsterdammer, 8 Temmuz) Ancak Batı'da bazı sosyal

AFRİKA/SOMALİ
Silinen borç, sorunu çözecek mi?

GÜNEYİN SEFALETİ
Kuzey'in refahı uğruna.

demokrat çevrelerde savunulan, krize karşı ortak genişlemeci programlar ve bunun Üçüncü Dünya ülkelerine bir tür Marshall yardımı benzeri fon aktarımlarıyla birlikte yürütülmesi önerileri, iktidarlar nezdinde pek itibar görmüyor. Bir yandan kapitalist merkezler arasındaki iktisadi rekabet ve

çatışmanın artması, bir yandan karşılanan sorunların kaynağının bir eksik tüketim sorunu olmaması, gerek ülkelerin kendi içinde gerekse uluslararası planda uzlaşmacı çözümlerin hayata geçirilmesini önüyor.

MEHMET AKINCI

Bir kitabın
başına gelebilecek
en kötü şey,
hiç okurunun
olmamasıdır.

Bir okurun
başına gelebilecek
“en iyi” şeyse
o hiç okunmamış
kitabı bulup
okumak.

A B C K İ T A P K U L Ü B Ü “e n i y i” yi sunuyor.

Kitap sevgisini
dostluğa dönüştürecek
bir “o r t a m”.

...Ve, **Uzman** bir Kitap Kulübü.

Kitap Kulübü

Ayrıntılı bilgi ve broşür için:
ABC KİTAP KULÜBÜ P.K. 541 Beyoğlu / İSTANBUL

Üniversite: Sorunlar yumağı

Prof. İlhan Kayer: "Türk-İslam sentezcilerinin, rektör seçiminde dışarda kalması sevindirici"

Prof. Cem'i Demiroğlu: "1402'ye söyleyeceğim bir söz yok." Prof. Rona Aybay: "Üniversite sayısı artırılarak, kalitesiz yüksekokul düzeyine indirildi."

1 933 Mayıs'ının son günü Türkiye Cumhuriyeti, Darülfünun'u resmen feshetti. Maarif vekili Reşit Galip, İstanbul Üniversitesi'ni kurmakla görevliken, Nazi Almanyası'nda bilim adamları, sosyalist, Musevi suçlamalarıyla üniversitelerden atılıyordu.

1933'ün 1 Ağustos'unda İstanbul Üniversitesi kurulurken, Almanya'dan kaçak gelmiş, bilim adamına da kapıları açıyordu. Malche, Schwartz, Nis-

sen, Röpke, Neumark, Spitzer, Curt Kosswig... 1940'ların sonuna dek hukuk, tıp, ekonomi, arkeoloji, güzel sanatlar alanında önemli hizmetlerde bulundular.

Elli yıl sonra aynı üniversite, 1402'ye dayanarak demokrat, özgür düşünceden yana yetmiş bilim adamının işine son veriyordu.

Bugünkü üniversiteler, eğitimde bilimsellik yönünden yeterli düzeyde miydi? Yoksa birçok kişinin ortak kanıda

Üniversitelerde düzenlemeler

1934' te çıkan 2467 sayılı kanuna göre, İstanbul Üniversitesi'nin tüzel ve özerk kişiliği yoktu.

13 Haziran 1946'da, 4936 sayılı kanunla üniversiteye özerklik verildi. 1961 Anayasası'nın 120. maddesiyle üniversiteye geniş özerklik tanındı. 12 Mart'ta, 1488 sayılı yasayla, önceki hakları iptal edildi.

5 Kasım 1981'de YÖK oluşturuldu... 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'yla üniversitesinden atılan 70, istifa eden 500 bilim adamı. □

olduğu gibi 40 yıl geriye mi dönülmüştü?

1402'likler kayıp mı, değil mi?

İstanbul Üniversitesi Rektörü Cem'i Demiroğlu, "1402 sayılı kanuna söyleyeceğim bir söz yok. İstanbul Üniversitesi büyük bir kayba uğramadı" derken İTÜ yeni rektörü Prof. İlhan Kayer, "1402'liklerin durumu, üniversitelerimiz için bir yaradır. Üniversitelerimiz çok şey yitirmiştir. Nasıl çözümleneceği politik bir mesele oldu. Giden hocalarımızın yerine yenisi gelmiyor.

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU

"Üniversite dediğin az-öz olmalı"

Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 1934'te Türkiye'ye gelip, medeni hukuk doçenti olarak Atatürk'ün kurduğu üniversitede çalıştı. 1946'da özerk hukuk fakültesi'nin ilk dekanı oldu. Velidedeoğlu üniversitelerin getirdiği tüm aşamaların tanığı.

"Tek örnek eğitim sistemine karşıyım."

Atatürk, darülfünundan üniversiteye geçmeyi bir çağdaşlık adımı kabul ediyordu. Çünkü, İstanbul Darülfünunu, görevini çağdaş cumhuriyete ayarlayabilecek durumda değildi. Yeni yöntem, yeni ışık, yeni aşı getirmek gerekiyordu. Hitler Alman-

yası'ndan kaçan bilim adamlarına öneriler yapıldı. Onlar da kabul etti. Bu bilim adamları, yalnız Yahudi asıllı değildi. Genel kanıya karşın içlerinde sosyalistler çoğunluktaydı. Örneğin: Gerhard Kessler, Röpke... Bunlar, Hitler'e karşı savaşmışlardı. Böylece her yanda deneysel bilimler, Avrupa yöntemlerine göre okutulmaya, geliştirilmeye ve üniversite kitaplıkları bu yönde zenginleşmeye başladı. Eski bir öğretim üyesi olarak şunu belirtirim ki bilim her şeyden önce bir yöntem sorunudur. Eğer, çağdaş ve bilimsel yöntemler uygulanmazsa, bilim belleğe yığılırsa, tasnifi yapılmamış bir kitaplık gibi olur, aradığınızı bulamadığınız. Eğer bugün Avrupa düzeyinde elemanlar varsa, o dönemin yetiştirdiği kişilerdir bunlar.

Ben, çok üniversite sistemine karşıyım. Az-öz olmalı. Kitaplıklarıyla, laboratuvarıyla, hastanesiyle tam, mükemmel beş-altı üniversite, bugün kurulan 28 üniversiteden daha yararlı olur ülkeye. Ayrıca bir merkezden yönetilen tek örnek eğitim sistemine de karşıyım. □

PROF. İSMET GİRİTLİ:
"YÖK'ün bir olumsuzluğu yok"

PROF. RONA AYBAY,
YÖK'ün hışmına uğrayanlardan.

PROF. DR. CEM'İ DEMİROĞLU,
Rektörlüğü sürenlerden, YÖK'ü savunuyor.

PROF. İLHAN KAYER:
"Türk-İslam sentezcilerinin girmemesi iyi oldu"

Bu, YÖK'ün kendi sisteminin aksaklıklarından olabilir. Bunları düzeltmenin yolları vardır. Elimizden gelen çabayı göstereceğiz" diyordu. İstanbul Üniversitesi Basın Yüksek Okulu Müdürü Prof. İsmet Giritli ise, "1402 Sıkıyönetim Kanunu, YÖK'le ilgisi yok.

YÖK'ün uzaklaştırdığı bir tek öğretim üyesi yok. Ben müşahade etmedim" demekteydi. 1402'liklerden Prof. Rona Aybay da "Biraz derinine inilirse, ege-men güçlerin bilim istemedikleri ortaya çıkar. Türkiye'yi yönetenlerin bilime, bilim adamına ihtiyacı yok" düşüncesindeydi.

Eğitim düzeyi ne durumda?

Prof. İsmet Giritli ve Prof. Cem'i Demiroğlu, YÖK'ün bilimsel özerklik bakımından herhangi bir olumsuzluk taşımadığı kanısındalar. Prof. Giritli, "Bilimsel özerklikle, idari özerkliği ayırmak gerektiği" görüşünde. Rektör İlhan Kayser, "1402'yi oluşturan sistem, YÖK'ü de tepeden inme oluşturdu. Bunun eleştirisi sistem içinde rahatlıkla yapılabilir" derken, Prof. Rona Aybay, "YÖK, büyük tahribat getirmiştir. Oyle büyük yıkım getirdi ki, sanki YÖK'ten önce üniversitelerimiz çok iyiymiş gibi görünmeye başladı. 12

Eylül, üniversiteyi, aslında kurbanı olduğu terörün sorumlusu görüp, öyle muamele etti. Bilime karşı saygıyla bağdaşmayan bir yaklaşıma girmiştir. 12 Eylül'le, yeşeren üniversite yaşamı kökünden silinip atılmıştır" diyordu.

Prof. Giritli "1933 reformuyla kıyaslanırsa, eğitimde çok büyük mesafe alınmıştır. Prof. Demiroğlu da "Üniversitemizde herkes bilimsel yönden istediği bir şekilde çalışır, araştırmasını yapar, dersini verir" diyerek görüş belirtirken, İTÜ Rektörü Prof. Kayser, "Üniversitelerimiz amaçlanan ileriliğe varamadı. Bir ülke, uygarlık ve demokrasi bakımından neredeyse, üniversitelerde oradadır. Türkiye gelişip ilerlerken üniversitelerin geri kalması düşünülemez" diyordu.

Bu kadar üniversiteye gerek var mı?

Prof. Rona Aybay "Üniversitelerin artırılarak kalitesiz yüksek okul düzeyine indirildiğini" belirterek, Prof. Demiroğlu, "Türkiye'nin bol parası olsa üniversite sayısını daha da artırırız. Bugün için 28 üniversite azdır. Kurmakta fayda vardır" diyordu. İTÜ Rektörü Prof. Kayser, üniversite sayısının artırılmasının eğitim düzeyinin düşmesi tehlikesini getirdiğini belirterek, "Akademik personel rejimini bir kez daha düşünerek, özel bir yere koyarak halledilmesi gerekiyor" derken, Prof. Giritli, "Üniversitelerin artırılması çok yerinde bir uygulama" diyerek fikirlerini özetliyordu.

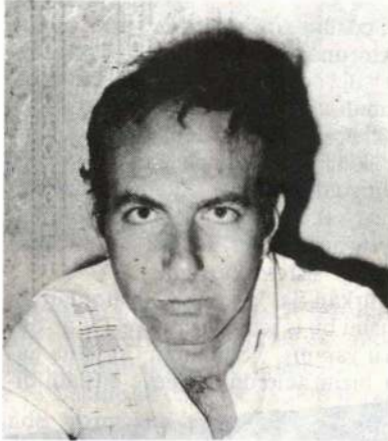
İTÜ Rektörü İlhan Kayser, Türk-İslam sentezcilerinin, daha başka etkilerinin, yeni rektör alımının dışında kalmasının sevindirici olduğunu belirterek, "Üniversitelerin önünün açık olması, toplumu yukarı çekmesi dileğimdir" diyordu. □

BÜLENT TANÖR

"YÖK, kul olma sistemidir"

Bülent Tanör, İstanbul Üniversitesi'nde Anayasa Hukuku Doçenti iken, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'yla görevine son verildi. 1983'ten bu yana üniversiteden uzak kalan Tanör, on beş gündür mahkeme kararıyla görevine dönmüş bulunuyor.

Üniversite enflasyonu, üniversite kavramına denk düşmüyor. Size fantastik gelebilir, ben bu çoğaltmada iyi bir yön olduğunu düşünüyorum. Türkiye'nin iyi ortaokullara üniversite adına sahip olmasını iyi bir şey gibi görüyorum. YÖK sisteminin kalkması şarttır. YÖK, insanları rektörlük, dekanlık gibi makamlar için yaranma, kul olma ideolojisine sevk ediyor. Sistemin özü budur. Dileğim, YÖK'ün kalkması, üniversitedeki tüm yönetim birimlerine insanların seçimle gelmesi, normal, demokratik işleyen bir üniversitede,

Türk-İslam sentezcilerinin bu denli ağırlıklı, idari mevkilere sahip olmaları düşünülemezdi. Seçim mekanizması buna imkân vermiyordu. 12 Eylül rejiminin, onunla kol kola gizen Türk-İslam sentezcilerinin varlığı, Halil Cinlerin, Tarık Somerlerin üniversitelerde köşebaşları kapmalarına imkân sağladı. Özerklik, üniversite içi demokrasi ve seçim yolu benim aklıma gelen önerilerin odağı oluyor.

CİNSELLİK / TÜRKÂN SAYLAN

Telefondaki ses

Gençler, evlenecek olanlar, doğum yapacaklar ya da şüpheli bir ilişki yaşayanlar... Cinsellikle ilgili sorunlarınızı bir telefonla çözebilirsiniz.

Cinsel konularda bir sıkıntınız mı var? Ya da çözemediğiniz bir sorunuz? Kimseye açmadığınız birtakım kuşkular mı besliyorsunuz? Ya da şüpheli bir ilişki yaşadınız ve kendinizden emin olmak istiyorsunuz... O halde şu telefon numarasını arayabilirsiniz: 524 54 87. Her gün saat oniki ile onüç arasında bir uzman size yanıt verecektir. Çapa Tıp Fakültesi Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi'nde Prof. Türkân Saylan'ın uyguladığı bu yöntemle birçok insan sorununu çözmüş. İntihar edeceksen vazgeçmiş, uykusuz geceleri sona ermiş.

Ülkemizde ilk kez telefonla cinsellik ile ilgili sorulara yanıt veren bu hizmeti gerçekleştiren Prof. Türkân Saylan, cinsel hastalıkların giderek artması üzerine böyle bir yöntem bulmuş. Batı ülkelerinde yoğun olarak uygulanan bu yöntem ülkemizde de oldukça verimli sonuçlar veriyor. İnsanlarımız cinsel konularda oldukça tutuk, doktora bile derdini anlatamazken arada telefon olunca daha rahat konuşabiliyor. İnsanlar ise, doğrudan doğruya hastaneye müracaat etmiyorlar. Zaman geçi-

yor, çözüm zorlaşıyor ve korku içinde doktorun kapısı çalınıyor. Türkân Saylan "Biz de diyoruz ki, bu korkuyla olmamalı, doğal bir şekilde olmalı. Yani gençler, evlenecek olanlar, doğum yapacaklar ya da şüpheli ilişkiye girenler, kendisinde hastalık var diye şüphelenenler rahat bir şekilde başvurabilirler, başvurmaldırlar." İşte tüm bu nedenlerle bir sistem kurulmuş.

Türkân Saylan direkt telefonlardan birisini bu iş için ayırmış ve TV ile duyuru yapmış. "Sabahtan akşama kadar bizim telefon işlemeye başladı di-

yor. Şimdi bir sınırlama koymuşlar, her gün on iki ile on üç arasında telefonların başında bir uzman duruyor. Almanya'dan Adana'ya kadar insanlarımız bu telefonun ucundaki sesteki sorunlarına yanıt alabiliyorlar. Bir kadın doğum uzmanı, bir mikrobiyolog, iki cildiye uzmanı ve bir hemşireden oluşan ekip, gerekli gördüğü hastalara randevu veriyor, polikliniğe çağırıyor.

Bir kısmı 'ben normal miyim, anormal miyim' diye soruyor. Cinsel organların büyüklüğü, küçüklüğü, işe yararı, yaramazlığı ya da hiç cinsel ilişkiye girmeyenlerin başarılı olamama korkusu, evlenince ne olacak sorusu en çok sorulan sorular.

Türkân Saylan, "Bizi arayanların çoğu basit bir şekilde açıklanabilecek sorular soruyor" diyor ve ekliyor. "Bunların büyük kısmı insan bedeninin tanınmamasından kaynaklanıyor. Çocukluktaki aşırı baskılar ya da ayıp, günah saydığı şeyleri bir iki kere yapmış olması insanları çok etkiliyor. Geçenlerde Antep'ten bir delikanlı telefon etti, 'ben küçükken tecavüze uğramıştım, iki defa böyle bir olay oldu acaba ben şimdi evlenebilir miyim?' Ya da bir genç kız 'tahretlenirken kızlık zarımı bozmuş olabilir miyim?' diye soruyor. Biz onlara, iki dakikalık telefon konuşmasında 'öyle bir şey yoktur, normaldir' dediğimizde öbür ucta ne kadar rahatladıklarını hissediyorsunuz. Emekler hiç boşa gitmiyor. Sorun hemen orada çözülüyor. Kız, 'intihar edecektim' diyor, ama rahatladı, evlenmeye karar verdi."

Eğitimsizlik önemli bir sorun. Türkân Saylan, "Ana baba bilgisiz olunca çocuk da bilgisiz oluyor. Çocuğa yapması gereken şeyleri öğretiyoruz. Yapması gereken şeyleri öğretmiyoruz. O yüzden çocuklar büyük bir boşluk içinde, açlık içinde. Ortaokula, liseye geliyorlar yine ilgisizlik. Birisi alıp bir geneleve götürüyor. Orada gördüğü ilk olay çocuğun bütün hayatını alt üst ediyor, onu alabildiğine etkiliyor. Kız çocuğu da filmlerde görüyor ya da duyuyor. Aldatılma, tecavüz edilme... Hep bir korku içinde yaşıyor. Ve düzgün ilişkiler kurulamıyor. Kısacası normal cinselliğimizi hiçbir zaman yaşayamıyoruz. Bizim gibi geçiş dönemi toplumlarında daha çok oluyor bu" diyor. Saylan basından şikâyetçi. İnsanların yalnızca cinsel yanlarıyla değerlendirilmesinin yanlışlığını vurguluyor.

Konuşulması dahi halkça ayıp sayılan, çok sorunlu bu alanda, önemli bir adım atmış Türkân Saylan. Başarılı sonuçlar da alıyor.

“Solda çevre bilime ilgi var”

“Ekoloji kuramlarını sol kuramlarla Türkiye’nin özgüllükleri temelinde birleştirmeye çalışacağız. Niye sol dersin? Bu çalışmayı eski sol kadrolardan başka yapacak kimse yok.”

Kağan Güner, *Gökyüzü* dergisinin periyodik eki olan “Ekoloji ve Toplum”un yayın sorumlusu. Dalyan otel inşaatını protesto eyleminin basın sözcüsüydü. Güner ayrıca 26 Temmuz 1987’de yapılan Sosyalist Parti Kurucu Adaylar toplantısında Girişim Komitesi’ne seçildi. 2000’e Doğru, Güner’le sorumlusu olduğu *Ekoloji ve Toplum* dergisi üzerine görüştü.

— Derginin çıkış amacı nedir?

— Derginin çıkış amacı, Yeşiller tartışmalarının başladığı bu dönemde çevre bilim konularındaki kuramsal çalışma ve çevirileri sunmak. Bu amacın niyeti noktasını biraz iddialı bir yerden; “kuram üretmek” noktasından almaya çalışacağız. Var olan bir kurum ile ortaya çıkmadığımızdan, herkese açık bir tartışma platformunun ve yeni formülasyonların arandığı bir dergi olacak ‘Ekoloji ve Toplum’.

— Bu yeni formülasyonlar tanımını biraz açabilir misin?

— Bu, Türkiye için bir zorunluluk bence. Ekoloji kuramlarını sol kuramlarla Türkiye’nin özgüllükleri temelinde birleştirmeye çalışacağız. Niye sol dersin? Bu çalışmayı eski sol kadrolardan başka yapacak kimse yok. Ve Türkiye için çok yeni olan böyle bir konuda sola muhalif bir gelişmenin anlamı yok. Çünkü sol tabanda, ekolojiye bir eğilim var. Bu eğilimi değerlendirebilirsek ve sağlıklı çözümler sunabilirsek, teknolojinin yarattığı yeni insan tipinin analizini yapamadığı için çıkmaz sokaklara sapan Avrupa solunun hatasını Türkiye’de tekrarlamayabilir ve Yeşillerin yerel perspektifine de yakalanmayız. Yeni bir şeyler gerekiyor. Bunun ne olduğunu henüz ben de bilmiyorum.

— Türkiye’nin özgüllüğünden söz ettin. Bu özgüllük, derginin perspektifinde nasıl belirecek?

— Bunu kısaca Sayın Hocam Cemil Toka’nın bir sözüyle yanıtlayayım:

“Teknoloji üretmeyen, fakat teknolojinin değerleriyle yaşamak zorunda olan bir toplumuz.” Bu tanım, Türkiye ve Ortadoğu’daki ilk ekoloji dergisinde, bizim için bir şeyler çıkarmayı gerekli kılıyor.

— *Gökyüzü* dergisi ve onun gençlik kadroları bu çalışmayı ne derece götürürebilirler? Çalışmalarınızın uzun vadeli planları neler?

— Umutlarımız ve sevgilerimiz arka cebimizde, ara kesitlerde büyüyen bir kuşağız. Geçirdiğimiz dönemlerin beraberinde aşklarımız bile çıkmaz sokaklara girdi. Yeni yeni toparlanıyor ve kendimize geliyoruz. Arkadaşlarımızı, sevgililerimizi, nice dostlarımızı yitirdik. Bizi yeni kalıplara sokmaya çalış-

tılar, çalışıyorlar. Ve bu dönemin ardından, gençlik yeni çıkış yollarını bulacaktır. Ayakta kalmayı becerenler bunu götürecektir. Işıl Özgentürk “Umutla geçen gençliğim sen güzeldin” diyor. Biz de diyoruz ki, daha da güzel olacak. Hiçbir gün umutlarımızı yiyemez. Darmadağın oluruz, ölümler veririz, karamsarlaşırız. Fakat yeniden çıkarız ortalığa. Çalışmalarımızın uzun vadeli planlarına gelince; arşiv çalışmasına başlıyoruz. Yeni dönemde okullarda çalışma komiteleri kurma hazırlıklarına başlayacağız. Projeleri, tezleri, okul arşivlerinden gün ışığına çıkarmak için her çabayı göstereceğiz. Bütün bunlar geniş bir katılımı zorunlu kılıyor. Umarım başarırız.

— *Dalyan’daki Doğa Korumacılar Grubu’nun üyesiydin. Yanılmıyorsam gruptan iki kişi daha var bu dergide. Doğa Korumacıları’nın yayın organı da olacak mı bu dergi?*

— Hayır. Bahsettiğin konu denendi ve olmadı. O grup çok sesli bir gruptu. Farklı fikirlerden insanlar vardı. Eylem platformunda birleşmişlerdi. Bu ideal demokratik birlik, dergi etrafında birleşiverdi. İnsanların önyargıları çıktı. Ardından geçen ay çıkan bir dergi sözünü ettiği iddia ile ortaya çıktı. Sayın Eren, İktisat dergisinin mayıs sayısında Dalyan eylemini yapanlar bizim arkadaşlardı dedi. Bunlar ne yazık ki çirkin politika. İki-üç kişi çıkıp da ben şuradaki grubun yayın organıyım diyemez. Benim fikirlerim bunlar ve bu doğrultuda çıkıyorum diyebilir ancak. Bu bir saygı ve kibarlık gereğidir. Çok sesli bir platform anlayışını gerçekleştirmeye çalışacaktır bu dergi. Farklı fikirlerle bir arada yaşamayı denememiz gerekiyor. Zor olanı deniyoruz. Yorulacağız ve önyargılarla suçlanacağız biliyorum. Ne yapalım ki gidebildiğimiz kadar gitmeye kararlıyız. □

“Hâlâ senaryosuz filmler çekiliyor”

“Senaryo çok başka. Çok zor ve üzerinde yıllarca çalışılması gereken bir bölümü sinemanın. Ben, bir filmde kurtarılması gereken bölümleri elimden geldiğince kurtarmaya çalışıyorum. Senaryo ise rejisörün sorumluluğu.”

2000'e Doğru muhabiri Ali Hakan, Yavuz Özkan'la söyleşi yapmak istediğinde ilginç bir öneriyle karşılaştı: “Dilersen biz Tarık Akan'la birbirimize sorular soralım, böylece günlük koşturmaya içinde pek tartışmadığımız konuları konuşuruz.” Böylece söyleşinin ilk bölümünü Yavuz Özkan, Tarık Akan'la yaptı.

YAVUZ ÖZKAN — Yedi yıldır görüşmüyoruz. Bu süre içinde çektiğin filmlerde senin açısından ne gibi bir değişiklik oldu?

TARIK AKAN — Yol, Derman, Ses, Pehlivan, Su da Yanar gibi önemli filmler çevirdim. Bu filmlerde, toplum içindeki sınıfların ve bireylerin karakter yapılarını, ekonomiden şartlanmalarını ve değişimlerini daha iyi şekilde irdeledim. Bu değişimlerde, fertlerin jestlerini, mimiklerini, toplum içindeki durumlarını daha iyi gözlemledim.

YAVUZ ÖZKAN — Bunun dışında sinema açısından ne gibi değişiklikler oldu, olduysa?..

TARIK AKAN — Bence çok büyük bir değişiklik olmadı yedi yıl içinde. Ama son bir - iki sene içindeki değişiklikler şöyle: Genç rejisörlerimizin; yani Ali Özgentürk, Atıf Yılmaz'ın yeni bir yorumla getirmiş olduğu dili, Ömer Kavur'un bazı değişik filmleri, Nesli Çölgeçen gibi yönetmenlerin getirmiş olduğu farklı ürünler çıktı ortaya. Bunun dışında, bu filmler yalnız yurtiçinde gerektiği kadar ilgiyi gördüler, fakat dünya sineması içinde herhangi bir değişim veya ilerleme başgöstermedi.

YAVUZ ÖZKAN — Yurtiçinde gerektiği kadar ilgi gördüler mi? “Gerektiği kadar ilgi”den ne anlamaltıyız?

TARIK AKAN — Gerektiği kadar ilgiyi gördüler bence. Sinemada “iş”leri yükseldi, tabii bir filmin iş yapması, onun iyi bir film olduğunu göstermez. Bir şarkıcı-türkücü filmi de büyük işler yapabiliyor. “Hiç anlamazlar” dediğimiz halde, Ah Belinda gibi bir filmin Güneydoğu'da bile beğeni kazanması, seyircinin sinema anlayışındaki değişikliği bir ölçüde anlatıyor. Dışarıda, festivallere katılan filmler, oralar-

YAVUZ ÖZKAN: “Sen bir starsın ve bu piyasada bir yığın şeyi belirliyorsun.”

Fotoğraflar: Serdar Saraç

da oynayan filmler yönünü sen daha iyi biliyorsun, çünkü yedi yıldır da ben dışarı çıkamıyorum.

YAVUZ ÖZKAN — Ben burada dehşetengiz şeyler gördüm şimdi. Sinema salonları kapanıyor, insanlar küçücük ekranların başına kilitleniyor. Bu beni çok rahatsız etti. Kalitesiz filmler, kötü projeksiyonlar, kirli salonlar. Sinema salonunda insanların perdeyle tam bir ilişki kurarak seyretmesi yerine, her şeyin küçüldüğü bir TV ekranında çayıyla kahvesiyle yan gelerek izlemesi... Bunun dışında devletin sinemayla ilgilenmemesinin de bir payı yok mu bunda? Yani sinemanın bozulmasında devletin de sorumluluğu yok mu?

TARIK AKAN — Mutlaka, çok büyük... Hiçbir şekilde, bu ortamda, baskı altında sanat yapılacağına ben inanmıyorum, bir sanatçı olarak. Çok zor koşullarda sinema sanatının yapılması gittikçe imkânsızlaşıyor. Birinci faktör olarak,devletin sinema politikasındaki tutarsız davranışlarını söyleyebilirim.

İkinci olarak, sinema sermayesinin git-tikçe küçülmesi, enflasyon içinde boğulması, sermaye küçüldükçe kalitenin kaçması, rejisör ve senaristlerimizin özgür manada bir yapıt ortaya koyamamaları... Her istenilen şey, ülkemizde film olamıyor maalesef...

YAVUZ ÖZKAN — Sana göre sinema sanatçıları burada, yaptıkları işe gereken önemi veriyorlar mı? Örneğin bir sürü insan, eskiden ben de yapıyordum bunu, senaryosuz film çekiyordu, hâlâ da çekiliyor. Buna ne dersin?

TARIK AKAN — Hâlâ senaryosuz filmler çekiyorum ben de. En büyük yönetmenlerimizin bile ellerinde tam bitmiş bir senaryoları yok. Bu, kurumlaşmaktan kaynaklanıyor bence.

YAVUZ ÖZKAN — Çalışacağın filmlere çok büyük emek harcıyorsun. Oyunculunun ötesinde, filmin kotarılması için her türlü işe koşturuyorsun. Ancak senaryo konusunda çok titiz değilsin...

TARIK AKAN — Senaristlik, senaryo olayı çok başka bir mesele. Çok zor

ve üzerinde senelerce çalışılması gerektiğine inandığım bir bölümü sinemanın. Ve tek kişinin kesinlikle altından kalkamayacağı, mutlaka grup çalışması gerektiren bir bölümü. Ben, bir filmde kurtarılması gereken bölümleri elimden geldiğince kurtarmaya çalışıyorum. Bu hem oyunculuğu hem de prodüksiyon bakımından...

YAVUZ ÖZKAN — *Hayır, ben şunu söylemek istedim. Sen bir starsın ve bu piyasada bir yığın şeyi de belirliyorsun. Sana film teklifiyle gelen birine, "Önce bitmiş senaryonuzu göreyim arkadaş" diyebilecek durumdasın.*

TARIK AKAN — Bütün şirketlere bunu söylerim ben... Ama çok değerli ve piyasanın en iyi yönetmenlerinden birisi, ki çok güvenirim, bu arkadaşın senaryosuz filmlerinde oynarın ben. O gelir bana anlatır meselesini, sete çıktığımız zaman da beş altı sayfayla filmi çekmeye başlarız. Onun dışında hiçbir yönetmenin senaryosuz filminde oynamadım. Yüz film çektim şimdiye kadar ve çok iyi olacağına inandığım halde, seyrettiğimde birçok şeyin eksik ve yanlış olduğunu farketmişim filmler de çoğunlukta. Ama, senelerce üzerinde çalışılmış, her şeyi bitmiş senaryolarda da oynadım; bugün Türk sinemasında o filmlerin yeri çok başka, hâlâ onlar konuşulur, adımları dışarıda çok güzel temsil eden filmlerdir. Fakat bu düzen içinde, bu çarpıklıktan kurtulmamıza imkân, ihtimal yok.

YAVUZ ÖZKAN — *Eskiden ben de alıyordum elime on beş - yirmi sayfalık bir şey, sette hallediyordum. Bunu da bir şey başarmak sanıyordum kendi adıma. Sonra gördüm ki, doğru düzgün bir iş yapmanın, ön hazırlığının, senaryo aşamasından başlayarak çok iyi yapılması gerekiyor, yoksa mümkün değil. Ben, "Yağmur Kaçakları"nın senaryosu üstünde dört yıldır çalışıyorum, ama yine de eksiklikler vardır; böyle bir yaratıcı çalışmanın sonu yok çünkü...*

ALİ HAKAN — *Şimdi, iki kanı var. Biri diyor ki, sinema bir ekip işidir. Biri diğeri de, yönetmenin salt bireysel bir yapıt ortaya çıkardığını iddia ediyor. Siz hangisine katılırsınız?*

YAVUZ ÖZKAN — *Filmi yönetmen yapar! Ben buna inanıyorum. Yönetmen, elbette, o işi yaparken bir yığın insanla birlikte çalışacaktır, ancak sonuç olarak herkes, yönetmenin yorumunda birleşmek durumundadır. O yorumun realize edilmesi konusunda, herkes kendi dalında gereken çabayı, özveriye gösterecek ve ortaya bir film çıkacaktır.*

ALİ HAKAN — *Tarik Bey, bu senaryodaki rolün karakterini çözüp benimseyebildiniz mi?*

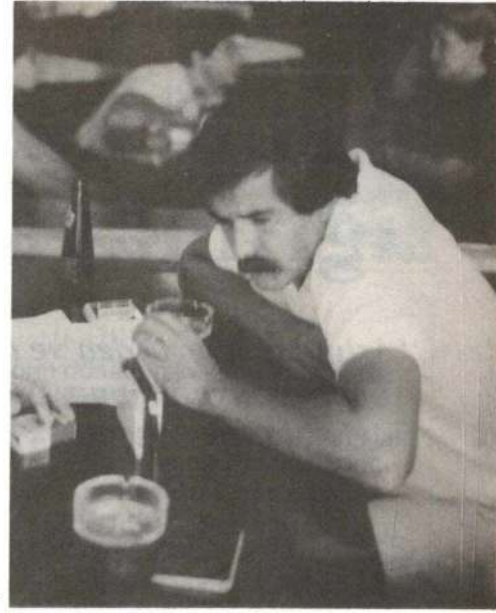
TARIK AKAN — *Bu tür filmlere başlarken, yönetmenle uzun bir çalışmaya girerek onun çizmek istediği tipi her yönüyle çözmeye çalışırım. Ve setin ilk günü benim açımdan bir problem yoktur artık. Böylece yönetmen benim dışımda, başka faktörlerle uğraşmakta rahat olur, bundan da büyük mutluluk duyuyorum. Tabii bu her yönetmenle olmuyor. Mesela Yavuz'la, Maden ve Demiryol filmlerinin çekimlerinden aylar öncesi, benim evde belki birer ay, sabahlara kadar o tipleri konuştuk sürekli, kalkıp karşılıklı oynuyorduk ve bunun büyük faydasını gördüm ben. Bu film için de henüz başlamadık, ama böyle bir çalışma yapacağız. O zaman her şey o kadar çözülmüş bir hale geliyor ki artık ben o karakter üzerine kendimden varyasyonlar koyabiliyorum, konuşmadığımız bir başka şey de doğuyor kendi içinde...*

ALİ HAKAN — *Demiryol'da ve '80 öncesi birçok filmde gördüğüm bir şey vardı. Yaratılan tipler, biraz fazla "kahraman"dı, klişeydi.*

YAVUZ ÖZKAN — *Klişe tipler, konuların ele alınış biçimleri, didaktik kahramanlar... Ben kendi yaptığım işlerden söz edeyim, diğerleri için bir şey söyleme durumunda değilim... İnsan yaşadığı çevreden ve olaylardan etkileniyor. Hele ki sanatçı ve yaratıcıysa onlardan etkilenecek, belki zaman zaman daha öte heyecanlara kapılarak ele aldığı tipi abartıyor vs... Bir de ele alış biçiminde de bir sakatlık vardı benim. Nedir? İçinde bulunduğumuz şartlarda, kafamızdaki tip neyse, biz o tipi yaptığımız işe aktarmaya çalışıyorduk. O zamanki tipler de genellikle en doğruyu bilen, yalnız onun doğrusu olan, onun dışında her şeye kara bakan, çok da insan olmayan... Hayatın içinden süzüp getirmemişiz biz bu tipi. Kendi kafamızda böyle bir tip var, böyle olmalı diyerek, seviyorsa kendimize göre sevdireyoruz, ailesiyle ilgilenmesi, hayata bakışı, her şeyi, bizim olmasını istediğimiz gibi... Demek ki o ortamda genel olarak böyle etkilenebiliş. Zamanla bu geçiyor. Daha insani, estetik kaygılarla, sanatçı gibi bakmaya başlıyorsunuz.*

ALİ HAKAN — *'74'te "2x2.5—Yarış", '78'de "Maden", '79'da "Demiryol"... Hepsi politik filmler... Yeni çekeceğiniz "Yağmur Kaçakları" ise genel çerçevesinde bir aşk filmi. Bu konuda dışardan tepki geliyor mu? Şaşıyorlar mı?*

YAVUZ ÖZKAN — *Bu soru, matrak bir soru... Doğrusu, geliyor. Belki kimse bir şey demiyor ama, "Bir aşk filmi çekeceğim" dediğim zaman bakışlarından "Ne demek yahu!" diye*

TARIK AKAN:
"Baskı altında sanat yapılabileceğine ben inanmıyorum."

düşündüklerini anlıyorum; ya da gülüyorlar, "Bırak dalga geçme, ne yapıyorsun?" diye... bu beni çok şaşırtıyor. Bir aşk filmi yapıyorum, yapılması gerektiğine inanıyorum. Aşk, yaşamımızdaki en önemli şey bence. Sevgisiz yaşayan bir toplumun, ki gördüğüm kadarıyla insanların çoğu sevgisiz yaşamaya hükümlemiş, hayatın hangi alanında ne yapabileceğini merak ediyorum. Bunu yadırgamalarını da aslında bu tepkinin nerden kaynaklandığını bilmeme karşın, doğrusu üzüntüyle karşılıyorum. Bir aşk filmi, insani ve gerekli olan, onsuz olunamayacak bir şeyi yapacağım. Bu olay, hayatımızdaki çarpıklıkları, varsa anlatabileceğimiz, yoksa doğru ve güzel olanı gösterebileceğimiz bir ilişkidir ve savunuyorum.

ALİ HAKAN — *Aşk da politiktir gibi geliyor bana...*

YAVUZ ÖZKAN — *Zaten bütün insanlar burada siyasal bilimci, fakat ortada politika yok. Karmakarışık, her şey birbirine girmiş vb. Etrafımıza baktığımızda, temelsiz, içtenliksiz, içinde bir yığın küçük hesap olan ilişkileri yaşıyoruz. Benim anlattığım aşk hikâyesinde bütün bunlar yok. Gerçekten çok güzel, şiirsel, olağanüstü bir insan ilişkisini ele alıyorum. Bu politik bir olay değil mi yahu? Yani, var olan politika-dan etkilenecek ve hayatı çekilmez hale getirmiş ilişkilerden arındırıp, insanın mutlu olmasını gerektirecek ilişkileri gösteriyoruz, onların özelemini çekiyoruz, bunun da filmini yapıyoruz. Bu elbette, bugün var olan politikanın insanları getirdiği noktaya bir tepkidir işte!*

Artık kasları ağrımayacak

“Aslında, spor beden ve ruh sağlığı için yapılmalı. Ama bizim yaptığımız profesyonel spor. Böyle olunca kazanmak ağır basıyor.”

Şenol... Bir milli futbolcu, örnek bir sporcu. Futbola Trabzon'da başlamış. Trabzon'da bitiriyor. Sahalarımızda her gün birbirinden çirkin davranışlar yaşanırken, o, efendiliği, centilmenliği ve örnek davranışlarıyla dikkati çekiyor. “Aslında, spor beden ve ruh sağlığı için yapılmalı”, diyor. “Ama bizim yaptığımız profesyonel spor. Böyle olunca bir yarışma şeklini alıyor. Kazanmak ağır basıyor.”

Kendisini sordüğümüzda hafifce kızıyor. “Yapmam gerekeni yapmaya çalışıyorum”, diyor. “Bazı olaylar sinir sistemini, adaleleri bozuyor. Limitimi aşıyor. Böyle durumlarda irademle kendimi korumaya çalışıyorum.

Yanlış hareketin bana bir yararı olmayacağını biliyorum. Taşkınlık yaparak, gayri meşru işler yaparak sonuca varmayı da zaten kesinlikle istemem.”

Şenol, futbolcuların düzensiz bir hayatı olduğu görüşüne de karşı. Basının sansasyonel haber için hep kötü örnekleri ön plana çıkarttığı düşünceside. Eğlenmenin futbolcunun da hakkı olduğunu söylüyor. “Örneğin, doktorların da gece hayatı vardır”, diyor. “Adam içkisini, alkolünü alır, ertesi gün gider ameliyat yapar. Bunu futbolcu yapınca haber oluyor. Gece yaptıkları onun futboluna yansınca zaten antrenör onu oynatmayacaktır.” Futbolcunun eğitimi, kültürü de davranış-

ları üzerinde önemli bir etken Şenol'a göre. Bunun basketbolda açıkça görül-düğünü belirtiyor.

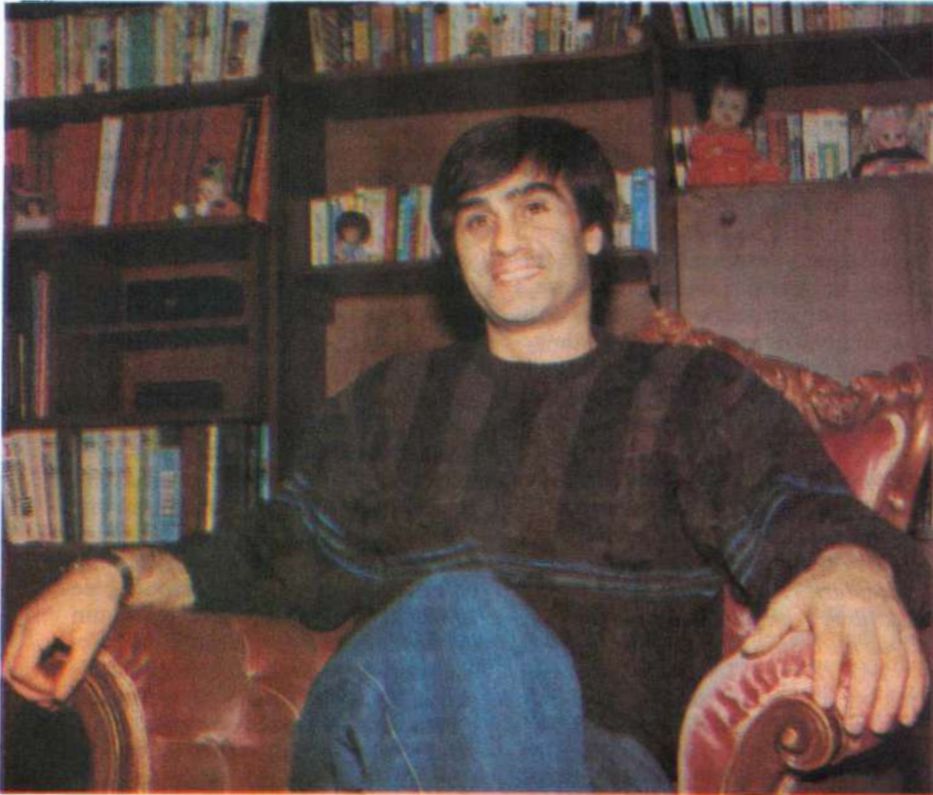
Eğitimin, okumanın onca önemli olduğunu bilse de, futbol yaşamının verdiği stres ve yorgunluk futbolcunun okumasını olumsuz etkiliyor. Okumayı çok sevmesine ve okul yıllarında iyi bir kitap okuru olmasına karşın, Şenol artık pek okuyamıyor. Gençlik yıllarında okuduğu Jack London'ın “Martin Eden”i bir türlü aklından çıkmıyor. Trabzon'da yaşamak, çok sevmesine karşın, dilediğince tiyatro izlemesine olanak tanımıyor. Yine de Trabzon'da yaşamaktan memnun. Büyük transfer teklifleri bile, onu bütün çevresinin ve ailesinin bulunduğu bu Karadeniz kentinden koparamamış. O kendini Trabzonsporla özdeşleşmiş hissediyor. Ara sıra kulüple bazı zorunları olmuştada Trabzon'a olan bağlılığını koparacak güce değil. Şehrin sosyal faaliyet alanlarındaki eksikliklerinden yakınıyor. Ama “bu şehrin olumlu yanları da var” diyor. “Sakin ve düzenli bir yaşantısı var buranın. Bunlar olumlu yanları.”

İki küçük kızına belli bir yaşam tarzını dayatmayı da düşünmüyor Şenol. “Onların yetişmesi için elimden geleni yaparım”, diyor. “Ama onlara kendi hakimiyetimi altında tamamen yön vermek istemem. Sporcu da olabilirler, müzisyen de. Ben önce bir insan olarak iyi yetişmelerini hedeflerim.”

Son zamanlarda, özellikle antrenörlükle ilgili şeyler okusa da, kendini yalnızca futbola sınırlayan birisi değil Şenol. “Çayı çok sever, çok da içerim” diyor. “Ancak radyasyondan önce rahatsızlığım nedeniyle azaltmışım. Açık çay içiyordum. Şimdi daha da az içiyorum. Bir etkilenme oldu. Herkeste oldu bu etkilenme. Halkın aydınlatılması gerekirdi. Yetkili olsaydım, araştırmaya yapar, etüd eder, doyurucu fikirler koyardım ortaya. Ben devletten bazı tehlikelere karşı beni korumasını beklerim. Ama ortada bir tehlike var mı, yok mu? Ben hâlâ bunu bile bilmiyorum.”

Zaman, futbolumuzun bu örnek ismini daha da olgunlaştırmışa benziyor. “Eskiden gazetelerin hep spor sayfalarına bakardım”, diyor. “Şimdi beni doyumuyor, gazetelerin hemen her tarafını okuyorum. Türban yasağına karşıyım. Niye türban yasaklansın? İnsan başını açarak da, bağlayarak da gezebilir. Ama irtica farklı bir olay. İrtica ile türbanı karıştırmamak gerekir. Bildiğim kadarıyla irtica bugünkü Cumhuriyete karşıdır. Türbanı bırakıp irtica ile ilgilenirsek daha doğru yapmış oluruz.”

ZİHNİ ERDEM

Korkunç bir karar

Gazetelerde okuduğuma göre, Talim ve Terbiye Kurulu'nun önerisi üzerine Milli Eğitim Bakanlığı, sosyoloji, felsefe ve mantık derslerini, lise fen ve matematik bölümü öğrencileri için "seçmeli ders" durumuna getirmiş. Din derslerini zorunlu kılan aynı bakanlığın, sosyolojiyi, mantığı ve felsefeyi "olmasa da olur" derslerden saymağa kalkmasının nedeni nedir? Bu soru tümcesinde dile getirilmek istenen abeslik, tümcenin kendi içinden çıkarılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın söylemediği şudur: "Din derslerinden gerçeği öğrenen gençlerimizin kafalarını, felsefe ile, mantıkla, sosyoloji ile karıştırmayalım."

Korkunç, ama tutarlı bir söz olurdu bu! Gerçekten de, din derslerinde verilen topluma, varlık ve bilgi kuramlarına ilişkin bilgiler, felsefedeki, mantıktaki, sosyolojideki bilgilerle çatışacaktır. Bunu kaç kez yazdım. Cumhuriyetle kendi tarihinin rönesansına adım atan Türkiye'de Atatürk anlayışı, bunun tam tersi kanıda idi. Bu yüzden de müspet bilimlerin söyledikleri ile dogmalar çatışmasını önlemek için eğitim-öğretim laikleştirilmişti. Şimdiki yöneticiler ise, dogmaları bilimsel düşünüşe yeğlediklerini ortaya koyuyorlar. Bunun sonucu olarak, genç artık kendi başına düşünmeği öğrenmeyecek, sadece dinin buyruklarını ezberlemekle yetinecektir. Yazıklar olsun!

Sosyolojinin, felsefenin, mantığın, lise fen ve matematik bölümü öğrencileri için seçmeli olması ise bir kandırmacadır. Bu durum kolaylıkla edebiyat bölümüne de

kaydırılabilir ve hiç dikkati çekmeden kaydırılacaktır. Fen ve matematik öğrencilerine felsefenin, mantığın, sosyolojinin gereksiz olduğu temeline dayanan bu karar, ayrıca bilinçsizliğin görülmemiş bir örneğidir. Matematik, mantık demektir, felsefe ise onun dilidir; toplum bilimden habersiz bir fenci, bir toplum için tehlike sayılsa yeridir. Demek softalık bizi buralara kadar getirdi!

Felsefe konusu İslam'ın eski bir hastalığıdır. İslam felsefesi, Abbasiler çağında Yunanca'dan yapılan çevirilerle kurulmuştur. Bu çevirmenlerin başında bulunan El Kindî (IX. yüzyıl) Aristoteles ile Plotinos'u bağdaştırmış ve Meşşâî denilen felsefe okulu-nu kurmuş bir düşünürdü. Farabi, İbn Sina onun izleyicisidirler. İslam doğa felsefesinin kurucusu olan Ebû Bekr Zekeriya Razî, deney ve tümevarım (istikra) yöntemlerini kullanmış, bilginin duyularla elde edildiğini savunmuştur. İslam'da Aristoculuk, Farabî (870-950) ve İbn Sina ile (980-1037) gelişmiştir. Farabî, Aristoteles mantığını kullanmış ve ünlü Yunan filozofunu, Plotinos'un da yardımı ile İslamiyet'le uzlaştırmaya çalışmıştır. İbn Sina usçu bir filozoftu, bilimleri bölümlemesi ile ünlüdür. Çağını aşan bir görüşle cisimlerin kendi iç güçleriyle devindiğini savunmuştur. (Felsefe Ansiklopedisi-Orhan Hançerlioğlu). Bu büyük düşünürler İslam'da eski Yunan'a dayanarak felsefeyi kurarlarken, Avrupa eski Yunan'dan ve felsefeden yoksundu.

Ama sonunda ne oldu? İman felsefesinin kurucusu gerici Gazzâlî (1058-1111) gelerek bu çiçekle-

nen dönemin kökünü kazıdı, kutsal kitap dururken felsefenin yasak edilmesini istedi ve öne sürdüğü dinsel kanıtlarla göz korkutarak İslam filozoflarını İspanya'ya göçe zorladı. Batı'daki gelişme İspanya'da yerleşmiş Arap filozoflarının tanınması ile gerçekleşmiş ve ilerleme yoluna girmiştir. Bu gelişme sırasında ise, Arap-İslam düşüncesi karanlığa gömülmüştür. Bu kavga son olarak İstanbul'da Fatih Mehmet'in katında yeniden görülmüş ve Gazzâlî'nin haklı olduğu sonucuna varılmıştır.

O günden ta Cumhuriyet'e kadar felsefe yasaktı. Bu yasağın yenilenmesi için şimdi girişimde bulunuyorlar, karşılaştığımız olay budur.

Referandum ile yeniden siyaset sahnesine çıkmağa çalışan Necmeddin Erbakan da bir zamanlar felsefe için "Yunan safsataları" deyimini kullanmış ve okullardan bu dersin kaldırılmasını istemişti. "Safsata"nın "Sophisme" demek olduğunu ve parlak İslam felsefesinin bu safsatalardan doğduğunu bilmiyordu.

Rahmetli felsefecimiz Prof. Nusret Hızır'a göre, felsefe, konusu bilim dilleri olan bir üst dildir, onun dilini konu edinen ise mantıktır. Demek felsefe ve mantık olmadan, bilim dillerinin açık seçik anlaşılması, hele çağımızda olanaksızdır. Modern matematik, modern mantık okutulmadan anlaşılmaz.

Demek felsefenin, mantığın, sosyolojinin yerini ve gereğini, baştan başlayarak anlatmamız zorunlu oluyor.

Vilnyus'tan İstanbul'a özgürlük

Tarlabaşı, Yenişehir Caddesi ile Tatlıbadem Sokağı'nın kesiştiği yer. Polonyalı yurtsever şair Adam Mickiewicz bu evde 18 gün yaşadı. Ev şimdi müze. Ama kimin haberi var?

22 Eylül 1855 gününün sabahı İstanbul limanı, ağır ağır yaklaşan yabancı bir gemiyi karşılıyordu. Geminin içinde önemli bir misyon yüklenmiş olan bir adam vardı. Polonyalı şair ve yurtsever Adam Mickiewicz adı, o zamanın İstanbul'unda yaşayanlardan, Lehler dışında kalanları ilgilendirmiyor gibi gözüküyorsa da, Türk-Leh siyasi ilişkileri açısından oldukça önemliydi.

Mickiewicz'in Doğu yolculuğu yoldaşı Henryk Sluzalski İstanbul'la ilgili ilk izlenimlerini henüz daha gemideyken belitiyordu: "Gemi saat beşte, güneş daha doğmadan İstanbul limanına girmek için yavaşlıyordu. Saat altıda şehri değil, âdeta bir mucize gördük. Doğan güneş bütün pencereleri ve minareleri altın ışınlarıyla parlatıyordu. Gerçekten büyüleyici bir şehir."

Mickiewicz, sekreteri Armand Lévy ve Sluzalski İstanbul'da ilkel bir yaşam-

la karşılaşacaklarını umdukları için oldukça yüklü gelmişlerdi ve buradaki yaşamlarının çadır içinde geçeceğini düşünüyorlardı. Hiç de böyle olmadığını Lévy, Mickiewicz'in oğluna yazdığı mektupta anlatıyordu: "Galata iskelesine sandallarla götürüldük. Ondan sonra, babanı evine davet etmek üzere güverteye gelmiş olan bir Polonyalı tabibin evine gittik. Tek odalı bir daire idi. Her köşede üçümüzden biri oturuyorduk. Kapı dördüncü köşede bulunuyordu. Karyola yerine halı üzerine şilte seriyorduk, yorgan yerine paltolarımızı kullanıyorduk. Büyük sandık üzerinde sofraya kuruyor, babaninkini ise, misafirlerimiz gelince, divan yerine, üzerine oturtuyorduk. Pire, tahtabiti ve sivrisineklerin olağanüstü bolluğu yüzünden baban ve ben birçok geceler gözlerimizi yummadan sabırsızlıkla bekliyorduk." Bu evin adresi kesin bilinmemekle birlikte Galata'daki Saint Lazar Manastırı'nda olduğu sanılmakta.

3 Ekim 1855'te Bulgaristan'a yapılan bir yolculuğun ardından, 18 Ekim'de tekrar Galata'ya döndüğünde Mickiewicz ağır hastaydı.

Polonyalı lejyon düzenleme ülküsü

Peki neydi Mickiewicz'in misyonu ve bu yaşama katlanması nedendi?

Leh-Türk ilişkileri 19. yüzyılda yepyeni bir şekil almıştı. 1831 ve 1863 isyanları, 1848 Devrimi ve 1848 Macar Devrimi sonucunda Polonya'dan göç edenlerin sayısı artmıştı. Büyükelçilik görevini yürüten İstanbul Polonya Acentesi'ni kurmuş olan Prens Adam Czartoryski yanlıları arasında Türkiye'ye karşı büyük sempati vardı. Acentenin ilk müdürü olarak İslamiyet'i kabul edip Sadık Paşa adıyla tanınan Michal Czajka tayin edilmişti. Sadık Paşa Rumeli'ye iltica eden Kazak ve Polonyalıları toplayarak Kazak alayını oluşturmaya başlamıştı.

ADAM MICKIEWICZ ve SADIK PAŞA
Avdan dönüş, Burgaz Polonyalılar Kampı

Çeşitli siyasi grupların ortaya koyduğu programların amacı ile gerçekleştirme biçimleri hakkında İstanbul'da ikâmet eden Polonyalı çevre içindeki görüşlerin farklılığı Adam Mickiewicz'i 1855 yılında İstanbul'a gelmeye zorlamıştı. Şair Türkiye'deki Polonyalı lejyonun düzenlenmesi ülküsü için tüm siyasi muhacereti birleştirmeye çalışıyordu. 26 Kasım 1855'teki ölümüyle bu girişim sonuçsuz kalacaktı.

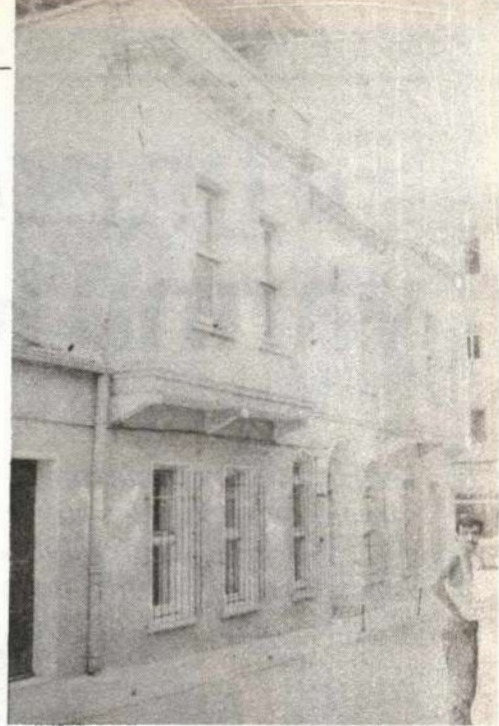
Türk ulemasının protestosu

Kaldığı yerden hoşnut olmayan şair, 1 Kasım'da Kalenci Kulluk Sokak'ta üç odalı yeni bir evi bir Türk'ten kiraliyordu, ancak bir yabancınnın o evde kalması Türk uleması tarafından hoşgörülmeyince, Ağacım semtindeki, 1870 yılında yanan Luksemburg Otel'i'ne yerleşiyordu.

Burada da aradığı huzur ortamını bulamayan Mickiewicz, 8 Kasım'da, ölümüne kadar kalacağı eve taşınıyordu. Bu ev Polonyalı Bayan Rudnicka'dan kiralanmıştı. Prof. Jan Reyhman bu evin konumunu ve şairin oturmuş olduğu odayı şöyle betimliyor: "Semt Papazköprü adını taşıyordu. Pera'nın merkezinden ya da Sakızağaç Sokağı'ndan geçilerek bugün Serdar Ömer Paşa Sokağı adını taşıyan Yenişehir Sokağı'nda bu binaya varılırdı. Bu semtte sokakların tam olarak planlanmadığı ve dağınık halde olan küçük binalar bulunduğu için Mickiewicz'in oturduğu binanın konumunun tam olarak belirlenmesi mümkün değildir. 1870 yılındaki yangın sonucu bu bina tamamen

ADAM MICKIEWICZ (Waleriy Wankowicz, 1828) Karanlık bir odada aydınlık düşler

TARLABAŞI, YENİŞEHİR CADDESİ
18 günde evin içi özgürlük doldu.

yanmıştır. Sonra belediye sokakların planını tasarladı, dolayısıyla bina halen Yenishehir Sokak ve şimdiki adıyla Tatlı Badem Sokağı denilen küçük sokağın köşesinde bulunmaktadır.”

Bir özgürlük şairi

1984 yılında son şeklini alan bu ev şimdi müze olarak düzenlenmiştir. Özellikle İstanbul’a gelen Polonyalılar tarafından ilgiyle izlenen bu müze şairin yaşamından kesitleri canlı bir biçimde yansıtmaktadır.

1861 yılında şairin oğlu Wladyslaw tarafından ziyaret edilen ev 1870 yılında tamamen yanmış olmasına karşın, İstanbul’da yaşayan bir Polonyalı olan Jan Gorczynski tarafından o yıllarda tuğladan yeniden yaptırılmış ve üzerine şairin anısına bir plaket çakılmış. 1909 yılında ise Kırım Savaşı’nda şehit olan Polonyalıları şerefine İttihad ve Terakki Fırkası tarafından Mickiewicz’in evi önünde düzenlenen törende, şimdi bulunmayan ikinci bir plaket çakılmış.

1798 yılında Avrupa Rusya’sında doğan Mickiewicz, 1822’de toplu şiirle-

rinin yayımlanmasıyla Polonya’da romantizm dönemini başlatmıştır. Müzenin ikinci katında şairin bu ilk dönemleri sergilenmiş. Ayrıca sanatının doruğu olarak kabul edilen “Pan Tadeusz-Tadeuş Bey” adlı eseri ve Byron, Goethe, Schiller ve Puşkin gibi şairlerle eşdeğer görülmesini sağlayan eserleri tanıtılmakta.

Mickiewicz 1823’te Dziady (Atalar) adlı romanını ve Grażyna adlı kahramanlık destanının yanı sıra Oda do Mładości (Gençliğe İthaf) adlı büyük yankılar uyandıran şiirini yayımladı. Bunun üzerine Rus hükümeti tarafından şüpheli görülen şair, 1823’te, Vilnyus’ta hapse atıldı. Daha sonra Moskova’ya sürüldü.

Halkların kardeşliği

Polonya ve Avrupa halklarının kurtuluşu için mücadele veren şair Mickiewicz adını taşıyan birinci katta ise şairin Polonya’nın Rusya’ya karşı bağımsızlığını kazanması uğrunda yaptıkları ve bu konuda verdiği eserler sergilenmekte. Rusya’da yazdığı “Konrad Wallenrod” şiirinde ülkesini kurtarma-

nın yollarını ararken, halkı isyana çağırıyordu. “Polonyalı Ana’ya” adlı şiirinde Kasım isyanındaki yenilginin sezişi, “Dedeler”’in üçüncü bölümü ve “Polonya Milletinin ve Polonyalı Seyyahların Kitapları”’nda da Polonya halkının Avrupa’da kuvvetinin tükenmeyeceğine dair düşünceleri yer almakta. Kendi halkının Slav halklarının karşısında duyduğu misyonerlik vazifesi Mickiewicz’in 1848 Devrim hareketlerine etkin olarak katılmasına yol açmış.

Ara ki bulasın

Çok iyi bir biçimde düzenlenmiş olan ve halkın ziyaretine açılan bu müzenin hiçbir tanıtımının yapılmaması ünü ulusunun sınırlarını aşmış evrenselliğe ulaşmış özgürlükçü, yurtsever, devrimci şair Mickiewicz’i Türk insanından uzak tutmakta. Böyle bir insanın varlığından haberdar olmak, O’nun mücadeleye dolu dünyasıyla tanışmak, yaptıklarını anlayabilmek sadece Polonyalı turistler için değil bizim insanımız açısından da oldukça büyük bir kazanım olsa gerek. Bunun yolu da Tarlabası’nda Ömer Hayyam’dan aşığıya doğru, yıkılmaya yüz tutmuş evlerin arasından inerek Yenishehir Caddesi’ni bulmak ve şairin evinde Mickiewicz ile başbaşa kalmaktan geçer ki yaptığınız yolculuğa değer.

Victor Hugo 1867 yılın da şairi şöyle anlatmış: “Mickiewicz demek, güzellik, adalet ve doğruluk demektir; savaşçı olduğu haklar, kahramanı olduğu görev, havarisi olduğu hürriyet, müjdelediği kurtuluş demektir.”

FENNİ ÖZALP

Gençliğe İthaf

*İnsanlığın samimi, milletlerin hıncı mı,
Aşk, gelip üfleyecek bu güzel kıvılcımı,
Dönen dünyaya yeniden mihver olup milliyet,
Doğacak ufkumuzda pırıl pırıl hürriyet...*

Adam Mickiewicz 1823
(Çeviri: Behçet Kemal Çağlar)

Fırtınadan yarına kalan...

Kitlelerin yönetilmekten yöneticiliğe, sıradan olmaktan seçkinliğe yükselmesinin yolu neydi? 21 yıl önce Kültür Devrimi 1960'lı yılların gündemine bu soruyu getirdi. Dünyada bir fırtına estiren bu deney üzerine bugün ne düşünüyorlar?

Bundan 21 yıl önce, 5 Ağustos 1966'da Mao Zedung Çin toplumuna "Karargâhı bombalayın" diye sesleniyordu. Çağrının hedefi, 27 Nisan 1959'da Mao'dan boşalan devlet başkanlığına getirilen Liu Şao Şi'nin somutunda, parti, devlet ve ordu kademelerindeki bürokratlaşma ve kapitalizme geri dönüş eğilimiydi. Çin Komünist Partisi (ÇKP) Merkez Komitesi'nin 11. genel toplantısında yapılan durum saptaması şuydu: "Burjuvazi, devrilmiş olduğu halde hâlâ, akılları çelmek ve bir geri dönüşü tezgâhlayabilmek için sömürücü sınıfların eski fikirlerini, kültürünü, gelenek ve alışkanlıklarını kullanmaya çalışıyor." Parti önderliğinde işçi sınıfı ve emekçi halk, bu ideolojik saldırıyı göğüslemeli, toplumun zihinsel görünümünü değiştirmeli ve sosyalist sistemin gelişip güçlenmesi için kültür, sanat, edebiyat gibi üstyapı kurumları dönüşüme uğratılmalıydı.

Bu kararlarla başlayan ve tüm dünyada yankılanan Kültür Devrimi dönemi, kitlelere göre geri kitlelerin insanlığın kültür birikimine saldırdığı, bu arada iktidar için türlü entrikaların çevrildiği bir kargaşalıktı. Kimilerine göre ise emekçilerin kendi inisiyatifleriyle sosyalizmin kuruluşunu derinleştirdikleri bir dönem.

Liu Şao Şi, toplumun temel sorununun üretimi artırmak olduğunu ileri sürüyordu. Çünkü, sosyalist iktidarla, üretim ve insan ilişkilerinin zaten çok ileri bir evresine geçilmişti. Oysa üretim araçları bu toplumsal gelişkinliğe uyumlu hale getirilmeliydi. Bir yönetici kastın oluşması da kaçınılmazdı.

Mao Zedung'un sorduğu sorular da bu noktada odaklaşıyordu işte. Sınıf-

ların ortadan kalktığı bir dünyaya ilerlemek için, kitlelerin yönetilmekten yöneticiliğe, sıradan olmaktan seçkinliğe yükselmesinin yolu neydi? "Burjuvazi komünist partisinin içindedir" diyordu Mao. "Bu nedenle emekçi yığınlar iktidarlarını döne döne fethetmek zorundadır. Bütün devlet mekanizması işçi sınıfının denetimi altında olmalıdır." Yığınlar inisiyatifi ele geçirmeli, kültürel bir dönüşüme aktif olarak katılmalıydılar. Halkın, sıradan insanların eleştiremeyecekleri hiçbir kişi ve kurum kalmamalıydı. Büyük Proleter Kültür Devrimi hareketinin dayanak noktası buydu. Kitleleri ayağa kaldırmak, onları kendi eylemleri içinde dönüştürmek ve iktidarın emekçi karakterini yaymak, derinleştirmek ve olgunlaştırmak.

"Karargâhı bombalayın" çağrısı geniş yankı buldu. Dazubao denilen, insanların düşüncelerini açıkça belirtebildiği duvar gazeteleri kentleri kapladı. Fabrikalara, okullara bedava kâğıt ve mürekkep dağıtılıyordu, bunlar işçi ve öğrencilere karşılıksız veriliyordu. Çoğu, öğrenci gençlerden oluşan kızıl muhafızlar milyonlarca kişinin katıldığı gösteriler, mitinglerle alanları dolduruyordu. Üniversiteler birer forum salonuna dönüştü. Geçici sürelerle değişik iş ve bölgelere giden çalışma grupları oluşturuldu. "Kızıl muhafızlar", ülkeyi baştan başa dolaşarak kitleleri seferber ediyorlardı. Pekin'de, imparatorluk döneminden kalan sokak, dükkân isimlerini değiştirmek, kasvetli bir görünümü olan Yazlık Saray'ı tepeden tırnağa beyaza boyamak gibi eylemleri ya da Kültür Devrimine direnen güçlerle giriştikleri çatışmalar halk kitlelerinde

sempatiyle karşılanırken, kimi çevrelerce de yıkıcılık ve vahşet olarak değerlendiriliyordu.

Fabrikalarda, köy komünlerinde çalışanlar, yöneticileri eleştiri ve öneri ablukasına alıyor, istediklerinde değiştiriliyordu.

Kısaca bütün Çin, emekçi yığınların, gençliğin denetimi altındaydı. Ve halk, karşısında gördüğü eski düzene ilişkin gerek maddi gerek düşünsel ne varsa hesaplaşıyordu.

Bu dalga, beş yıla yakın bir süre genişleyerek toplumu sarstı.

Mao Zedung, öyle bir hareketin çok kez tekrarlanması gerektiğini, bunun zorunlu olduğunu ifade ediyordu. "Sekiz yüz milyonluk bir halk mücadele etmeden ilerleyebilir mi?" diye soruyor, "Süreklilik olarak birileri yükselcek ve statükonun öyle kalmasını isteyecektir." Bu sınıflaşma eğilimi ve çelişme çok uzun yıllar süreceğine göre, kültür devrimleri emekçilerin iktidarı tekrar tekrar elerine alabilmesi için zorunluydu.

1976 yılında Mao'nun ölümünün ardından ÇKP'nin yönetimine gelen merkez komite üyeleri ise 1980 Mayıs'ındaki toplantılarında Kültür Devrimi'nde, sol aşırılıkların toplumu yıpratmış, asıl sorun olan sanayinin hızla geliştirilmesi hedefini karartmıştı söyleyecekti.

Kültür Devrimi kuşkusuz Çin sınırları içinde kalacak bir olay değildi. Nitekim, 1968'ler dünyasında yarattığı devrimci fırtına bütün dünyada esti, yedi iklimde yankılandı. 1960'larda olayı sıcakla sıcakla izleyenler, 21 yıl sonra arkaya bakıp ne diyorlar? □

ASAF GÜVEN AKSEL

Köylü de akordiyon çalarmış...

KORKUT BORATAV

“Mao’nun çözüm yolu öğreticidir”

Kültür Devrimi’ni Mao’nun 1956’-dan itibaren, sosyalist bir toplumun iç çelişkileri ve bu çelişkilerin çözümü üzerinde yaptığı katkılarını nihai ürünü olarak da görebiliriz. Bu çerçevede içinde Mao’nun tespitine göre, sosyalist bir devrimden ve üretim araçlarının mülkiyeti üzerindeki temel sosyalist dönüşümlerden sonra, toplumsal kuruluşun sosyalist niteliğinin süregelmesinin asli koşulu siyasi iktidar olgusu etrafında; devletin sınıfsal içeriği etrafında düğümlenmektedir. Devrim sonrasında iktidarı eline geçiren parti, somut olarak işçi sınıfından, sınıf ideolojisinden koparsa, iktidarda olanlar “kapitalist yolu” seçmiş olurlar ve sistem bir bütün olarak sosyalist niteliğini yitirmeye başlar. Çözüm, halk kitlelerinin yeniden iktidarı ele geçirmeleridir. Ve Mao, halk kitlelerine ve gençliğe, “Karagâha ateş!” komutunu vererek Kültür Devrimi’ni başlatır. Her ne kadar hareket, iktidarın en üst noktasından başlatılmış ise de belli bir noktadan sonra tüm halk kitlelerine mal olur. Çin toplumu da on yılı aşkın bir süreyle çeşitli devrimci dalga-

lanmaların içine savrulur. Bu dalgalanmaların, sosyalizmin tarihi deneyimlerinin en öğretici bazı edinimlerine yol açtığını, uygulamadaki aşırılıkların hareketin temelden demokratik niteliğini ortadan kaldırmadığını düşünüyorum. Keza, Mao’nun teşhisinin ve önerdiği çözüm yolunun sosyalizmin

bugünkü sorunları için de değerli ve öğretici olduğunu sanıyorum. Buna karşılık, Kültür Devrimi ile aynı tarihlerde yine Mao tarafından ortaya atılan Üç Dünya Teorisi’nin Marksist olmayan bir yaklaşımı yansıttığını ve dünya çapında sosyalizm davasına zarar verdiğini düşünmekteyim. □

ATIL ANT

“Kültür Devrimi Mao’nun sosyalizme katkısıdır”

Kültür Devrimi’ni Mao’nun ve o günkü ÇKP önderlerinin klasik sosyalizmi eleştirme, klasik sosyalizmin tıkanıklığına çare arama çabası olarak değerlendiriyorum. Yani Lenin ve Stalin’in parti-devlet ilişkilerindeki bürokratik uygulamalarının, sosyalist inşa döneminde toplumun örgütlenmesi doğrultusunda değiştirilmesi ihtiyacı.

Mao’nun sosyalizme en büyük katkısının bu olduğunu düşünüyorum. Mao, o güne kadar varolan sosyalizmin birtakım sorunları çözemediğini farketti. Demokrasinin Sovyet sisteminde yerleşmediğini, parti ve ordu yönetiminin toplumda kilit noktayı oluşturduğunu gördü. Bunu değiştirmeye, parti bürokrasisini önlemeye, kitle ini-

siyatifini geliştirmeye çalıştı. Çin’e özgü, ulusal politikalara yöneldi. Bunların uzantısı olarak da Kültür Devrimi’ni başlattı. Kitleleri politikanın göbeğine, sokaklara yöneltti. Ama, sistem Mao’dan güçlüydü. Kültür Devrimi, Leninist - Stalinist parti örgütlenmesini değiştirmek bir yana, daha da pekiştirerek sonuçlandı. Nasıl olduysa, partide yükselen “Dörtlülük Çete” bütün kazanımları geri plana itti, kitle inisiyatifini kirdi, kültürü, demokrasiyi sildi süpürdü.

Tüm bunlara karşın, biz Çin Kültür Devrimi’ne bugünden bakacak-sak, önemli olan, vardı. Sonuçtan çok, Mao’nun yapmayı düşündüğü denediği şeydir. Hele kitle inisiyatifini iktidar-

ken denemesinin üzerinde önemle durmak gerekir. Eğer sosyalizm gerçek demokrasi olacaksa, daha pek çok kez benzer girişimlerde bulunmak zorunludur. Sonuçlar, yanlışlar değil, yola çıkış, perspektif tartışmalıdır.

Mao'nun denedikleri, sorguladıkları çok önemlidir.

Kültür Devrimi'nden bize kalan miras şunlardır: Ulusal politika; sanayileşmenin insan kültürünü doğrudan geliştirmede gerçeği; kitle inisiyatifinin yaşama müdahalesinin gerekliliği; bürokratik-merkeziyetçi parti yapısının aşılmasının zorunluluğu.

Milyonlarca insanın sokaklara çıktığı bir dört yıl, kuşkusuz Çin toplumunda silinmesi imkânsız izler bırakmıştır. Çin'de gelişen son öğrenci eylemlerinde bile bu izleri görebiliriz. Yani Kültür Devrimi öyle basit bir eylem değil, tam anlamıyla bir devrimdir.

Bunun bir kargaşa olduğu, geri eylemler, yanlış hareketler, kültürel değerlere saldırma olduğu iddiası pek doğru olmuyor bence. Sıradan insanların, ezilen halkın özne olduğu bir toplumsal harekette taşkınlıkların olmasından, ilkel davranışlardan daha doğal ne olabilir? Bir halk, gerilikle suçlanamaz. Olsa olsa, onları yıllar boyu yönetenlerin sorumluluğu vardır bunda. Beethoven'i kıran insanlar, daha önce dinlediler mi? Unutmayalım, Kültür Devrimi, en geri insanı aktiviteye sokacak cesarete bir eylemdi. □

Tiyatro, emekçilerin ayağına...

ÇETİN ALTAN

“Sınıflar teknolojik gelişmeyle ortadan kalkar”

Çin gibi, o yıllarda 800 milyon nüfuslu bir toplumu çağdaş bir toplum haline getirmek amacı, insan ömrünü çok aşan süre gerektirir. Muazam bir insan topluluğunu tepeden tırnağa değiştirmek, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın bir çırpıda olacak şey değil. Tempolu bir değişim, gelişim sürerken, en azından birkaç kuşak değişmelidir. Eğer dört - beş yıllık bir zorlamayla başarı elde edildiği söyleniyorsa, orada propaganda siyaseti vardır. Gerçeklere uymaz. Yapılan iş, yeryüzü kültürünü, sanatı, edebiyatı kitlelere maletmek değil, tüm bunların önemsiz, egemen sınıfların çıkarına kullanılan şeyler olduğunu söyleyerek, kitleleri geri konumlarından hoşnut kılmaktır. “Sanat, edebiyat” denmiştir, “üstyapı kurumları olarak burjuvazinin payandalarıdır. O halde bunları bilmenin pek önemi yoktur.”

İlerici sanatçı kimdir? Örneğin ressam, resim alanında teknik olarak, üslup olarak yenilikler getiren katkıda bulunan mı, yoksa politik açıdan ilerici bir liderin alışlagelmiş, eski teknikle bol bol resmini yapan mı... Bu soru

çok önemlidir ve yanıtı da net olarak verilmedi. Yapılan resim politik olarak ilerici, ama teknik olarak, resim sanatı açısından geridir değil mi?

Kültür Devrimi'nde de kitlelere bilmedikleri şeylerin pek kayıp sayılamayacağı anlatıldı. Ama olayların gelişimi bu bakışın yanlışlığını ortaya koymuştur. Çünkü devrimler de inkârcı değildir. Devrimler insanlığın binlerce yıllık birikimi temelinde gerçekleşir. Tarihin çocuğudur. Bilimde, sanatta, teknolojiye gelişmeler birer devrimdir. Toplumsal devrimler bunların siyasi plandaki izdüşümleridir. Marx, “Üretim araçları değiştikçe, toplumlar değişir” demez mi?

Eğer tüm kültürel, sanatsal gelişmeyi burjuvazinin yutturmacası ilan edersen, hayat seni doğrulamayacaktır. Bir Kültür Devrimi insanların iradi müdahalesiyle ne başlar ne de gerçekleşir.

Örneğin bizim yasalarımızda kadın özgürlüğüne genişçe yer verilmiştir. Sözelimi, kadınların kahveye gitmesi serbesttir. Ama gitmez, gidemez. Ya da köyde yaşayan kadınlardan kocasını boşamak üzere mahkemeye veren pek rastlanmaz. Oysa bunlar yasal hakkıdır. Demek ki bir toplumun bilincini dönüştürmek öyle yukarıdan direktiflerle, haklar vermekle olmuyor. Bu bir süreç, teknolojik gelişmelerin insanlar arası farklılığı azaltması sürecine bağlıdır. Bu süreci zorlamak olmadık dengesizlikler yaratabilir.

Sıradanın, yönetilenin, yöneten konumuna geçmesi şart mıdır acaba? Başa geçmek, seçkin olmak yalnızca siyasal iktidara yönelmek değildir ki. Herkes kendi alanında gelişmeli, aşamalar kaydetmelidir. İşçinin sıradanlıktan çıkması için işçinin ortadan kalkması gereklidir. Bu nasıl mümkün olur? Teknolojik gelişmeyle. Örneğin artık herkes müzik dinleyebileceği bir araca sahip olabilir. Bu kültürel farklılığı gidermek yolunda bir adımdır. Ama müzik zevkinin gelişmesine müdahale edilemez. O çok daha farklı faktörlerle gelişen uzun bir süreçtir. Bu süreci de yalnız teknik adamlar hızlandırabilir.

Sonra, hem halk demokrasisi diyeceksin, hem de halk, eski tiranlar gibi, ülkeyi boydan boya senin resimlerin, heykellerinle donatacak. Nerede kitle inisiyatif? □

“İsyan eden insan en büyük demokrasidir”

Kapitalizm, aşağı yukarı 500 yıl süren bir kaç dalga ve devrimlerle feodalizmi tasfiye etti. Oysa sosyalizm çok yeni. Ekim Devrimi ile başlayan ilk dalgayı yaşadık henüz. Deneylerin başında sosyalizmi kurmanın uzun süreci yeterince anlaşılamamıştı. Çünkü toplum büyük bir değişiklik geçirecek. Sınıf çelişmeleri sürüyor, geri dönüş tehlikesi var... Toplumun önünde iki yol bulunuyor: Kapitalizm mi yoksa sosyalizm mi üstün gelecek? Bu sorunun cevabı salt üretim araçlarını toplumsallaştırmakla verilmis olmuyor.

Mao, Sovyetler Birliği ve Çin deneylerini tahlil ederek bunları açıkça sapta-yabildi ve teorileştirdi. Tarihte başında bulunduğu parti ve devletin kurumlarına karşı, yüz milyonlarca emekçiyi isyana çağırarak ilk liderdir Mao. Sınıfsız topluma emekçilerin tekrar tekrar ortaya koydukları bir inisiyatifle, demokratik atılımlarla ulaşılabileceğini görmüştü.

Devrim niçin gereklidir? Yalnızca üretim ilişkilerini değiştirmek için mi? Aslında devrim, bizzat devrimi yapan sınıfın değişmesi için de zorunludur. Galiba, sosyalistlerin yeterince kavrayamadığı gerçek budur. Eğer Bitlis'teki, Kütahya'daki köylü, İstanbul'daki, Kayseri'deki işçi değişmezse, toplumsal ilişkiler bütünüyle dönüşmezse, bizzat insanın kendisi değişmezse, devrim toplumu bütün hücrelerine kadar değiştirmiş olmayacaktır.

Bir teknolojik gelişme, kendi başına ve toplumun hücrelerine kadar değişmesini sağlayamaz, böyle bir sihirli gücü yok. Kaçınılmaz olarak siyasal ve kültürel devrimleri getiriyor, teknolojik ilerlemeler. Daha doğrusu teknolojinin asıl büyük atılımları, siyasal devrimlerden sonra oluyor. Urfa'daki köylünün piyano çalması, felsefe yapması, sevgilisini alıp dansa gitmesi teknolojik gelişmeyle, kendiliğinden olmaz. O insan, nesne olmaktan çıkıp özne olacak, teknolojik gelişmeye el koyacak, toplumsal sürece aktif olarak katılacak, ancak o zaman... Kimse ona piyanoyu, notaları ve sanat beğenisini yukarıdan hediye etmeyecektir.

İşte Kültür Devrimi, devrimi yapan sınıfın kendisinin değişmesi, haliyle toplumun değişmesi açısından büyük önem taşıyor. Aslında her devrim, alt-

ta kalan sınıfların tarih sahnesine çıkmasıdır. Devrimin de bir diyalektiği var. Ezilen sınıflar gerici ilişkileri yıkıyor, ama kendi geriliklerini de tarih sahnesine çıkarıyorlar. Emekçi devrimleri, bir bakıma mağaradaki insanın sahneye çıkmasıdır. Yalnız geriyi yıkan yönüyle değil, kendi geriliğiyle de. Devrimlerden hoşlanmayanlar, işaret parmaklarıyla hep o mağaradan çıkan insanın eylemini gösterirler ve şikâyet ederler. Ama toplumsal ilerlemenin, insanların ve ilişkilerin değişmesinin başka bir yolu yoktur. İnsanlar yukarıdan emirlerle değiştirilemeyeceğinden bu böyledir.

Kültür Devrimi, Mao'nun emriyle gerçekleşen bir olay değildir. Böyle düşünmek sıg bir bakışın, bilgisizliğin ifadesi olur. Kültür Devrimi bir merkezîyetçilik olayı değil, tersine olağanüstü bir ademi merkezîyetçilik, zaman zaman anarşiye varan bir kitle inisiyatifidir. Tarihsel olarak 1917 Ekim Devriminin emekçileri tarih sahnesine çıkaran kitle eyleminin bir devamıdır. Ama onu aşan bir devamı. Kitle inisiyatifinin sosyalizmin inşası döneminde de itici güç olduğunu gören ve hayata geçiren bir devamı. Düşünün Mao, yanlış bir uygulama nedeniyle tarlalarına uçak pisti yapılan köylülere “Buna karşı koyun, bu haksızlığa karşı ayaklanın ki Pekin’de oturanlar

Bilgi üzerindeki tekelin yıkılışı.

da bu haksızlığı duyabilsinler” diyor. Çin’in en ücra köşesindeki emekçiye “Haksızlıklara kesinlikle boyun eğmeyin, isyan edin, parti ve devlet içindeki mevki düşkünleriyle, yeni bir hâkim sınıf oluşturma eğilimiyle mücadele edin” diyor, onların inisiyatifine sesleniyor.

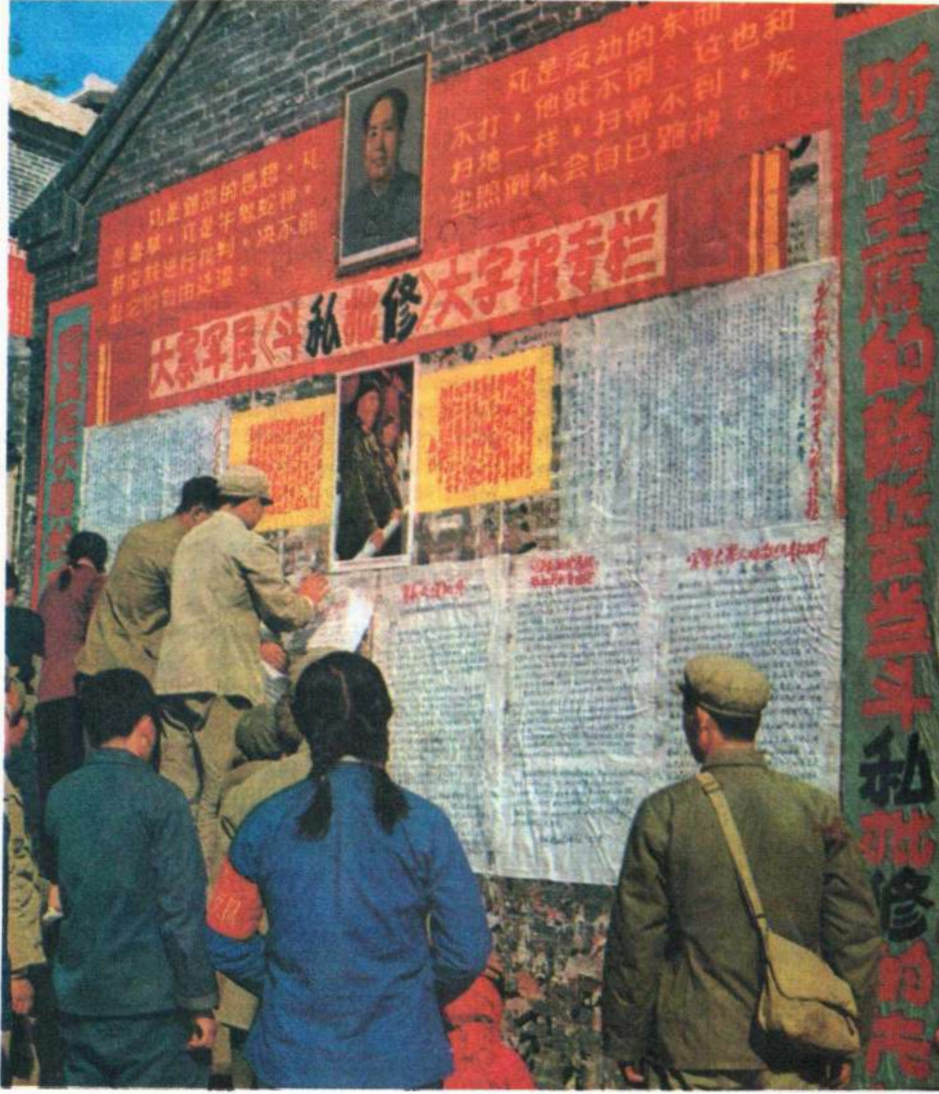
Kültür Devrimi, sosyalizm döneminde emekçilerin yöneticilere aynı hizada bakabilmesi olayıdır. Fabrikada müdürü, köyde komün yöneticisini eleştirecek, yürüyüş ve miting yapacak, gerekirse duvara gazete yapıştırarak. Gazete çıkarmak için milyarlarca lira sermayeye gerek yok, bir kâğıt bir kalem yeterli. İstedikini yazıp duvara yapıştırarak. Bundan daha gelişmiş bir basın özgürlüğü uygulaması var mı?

Kanımca, sosyalizm deneyleri döneme Mao’yu keşfedecektir. Eğer demokrasi yolunda ilerlemek istiyorlarsa, dahası insanların yönetilmesi olayını ve dolayısıyla demokrasiyi de tarihe havale etmek istiyorlarsa, “Şu Mao ne yapmıştı” diye hatırlamak durumunda kalacaklardır. Bu açıdan da bir esin kaynağıdır Kültür Devrimi. Ama her ilk gibi ilkel yönleri vardır ve o da deneylerle olgunlaşacaktır.

Bakınız Turgut Özal E-5 karayolunda seyahat ediyor diye, 200 bin insan sıcaklarda beş saat bekletiliyor. Eğer o insanlar, haksızlığa karşı koyma kültürüyle donatılmışsa demokrasi olabilir. Sosyalizm, bu isyan kültürünü yurttaşına vererek demokrasiyi derinleştirebilecek ve insanın yönetilmesine gerek kalmayan, yalnız teknolojinin yönetildiği geleceklere ilerleyebilecektir.

Kültür Devrimi’nden çıkan ders şudur: “İsyan eden insan en büyük demokrasidir.” □

Gazete sahibi olmak için, milyarlara gerek yok.

Kültür Devrimi'ni başlatırlar.

Bu arada iç koşullar da büyük bir dönüşümü zorluyordu. Ekonominin yönetimi, devletin örgütlenme tarzı Sovyetler'de yaşanan deneyin çok daha geri ve güç koşullarda tekrarlanması biçiminde geliyordu. Aslında Sovyetler'in inisiyatifinden sıyrılmayı amaçlayan ilk büyük tepkiler 1958'de ikinci beş yıllık plan dönemi ile birlikte (Büyük İleri Atılım ve Halk Komünleri Hareketi sırasında) başlamıştı. O dönemde resmen kabul edilmese de bu hareket başarısızlığa uğradı, Mao Zedung'un ordu dışında kalan yönetim ve parti kademelerinde kısmen gerilemesine yol açtı. Ekonomide pragmatist, politikada Sovyet yanlısı Liu Şao Şi başa geçti.

İşte Büyük Proleter Kültür Devrimi bu kliği devirmek üzere kitleleri harekete geçirmek için başlatıldı. İzlenen yöntem Sovyetler'de 1927-1939 yılları arasında yaşanan politik terör ve entrikalardan çok farklıdır. Hareket, kitleler baskı altında tutularak devletin üst kademelerinde bir hesaplaşma şeklinde değil, halkın "revizyonist" yöneticileri kovalayarak devletin her kademesinden sürüp atmasıyla devam etti. Mao Zedung, bu dönemde, derin surlarda yüzmenin sığ surlarda yüzmekten daha kolay olduğunu söylemiştir.

Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin kültür alanında başlıca hedefi, halkın düşünce yapısına derinlemesine nüfuz etmiş binlerce yıllık gelenek ve alışkanlıkların, şiddetli bir politizasyon yaratılarak Mao Zedung'un kolektivizm anlayışı yönünde dönüştürülmesiydi. Budizm ve Konfüçyüs düşüncesinin ahlaki kavram ve rutinleri yerine, proletaryanın ve devrimci fikirlerin gücü, günlük hayatın pratiği ve eylem içinde kitlelere kanıtlanmaya çalışılıyordu. Ayrıca, Paris Komünü'ndeki gibi bir genel seçim sistemi önerilmiş, kitleleri aşan yöntemlerin uygulanamayacağı, kitlelerin kendilerini hareket içinde eğitmeleri savunulmuştur.

Programatik hedefleri bakımından kalıcı olmayan, ama halkın bilincinde derin izler bırakan Kültür Devrimi sosyalizme giden yolda geri dönüşlerin ve ileri atılımların mümkün olduğunu, bu yolun tek yönlü olmadığını göstermiştir. Mao Zedung'un kitle inisiyatifine öncelik veren görüşleri artık yerini "güçlü devlet" anlayışına bıraktı. Günümüzde resmi devlet görüşü, sınıfların ve sınıf mücadelelerinin ortadan kalktığı şeklindedir. Buna ve daha pek çok şeye rağmen zümrüdüanka kuşunun ilerde yeni ve çok daha kalıcı etkiler yaratacak kasırgalar koparması ihtimal dışı görülemez. □

YAVUZ ALOGAN

Zümrüdüanka kuşu ve büyük kasırga

“Büyük İleri Atılım” ile Kültür Devrimi'nin tamamlanması arasında geçen dönemde (1958-1969) olanlar, belgeler ve olgular düzeyinde henüz Çinli yetkililerce açıklanmış değil. Yine de bütün büyük devrimci atılımlar gibi, Kültür Devrimi'nin oluşmasını hazırlayan dış ve iç koşullar da *en genel hatlarıyla* bilinmektedir.

Kruşçev'in “Barış içinde bir arada yaşama” politikası Çinli devrimciler için proleter enternasyonalizmine ihanet, dünya çapında statükoyu korumayı ve devrimleri engellemeyi amaçlayan, ABD ile ittifak anlamını taşıyordu. Sovyetler Birliği ile o zamana kadar süren ilişkiler Çin'in de aynı dış politika çizgisini tıpkı Doğu Avrupa ül-

keleri gibi izlemesini gerektirecekti. Oysa Formoza konusunda ABD ile ciddi bir çatışma durumu vardı. Öte yandan Çin, devrimini, Sovyetler Birliği'nin teorisine ve tanklarına borçlu değildi.

Mao Zedung 1965'te yazdığı bir şiire şu mısralarla başlar: “Zümrüdüanka kuşu, açtığı gibi kanatlarını / Fırlayıverir doksan bin fersah yükseklerle / Büyük bir kasırga kopartarak.” Nitekim Çinliler de Sovyetler Birliği'nin süper güç olma yolunda attığı bu kesin adıma ve nükleer şemsiyeyi Çin'in üzerinden çekme tehdidinde “Büyük bir kasırga kopartarak” karşılık verirler, 1966'da üçüncü atom bombasını patlatırlar ve ardından Büyük Proleter

Kahramanlar Ölmeli

(Ahmet YURDAKUL. Bilgi Yayınevi. 268 sayfa. Mayıs 1987 basımı.)

Genç bir yazar Yurdakul (D: 1954) Bilgi Yayınevi, Aralık 1985 basımı ilk kitabı "Körfez Üstü Yıldız Gezer", 1972 yılından bu yana, gazetelerde gördüğümüz öyküleri toplamıydı. 1985 Akademi Kitabevi öykü dalı birinciliği, ardından Enka Bilim Sanat Ödülü öykü manşiyonu ile pekiştiriyordu adını, Yurdakul.

Kahramanlar Ölmeli, kimi zaman topçu gedikli zabiti Abdullah Oğlu Hikmet Bey'in, kimi zaman Rumeli

muhaciri asker Yusuf Bey'in ağzından anlatılan bir roman. Bu merkez kahramanların çevresindeki fonda Üsteğmen Rifat'ı, Albay Sıtkı'yı, 1329 Trablus Cephesi'ni, Çiğiltepe'nin onurlu komutanı Albay Reşat'ı öğreniyoruz, düşünceleri, hüznüleri ile, şiirli bir anlatımdan. Öyküye ya da romana da koyulsa, üzerinde durulması gereken bir ad, Yurdakul.

Romanın kahramanları, biri diğerinin önüne geçmeden, savaşı, savaşan insanı, direnmeyi, umudu, iyi ve güçsüz yönleri ile insanı söylüyorlar. Ve kahramanlığı anlatıyorlar, sonundaki hü-

zünle birlikte. Başlangıçta karışık olan giriş, kişiler yerli yerine oturdukça ve sonda yine belirsizliğe kayacak olan noktaya henüz varmadan, kendini iyice ele verdiğinde, ilgiyle okunuyor. Çeşitli rütbelerden bir grup askerin çerçevesinde, çeşitli mekân ve karargâhlarda bireyi, toplumu, toplumun acımasızlığı içindeki kahramanı ve savaş-taki, insanlığını belki gereğinden sık anımsayan insanı, duygularını anlatıyor. Çok mu yalnızlığa düşürüyor kahramanları? Çok mu tekil bir dünya kuruyor? Gerçeğin türküsünü söylüyor, tadıyla söylüyor, okutuyor. Bunu, insan yüreğini kahramanlık

bilincini merkez alarak, buradan insana ve topluma yönelik sorular çoğaltarak yapıyor. Çok cepheli bir savaş hikâyesi anlatıyor. Kimi zaman, tek tek anlatmış olsa, çok başarılı diye nitelenebilecek kısa öykülerini romanına yedirdiğini-kim bilir, belki o güzelim öykülerini romanına tutsak ettiğini görüyoruz. Çok mu titizlenmiş, eskiyi arttırma telaşesine çok mu düşmüş? Kahramanların söylediği, yaşadığı, toplum bilincinin imece ile saklayıp çoğaltıp, aktardığı, kahramanlığın irdelendiği, insanın değiştiği bir kitap bu.

İlk öykü kitabı gibi, üstünde durulması, okunması, düşünülmesi gereken bir ilk roman, Kahramanlar Ölmeli. □

AYŞE KILIMCI

Tolstoy ile Gorki arasında bir keşiş

Çehov. Yaşamı/Sanatı. (Henri Troyat, Ada Yay. Çev. Vedat Günyol, 392 sh.)

Ünlü biyografi yazarı Henri Troyat; Dostoyevski, Tolstoy, Gogol incelemelerinden sonra, on dokuzuncu yüzyıl Rus yazınının büyük ustası Anton Çehov'un yaşamını ve yapıtlarını ele alıyor. Çehov'un kırk dört yıllık kısa yaşamı, başından sonuna kadar ayrıntılarla sergilenirken, dönemin Rus düşüncesi ve toplumsal yaşamı da tanıtılıyor. Troyat, Vedat Günyol'un pırıl pırıl çevirisiyle biyografi okumanın tüm zevkini yaşıyor okuyucuya.

Çehov'un kimileri çok kısa, kimileri uzun, kimileri açıkça mizahi, kimileri yoğun bir hüznü ile dolu sayısız öyküleri ve Marti, Vişne Bahçesi, Vanya Dayı gibi oyunlarında Rus yaşamının olağanüstü bir tablosu çizilir. Çehov okumak bir bakıma, uçsuz bucaksız Rusya'nın bozkırlarında, kasabalarında, meyhanelerinde, zaman yolculuğu yapmak yada kaba saba mujiklerin, papazların, öğrencilerin, küçük

memurların ve amirlerinin, avukatların, subayların resmi geçit törenini izlemek gibidir.

Kendinden öncekilerin ve çağdaşlarının coşkulu yazımlarına karşın Çehov, bitmez gibi görünen şaka ve alay dağarcığı içinde, bir öyküden diğerine kendini hiçbir zaman tekrarlamadan neredeyse fısıltılı bir alçak gönüllülük içinde yazmıştır. Troyat'tan öğrendiğimize göre de, büyük bir yazar olduğundan ölümüne kadar kuşku duyar.

Kitap'ta Çehov'un politik düşünceleri, Tolstoy ve Gorki ile dostluğu ve tartışmaları, kadınlara karşı ilgisizliği, sürekli bozuk olan sağlığı, ekonomik durumu, genellikle mektuplarından alıntı yapılarak anlatılıyor. "Rusya'da hiçbir zaman devrim olmaz" diyen Çehov, halkına karşı olan güvensizliğini açıkça itiraf ederken, inamış bir Marksçı olan ve savaşan bir sosyalizmi savunan Gorki ile tartışır. Halk hareketleri onu ürkütmedir. Bir yazarın görevi, sadece çirnlıplak gerçeği fotoğraf gerçeğini yakalamak, hiçbir

şeyi kanıtlamaya çalışmadan, suçlamadan ve savunmadan yazmaktadır. "Özgür bir sanatçı olarak kalmak istiyorum, o kadar" düşüncesi, ömrünün sonuna kadar politik tutkularından uzak kalmasına yol açar. Ancak tanrıtanıma ve maddecidir. Tolstoy'un Hristiyanlık ilkelere dayalı, karamsar öğretisine de karşıdır. Bilime, daha güzel bir yaşama, insanlığın mutlu geleceğine olan

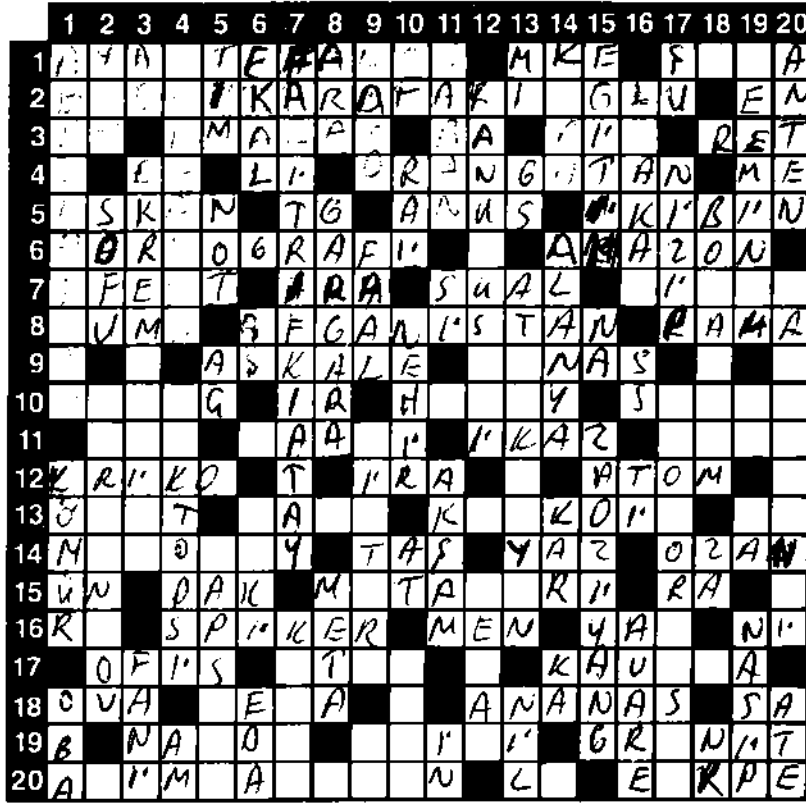
umudunu her zaman taşıdığını belirtir. "Manastırlara, dinsizler alınsaydı ve insan dua etmeyebilseydi, keşiş olurum" diyecektir.

Politikaya karşı bir çekimim kuralı yaratan Çehov, "boşlukta yuvarlanan seçkin insanlar" dediği aydınlara ve onların "hiçbir yere götürmeyen tımtırlıklı söylevlerine" karşı nefretini dile getirir her fırsatta. Ona göre aydınlık, uyuşukluk içinde felsefe yapan, yurtseverliği olmayan, çöküntüye uğramış, renksiz, laçka ruhlu insanlardır.

"Ruhum bir çeşit jelatine sarılmış sanki" diyecektir Çehov. "Dünya güzel, yalnız bizler, biz insanlar kötüyüz" diyerek de devam edecektir. Evet, dünya yazınına yepyeni bir biçim kazandırarak, mezarlıklara ve kürek mahkûmlarına büyük bir ilgi duyan, kadınları, kaygı ve sıkıntı verici yaratıklar olarak gören, son nefesini verirken, doktorun oksijen tüpü getirmek istemesi üzerine bir bardak şampanya isteyen Anton Çehov'un yaşam öyküsü, özellikle biyografi meraklıları tarafından okunmalı. □

TUNCA ARSLAN

BULMACA

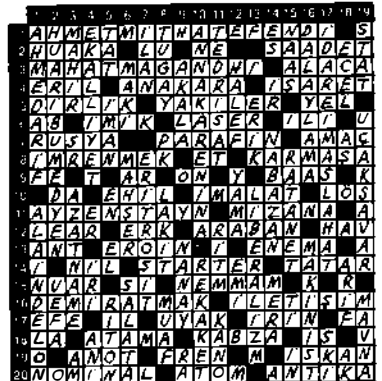
SOLDAN SAĞA: 1. Yeşilköy'e Bizans döneminde verilen ad - Sanayide bir kamu kuruluşumuz - Çanakkale'nin bir ilçesi. 2. İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi iken 1979'da faşist militanlarca öldürülen bilim adamımız - Genişlik. 3. Bir Avrupa ülkesinin para birimi - Üretim - Baryumun sembolü - Deniz tarafından örtülmüş derin ve gömülmüş, girintili vadi - Geri. 4. Yabancı - Lityumun sembolü - Memeli bir hayvan - Kuzu sesi. 5. Barınacak yer bulma, yurtdırma - Civanın sembolü - Sindirim kanalının çıkış deliği - Bir sayı. 6. Bazı edebiyat ve sanat eserlerinin açık saçıklığı - Dünyanın en büyük akım hacmine sahip nehri. 7. Radyo ve televizyon yayınlarında sahnelenen eserlere uygun olarak eklenen, yapma seslendirme - Karakter - Soru - Balıkların canlı olarak saklandığı havuz. 8. Aynı erkekle evlenen kadınların birbirine göre durumu - Asya'da bir ülke - Bir çeşit kısa ve geniş kılıç. 9. Erzurum'un bir ilçesi - Güneydoğu Anadolu'da bir dağ. 10. Beddua - Şarkı, türkü - Eski Türk evlerinde önu açık geniş sofa - Avrupa'da bir başkent. 11. Bilgiç - Eski dilde kanun veya sözleşme ile sınırlanmış yetkilerin dışına çıkarak tasarrufta bulunma - Uyarı - Başlangıcı olmayan zaman. 12. Motorlu taşıtları kaldırmakta kullanılan düzenek - İrlanda Cumhuriyet Ordusu - Bir cismin eskiden parçalanamaz sanılan en küçük birimi. 13. Hayat - Yazının en küçük birimi - Vücuttaki halka şeklinde kırıldak - Çok eski bir tarihi anlatmakta kullanılan deyim.

14. Tek ray üzerinde çalışan demiryolu taşıtı - Kaya parçası - Bir mevsim - Şair. 15. Şöhret, nam - Temiz - Zor kullanılarak yaptırılan - Radonun sembolü. 16. Togo'nun uluslararası işareti - Radyo veya televizyon sunucusu - Yasaklama - Tibet sığırı - Nikelin sembolü. 17. Büro, çalışma yeri - Kulak iltihabı - Yunanistan'da bir şehir. 18. Düz ve geniş arazi - Bir şeyin iki ucundan aynı uzaklıkta bulunan kısım - Bir tropikal iklim meyvesi - İslam ülkelerinde kullanılan bir tahlil ölçüğü. 19. Eski Polonya'da eyalet valisi - Gösterişli - İri taneli bir tür kaya. 20. Kendine benzetme, özümseme - Bir nota - Ulusların oluşum çağında söylenene göre gelişen, mazum, olağanüstü ve uzun destan -

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1. Uzun yıllar gazetecilik yaptıktan sonra 1979 yılında faşist çetelerce öldürülmüş, Türk-Yunan barışına katkılarıyla yaşatılan yazar ve düşünürümüz - Katı bir yakıt - Göçebe çadırları. 2. Evcil hayvan yiyeceği - Yobaz, fanatik dini inançları olan - Rus Edebiyatında romanın gelişiminde büyük yeri olan, "Çağımızın Bir Kahramanı" adlı eserinde kısa hayatından parçalar anlatan yazar. 3. İsim - Fransa'da müzik eğitimi gördükten sonra Türk halk ve klasik müziği ezgilerini klasik Batı müziği kalıpları içinde bestelemiş, İstiklal Marşı bestecimizin oğlu, geçenlerde yitirdiğimiz müzikçimiz - Ölümlü. 4. Asya'da bir ülke - Ölü üzerinde tanı amacıyla yapılan cerrahi işlemler - Amerikyumun simgesi. 5. Sa-

vaş gücü yüksek küçük silahlı örgüt - Hatırdı tutulması istenen konular için yazılan kısa yazı - Yeterince doymamış - Belli bir bölgesel veya milli müzikten alınmış temalardan yararlanılarak oluşturulmuş müzik eseri. 6. En az - Yemek - Bir renk - Yapmacık davranış. 7. 1894'te doğmuş, Tanin ve Akşam gazetelerinde yazarlık, Ulus, Milliyet ve Dünya gazetelerinde başyazarlık yapmış, fıkra, makale, gezi ve hatıra türü yazılar yazmış, *Babanız Atatürk*, *Çankaya* adlı eserleriyle tanıdığımız yazar ve gazeteci - Çoğu bir direkli, ince ve hafif spor yelkenlisi. 8. Fasla - Bir sıvıyı boğazda tutarak çalkalama işlemi - Piyasa için üretilen mal. 9. Uluslararası, siyasi ve askeri bir pakt - Etkin - Ateş ve öksürükle beliren bulaşıcı bir hastalık - Bir zaman süreci. 10. Trabzon'un ilçesi - İtalyan radyo ve televizyon kuruluşu - Bir tür akarsu - Bir hayvan - Zaman zaman yükselen ateş, karın ağrısı, dışkılama şikayetleriyle beliren, bir hastalık. 11. İlkel bir tarım aleti - Bir nota - Günün bir kısmı - Küçük mağara. 12. Eski dilde Ocak ayına verilen ad - Yok olma, yok edilme. 13. Bir nota - Bir spor kuruluşumuzun sembolü - Seyircileri eğlendirmek için yapılan gösteri - Bir nehir. 14. Küçük orman - Antalya'nın bir ilçesi - Bir yağış türü - Akım şiddet birimi kiloamperin simgesi. 15. İnsan davranışında yetenek, bilgi, karakter bakımından gelişme sağlamak amacıyla yürütülen etki - Sodyumun simgesi - Bir Asya ülkesinin başbakanı. 16. En azından, asgari - Nazi savaş çetelerinden birinin sembolü - Boru sesi - İşsiz. 17. Bir gösterme sıfatı - Gaziantep'in bir ilçesi - "Diyojen" ile ülkemizde mizah dergiciliğinin öncülüğünü yapmış edebiyatçımız. 18. Adını Gustave Flaubert'in romanından alan, özellikle nevrozlu kadınlarda görülen, kendini duygu ve sosyal yaşamda gösteren eksiklik hissi-Çinkonun sembolü - Numaranın kısa yazılışı. 19. Emile Zola'nın maden işçilerinin hayatını anlattığı ünlü eseri - Bir soru sözü - Bir nota. 20. Elektromanyetik dalgaları almaya yarayan metal tel - Pakistan'da bir nehir - Dini inancı olmayan.

GEÇEN HAFTANIN ÇÖZÜMÜ

“**H**er şey parçalanabilir” diye bağırdı Amca. “En küçük sanıldan, daha küçüğü de vardır.” Çok heyecanlanmıştı.

“Nerden çıktı şimdi bu?” diye sordu Oğuz Bey.

“Şu bilim dergisini görüyor musun? Protonların da parçalandığını yazıyor” dedi Amca.

“Çok ilginç” dedi Yasemin Hanım. “Peki ne çıkıyormuş ortaya?”

“Her proton üç adet parçacıktan oluşuyormuş. Bu parçacıklara quark adını vermişler” diye yanıtladı Amca.

“Çok değil, seksen sene önce, atomun parçalanamayacağı söyleniyordu” dedi Oğuz Bey.

“Evet, önce atomu parçaladılar. Bir çekirdek ve çevresindeki elektronlardan oluşuyordu atom” dedi Amca ve devam etti.

“Sonra çekirdek parçalandı. Protonlar ve nötronlar olarak. Şimdi de protonlar.”

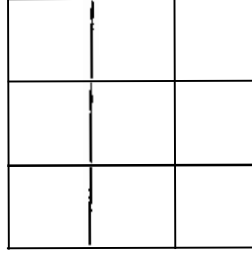
“İnsanın ufkı genişliyor” dedi Yasemin Hanım. “Bir yandan dev teleskoplarla evrenin derinliklerine dalıyorlar. Bir yandan da duyarlı mikroskoplarla maddenin derinliklerine.”

“Peki, quorkları da parçalayabilirler mi, amca?” diye sordu Işık.

“Hiç şüphelen olmasın” dedi Amca. “Peki, sen neyle uğraşıyorsun?” diye sordu.

“Bir bulmaca var, ama bir türlü çözemedim” dedi Işık.

“O zaman okuyuculara soralım da onlar çözsün” dedi Amca.

Şekilde 9 gözlü bir sihirli kare görüyorsunuz. Bu gözlere birbiri ardına gelen 9 sayıyı öyle yerleştireceksiniz ki, satır, sütun ve köşegenlerin toplamı eşit olacak. Yalnız bir şartımız var, sayılardan hiçbiri asal sayı olmayacak. Soruya birçok yanıt var. Biz sizden en küçük sayılardan oluşan yanıtı istiyoruz.

Eğer yanıtı bulursanız, adınızı, soyadınızı, adresinizi belirtmek en geç 7 Ağustos'a kadar dergimizin İstanbul adresine gönderiniz. Çekilişle belirleyeceğimiz üç kişiye 10 bin TL. değerinde kitap armağan edeceğiz.

Başarılar.

Ödüllü Bulmaca

29. Hafta Şanslısı

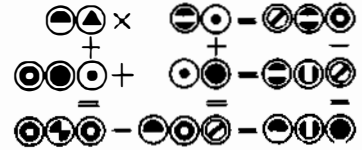
Yaşar YILMAZTÜRK/ANKARA

1) Aşağıda harfleri karışmış sözcüklerden her biri, yüzyılın ilk yarısında, Almanya'da oluşmuş Marksist bir çevre olan 'Frankfurt Okulu'nun önde gelen kuramcılarının adlarıdır. Bulabilecek misiniz?

Eieaormhkrhxm	Rmhcrhtktoeieio
Oeialfgtwtkrkl	Scrmtrbrheueae
Aueanmznrrnf	Kclplhcrdfrieioa
Aeöeolhtwnll	Grbnrgclüea

2) 'BORA' kelimesini, anlamlı kelimeler zinciri halinde, her defasında bir harfini değiştirerek 'KAZI' haline getirebilir misiniz?

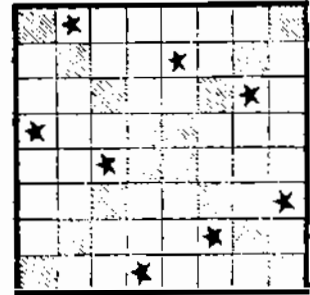
DENEYE-YANILA

Her şekil bir sayıya, aynı şekil aynı sayıya karşılık gelir. Deneye, yanıla, tüm şekillerin karşılığı olan rakamları bulunuz.

GEÇEN HAFTANIN YANITLARI

ÖDÜLLÜ BULMACA

SÖZCÜKLERLE OYNAYALIM

1) Zeno
Uluğ Bey

Sokrates
Bruno

Arşimet
Galois

Hypatia

2) KÜTAHYA

DENEYE-YANILA

18x6 = 108

x x

9x8 = 72

= =

162x48 = 7776

Kültür ve edebiyat dergisi
13. sayısı çıktı

• Dünya öykücülerinden portreler, WOLFGANG BORCHERT • Nereden Baksak • Hegel Felsefesinin Diyalektiği • Yaba/Öykü'de Öykü Değerlendirmeleri • Osmanlı'da Medrese Öğrencilerinin Eylemleri • Brighton Okulu ve İngiliz Sineması • Yansımalar/ Talip Apaydın, Aydın Doğan, Selim Sabit Pülten, N.Şahhüseyinoğlu, F. Şeifert, Sedat Umran, Adnan Acar, Abdullah Kaygı, İsmet Arslan, A.R. Ergüven, Arif Coşkun, Ali Yüce, Mustafa Pala, D. Maksimoviç, N. Zekeriya, Mehmet Ercan, Umut D. Doğulu, G. Pamukçu, Halim Ş. Şanlıdağ, Wolfgang Borchert, Mehmet Semih, Hakkı Özkan, Bedii Demirseren

Sayısı 350 TL. Abone (12 sayı): 4000 TL. Posta çeki 83852, Yazışma Adresi: P.K. 404, 06043 Ulus/ANKARA.

İkinci Bölüm

(Chapter Two)

Yönetmen: Robert Moore, Senaryo: Neil Simon, Oyuncular: James Caan, Marsha Mason, Joseph Bologna, Valerie Harper, ABD yapımı, 1979, 127 dakika.

Karısını kaybeden George ile kocasından ayrılmış Jennie arasında geçen duygulu bir öykü. İki kişi arasındaki ilginç bir ilişkiyi aktaran film diyaloglara dayanıyor.

JAMES CAAN

"Baba" filminde büyük oğulu oynayan James Caan'ın rol aldığı filmin fazla bir özelliği yok. (TV 1, 4 Ağustos Salı)

Ekimin İlk Pazartesi

(First Monday in October)

Yönetmen: Ronald Neame, Senaryo: Jerome Lawrence, Robert E. Lee, Oyuncular: Jill Clayburgh, Walter Matthau, Bernard Hughes, Jan Sterling, ABD yapımı, 1981.

Amerikan Yüksek Mahkemesi'nde ilk kez bir kadın yargıç göreve başlayınca neler oluyor? Filmde bunları

izleyeceksiniz. Başroldeki iki oyuncu, sorunlu orta yaşlı kadınları canlandıran Jill Clayburgh ile kendine has mizahı ve enerjisiyle Walter Matthau oldukça başarılı. Özellikle bu i kiliyi seviyorsanız kaçırmayın. Öykü biraz karmaşık olsa da haftanın eli yüzü düzgün tek yapımı. (TV 2, 7 Ağustos Cuma).

Maskeli Adam

(The Legend of the Lone Ranger)

Yönetmen: William A. Fraker, Senaryo: Ivan Goff, Ben Roberts, Michael Kane, William Roberts, Oyuncular: Klinton Spilsbury, Michael Horse, Christopher Lloyd, Matt Clark, ABD yapımı, 1981, 98 dakika.

Özenli görüntülere karşın alışılmış western temalarını

işleyen filmde bol bol çatışma var. Küçük yaşta annesi, babası sonra da ağabeyi öldürülen John, o bölgedeki adaleti sağlamaya ve intikam almaya yemin eder. Western seviyorsanız ilginizi çekebilir. (TV 1, 6 Ağustos Perşembe)

Nehirdeki Adalar

(Islands in the Stream)

Yönetmen: Franklin Schaffner, Senaryo: Denne Bart Petitclerc, Oyuncular: George C. Scott, David Hemmings, Gilbert Roland, Susan Tyrell, ABD yapımı, 1976, 105 dakika.

Ünlü Amerikalı yazar Ernest Hemingway'in eserinden uyarlanmış ve onun öz yaşam öyküsüne dayanan bir film. Eleştirmenler tarafından fazla beğenilmeyen "Nehirdeki Adalar" orta yaşlı bir adamın aile acılarını, duygusal bir biçimde anlatmayı denemiş. Sıradan bir Amerikan melodramı. (TV 2, 5 Ağustos Çarşamba).

GEORGE C. SCOTT

TEMMUZ

2 Pazar

TV 1

- 12.00 Haberler
- 12.05 Voltron
- 12.45 Pazar Sineması (Gençliğe Dönüş)
- 14.15 Sohbet
- 14.30 Virginia
- 15.15 Pazar Konseri
- 16.15 Japonya-3
- 17.15 Televizyon'da Sinema (Chuka)
- 19.00 Yeni Sesler
- 19.30 Petro-1
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 TV Filmi (Uyku)
- 22.05 Spor
- 23.05 Hanlon
- 23.50 Haberler

TV 2

- 19.50 Ticky-Tocky
- 20.15 Hava Kurdu-3
- 21.00 Müzik
- 21.30 Haberler
- 22.00 Maç Gyver'in Maceraları
- 22.45 Pazar Eğlencesi

3 Pazartesi

TV 1

- 19.00 Haberler
- 19.15 He-Man
- 19.40 Yaz Okulu (Coğrafya)
- 20.00 Turizm Köşesi (Pamukkale)
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 Gogen'in Hayatı-6
- 22.10 Ayın Konusu
- 23.00 Otel-4
- 23.50 Haberler

TV 2

- 19.50 Galtar
- 20.15 Harikalar Koyu
- 21.00 Karadeniz'den Çeşitliler-Son
- 21.30 Haberler
- 22.00 Berlin Alexander Meydanı-4
- 22.45 Konser (Hülya Sözer)

4 Salı

TV 1

- 19.00 Haberler
- 19.15 Ünlü ve Şanssız-Son
- 19.40 Yaz Okulu (Yaşayan Bedenimiz)
- 20.00 Beraber ve Solo Şarkılar
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 Bayrama Girerken
- 21.25 Haber Program
- 22.20 Dikkat

22.30 Televizyon'da Sinema (İkinci Bölüm)

00.30 Haberler

TV 2

- 19.50 Gelişen Dünya
- 20.15 Haftanın Dizisi (Esmer Melek)
- 21.00 Hobiler
- 21.30 Haberler
- 22.00 Eğlence-2
- 22.45 Parmak Damgası-Son

5 Çarşamba

TV 1

- 09.00 Bayram Sohbeti
- 09.20 Oyun Havaları
- 09.40 Kurban Derileri
- 10.00 Bayram Sabahı
- 12.00 Televizyonda Sinema (Rio'dan Gelen Adam)
- 13.45 Haberler
- 14.00 Devlet Halk Dansları Gösterisi
- 14.45 Çizgi Film
- 16.00 Kültür Bakanlığı Devlet Halk Müziği Korosu
- 16.25 Ayıcıklar
- 16.50 Konser (Seçil Heper)
- 17.30 Televizyonda Türk Sineması (Aslan Bacanak)
- 19.00 Haberler
- 19.15 Televizyonda Sinema
- 19.45 Türk Tezyinat Sanatı-1
- 20.10 Atatürk'e Başkomutanlık Ünvanının Verilişi
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 Konser (Emel Sayın)
- 22.10 Televizyonda Türk Sineması (Ateş Dağı)
- 23.20 Bayram Yelpazesi
- 00.05 Haberler

TV 2

- 18.30 Çizgi Film (Demir Maskeli Adam)
- 19.30 Bayram Sohbeti
- 19.45 Bayram Özel Programı
- 20.45 Bayram Dizisi (İki Bayan Grenville-1)
- 21.30 Haberler
- 20.00 Televizyonda Sinema (Nehirdeki Adalar)

6 Perşembe

TV 1

- 09.05 Bayram Sohbeti
- 09.20 Eyüp Sultan
- 09.45 Oyun Havaları
- 10.00 Bayram Sabahı
- 12.00 Televizyonda Sinema (Maskeli Adam)
- 13.45 Haberler
- 14.00 Bayram Türküleri
- 14.30 He-Man
- 16.00 Karma Fasıl
- 16.25 Yıldızlar Hakimi
- 16.50 Konser (Sezen Aksu)
- 17.30 Televizyonda Türk Sineması (Dokunmayın)

Şabanıma)

- 19.00 Haberler
- 19.15 Türk Tezyinat Sanatı-2
- 19.45 İnanc Dünyaşı
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 Perihan Abla
- 22.00 İyi Bayramlar
- 23.00 Komedi Ustaları
- 24.00 Haberler

TV 2

- 18.30 Çizgi Film (Notre Dame'in Kamburu)
- 19.30 Müzik Bahçesi
- 20.00 Sanat-Festival
- 20.45 Bayram dizisi (İki Bayan Grenville-2)
- 21.30 Haberler
- 22.00 Bayram Eğlencesi
- 22.50 Aşk Gemisi

7 Cuma

TV 1

- 09.00 Bayram Sohbeti
- 09.20 Kuranı Kerim
- 09.40 Saz Eserleri
- 09.50 Çizgi Film
- 10.00 Bayram Sabahı
- 12.00 Televizyonda Sinema
- 13.45 Haberler
- 14.00 Bayram Şarkıları
- 14.30 Voltron
- 16.00 Oyun Havaları
- 16.25 Konser (Belkıs Akkale)
- 17.05 Televizyonda Türk Sineması (Çiçek Abbas)
- 19.00 Haberler
- 19.15 Çizgi Film (Talihli Kapıcı)
- 19.45 Türk Tezyinat Sanatı-3
- 20.30 Haberler ve Hava Durumu
- 21.15 Sögen'in Hayatı-Son
- 22.10 Konser (Müşerref Akay)
- 23.10 Dantel-6
- 24.00 Haberler

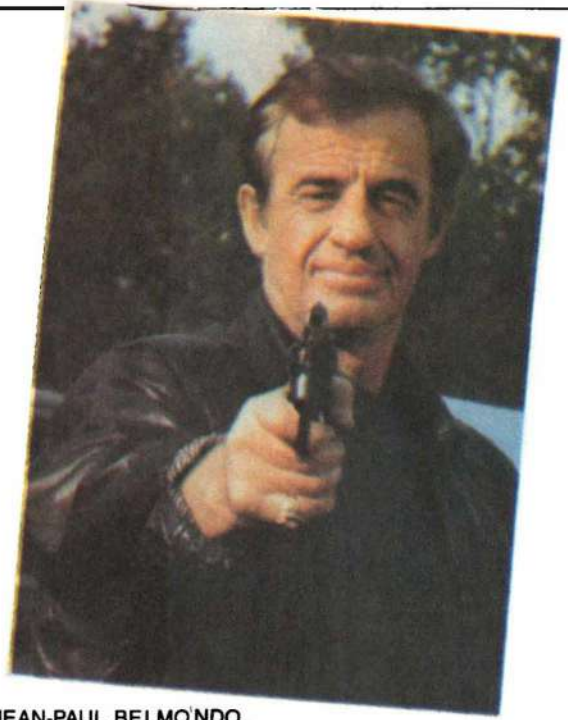
TV 2

- 18.30 Çizgi Film
- 19.30 Tango
- 20.10 İslam ve Toplum
- 20.45 Bayram Dizisi (İki Bayan Grenville-3)
- 21.30 Haberler
- 22.00 Televizyon'da Sinema (Ekim'in İlk Pazartesi)

8 Cumartesi

TV 1

- 09.00 Bayram Sohbeti
 - 09.20 Haç Belgeseli
 - 10.00 Bayram Sabahı
 - 12.00 Televizyonda Sinema (İlk Heyecan)
 - 13.30 Çizgi Film
 - 13.45 Haberler
 - 14.00 Müzik
 - 14.30 Çizgi Film (Robotek)
 - 16.00 Azerbaycan Kültür Derneği Halk Oyunları Ekibi
 - 16.25 Konser (Muazzez Abacı)
 - 17.00 Connie-Son
 - 17.45 Televizyonda Sinema (Kumsalda Parti)
 - 19.15 Çevre Harekâtı
 - 20.30 Haberler ve Hava Durumu
 - 21.15 Özel Eğlence Programı
 - 22.30 Televizyonda Türk Sineması (Ben Doğarken Ölmüşüm)
 - 23.50 Haberler
- ### TV 2
- 15.00 Çizgi Film (Üç Silahşör)
 - 16.00 Folklor
 - 16.40 Televizyonda Sinema (Çöl Aslanı)
 - 20.00 Gençlerle Birlikte
 - 20.45 Bayram Dizisi (İki Bayan Grenville-Son)
 - 21.30 Haberler
 - 22.00 Konser

(JEAN-PAUL BELMONDO.)

Rio'dan Gelen Adam

(L'Homme de Rio

Yönetmen: Philippe De Broca, Senaryo: J.P. Rappeneau, Ariane Mnouchkine, Daniel Boulenger, Philippe De Broca, Oyuncular: Jean-Paul Belmondo, Jean Sarravais, Françoise Dorléac. Fransız-İtalyan ortak yapımı, 1964, 120 dakika.

Paris'te bir müzeden kaybolan üç heykelin etrafında

gelişen bir macera filmi. Tipik bir Belmondo filmi olan "Rio'dan Gelen Adam" da hareket var, macera var, kavgaya var, aşk var... Ve hepsi de sıradan bir biçimde. Belmondo hayranlarının ilgisini çekebilir. (TV 1, 5 Ağustos Çarşamba)

Cezaevlerindeki insanlık dışı koşulların düzeltilmesi baskı ve işkencelere son verilmesi, doğal ve insani gereksinimlerinin karşılanması için tutuklu ve hükümlülerin başlattıkları açlık grevini destekliyoruz, yüreğimiz sizinle.

Sosyalist Parti
Girişim Komitesi Adına
Yalçın Büyükdağlı

Bayram programı

TRT

Bu bayram eğer TV'ye mahkûmsanız, bir tatil yerine gide-memişseniz ve bu uzun sıcak günleri evde geçirmek zorunda kalacaksınız, dikkatli olmak zorundasınız. Çünkü TV programları sizde önleyemeyeceğiniz hastalıklara yol açabilir, Mide kanaması geçirebilirsiniz ya da migren ağrılarından yataklara düşebilirsiniz...

Bayramımız "dini" olduğu için önce sıkı bir dini yayına hazır olmalısınız. Sohbet programlarından özenle seçilmiş belgeseller de program şöyle:

Bayramın birinc iğünü sabah saat 09.00'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hayrani Altıntaş ile Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Hamdi Mert, "Bayramın Mana ve Önemi" üzerine sohbet edecekler. İkinci günü yine aynı saatte Diyanet İşleri Başkanlığı Müşaviri Kemalettin Erdil, "Türk Örf ve Adetleri" üzerine bir konuşma yapacak, sonra, Eyüp Sultan ve çevresi tanıtılıyor. Üçüncü gün ise Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürü Halil Hayit "Eğitim ve Öğretimin Önemi" üzerine konuşacak. Daha sonra ise Kuran'ı Kerim programı var. Bu programda Kuran'ın başlangıcından günümüze kadar korunarak gelişi,

Müslümanların dini yaşantısındaki önemli yeri ve Kuran'ın İslam kültür ve sanatına etkileri konu ediliyor. Dördüncü gün yine Halil Hayit, sabah, "İnsanın Gayesi" üzerine bir konuşma yaparak programı açıyor. Arkasından bir hac belgeseli var.

Bayram dini olduğu için bu konuşma ve belgeseller yeterli görülmemiş ki her gün akşam üzeri "Türk Tezyinat Sanatı" ile camiler gündeme getiriliyor. Bayramlar TRT için dini yayın yapabilme fırsatını doğurmaktan öte bir şey olmuyor galiba. Laikliğin kullakları çınlasın.

Eh, bayram biraz eğlenceyi gerektirir. "Bayram eğlence programları nasıl olmalıdır" diye düşünmek ise TRT için biraz fazlaca bir yükür. Yapımcıları gönderisin gazino sanatçıları-

nın peşinden "eğlence" sorunu çözülür. Bunun için Ankaralı yapımcılar bir süre önce İstanbul Dedeman Otel'i'ne kamp kurdular. Er-san Başbuğ, Kahraman Afyonoğlu, Cenan Saltık, Özcan Can, Atilla Sarıkaya-lı... "Sanatçılar"ımızla bağlantılar kurmaya çalışıyorlardı ki hesaplar tutmadı. Önce Kahraman Afyonlu'nun ekibi İzmir'e gitti. Sonra bir kamera hacca gönderilmek üzere geri çağırıldı. Kısacası yapımcılar her şeyi iptal etti ve Ankara'dan gelen talimatla da Kuşadası'na doğru yola çıktı. Kuşadası Festivali bulunmaz bir fırsat yaratmıştı. Çekimlerin tümü orada gerçekleştirilecekti. Ve yapımcılarımız Kuşadası sokaklarında rastladıkları sanatçılarla çekimler yapmaya başladılar. İşte bayram "eğlence" programları da böyle

le hazırlandı.

Böyle bir program içinde yer alan Türk filmleri ise hiç de şaşılacak bir farklılık göstermiyor. Üstelik bayramın son günü büyük bir sürpriz var.

Birinci gün Zeki Alasya-Metin Akpınar ikilisinin eski bir filmi olan "Aslan Bacanak" ile bir mahalle güldürüsü örneği izleyebilirsiniz. Yine aynı gün gece programı içinde, dağlı, ama dürüst ve mert erkeği-mizle burjuva kızının öyküsü var. "Ateş Dağı." Kadir İnanır ile Harika Avcı'nın rol aldığı filmin sonunda delikanlı, kızı "adam" eder. TRT de bu yayınlarıyla bizi "adam" etmeye çalışıyor galiba.

İkinci gün Kemal Sunal-Ahu Tuğba'lı "Dokunmayın Şabanıma" ikinci kez ekranlarımıza geliyor. Filmde, bayağı çapkınlık örnekleri öğrenebilirsiniz. Üçüncü gün İlyas Salman ve Şener Şen'li "Çiçek Abbas" diğ-erlerinden biraz farklı o kadar.

Bayramın sonunda ise büyük sürpriz Orhan Gencebay'lı "Ben Doğarken Ölmüşüm" filmi... Artık resmi olarak arabeskleşebilirsiniz... Aşk, soygun, pişmanlık, ölüm ve cezaevi...

Bayramda evdeyseniz, TV'nizin düğmesini çok dikkatli çevirin, yoksa sağlığınızdan çok şeyler yitirebilirsiniz. □

ASUMAN BAYRAK

THE ONE AND ONLY IN TURKEY

Özal and Demirel have something in common...
Both read **Turkish DAILY NEWS**

26
years

FOR 26 YEARS WE SAY IT IN ENGLISH

ANKARA

Tunus Cad. 49/7 Kavaklıdere Phone: 223 62 63 - 213 65 74 - 128 29 56 - 57

İSTANBUL

İstiklâl Cad. 79/81 Mim Han 4/29 Phone: 145 47 30

İZMİR

Gazi Bulvarı 57 Saray İşhanı Kat: 7. Daire 708 Phone: 25 52 47

